

9-10

SOJA-

ASJANDUSE AJAKIRI

S O I D U R

PLUHTEN

A A S T A K Ä I K

XIX

1937

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 9-10 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>Kindralmajor N. Reek</i> : Mõtteid sõja juhtimisest ja relvastatud jõudude tegevuse juhtimisest	205	<i>Général de brigade N. Reek</i> : Considérations sur la direction de la guerre et sur le commandement des opérations des forces armées	205
— <i>Kaitseväge</i> de staabiülesma kindralmajor N. Reek'i kõne Rahvuskogu koosolekul 02. 03. 37.	209	Discours du Chef de l'état-major de l'armée, général de brigade N. Reek, à l'Assemblée nationale, séance du 2 mars 1937	209
<i>Kindralmajor Soots'i</i> kõne Rahvuskogu koosolekul 03. 03. 37.	214	Discours du général de brigade J. Soots à l'Assemblée nationale, séance du 3 mars 1937	214
— <i>m.</i> : Signaalplatsi ja lennuki vahelisest siidest suurtükiväe ja lennuväe koostööl	217	— <i>m.</i> : Coopération de l'artillerie et de l'aviation. — Liaison entre la place de signaux et l'avion	217
<i>A.</i> : Lahingulendurite laskemeeldest	221	<i>A.</i> : L'instinct de tir des aviateurs de combat	221
<i>Leitnant Reeb</i> s: Rünnaclennukitest ja nende kasutamisest	223	<i>Lieutenant Reeb</i> s: Les avions d'assaut et leur emploi	223
<i>Dr. O. B. Server</i> : „Cellastic“ kummid avatud õhukambritega	227	<i>Dr. O. B. Server</i> : Les pneus „Cellastic“	227
<i>Dipl. keemik A. Lindquist</i> : Märkmeld g-taktika kohta	230	<i>Chim. A. Lindquist</i> : Remarques sur la tactique des gaz	230
<i>Kapten J. Luks</i> : Allveelaevastiku Sihtkapitali tegevuse ülevaade	232	<i>Capitaine J. Luks</i> : Activité du Fonds de construction de sous-marins	232
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
<i>F. J.</i> : N. Vene ja Saksa ratsaväe lahingdoktriini võrdlus	234	<i>F. J.</i> : La doctrine de combat de cavalerie en U. R. S. S. et en Allemagne	234
<i>S.</i> : Vastase sidumise taktika pealetungi lahingus	239	<i>S.</i> : Tactique d'engagement de l'adversaire dans le combat offensif	239
<i>Ltn. A. Sivad</i> : Uudiseid sõjaväe tehnikas	242	<i>Lieut. A. Sivad</i> : Innovations techniques militaires	242
RINDESÕDUR JUTUSTAB.		RECIT D'UN SOLDAT DU FRONT.	
<i>Kpt. P. Kangro</i> : „Lipnik V. Helme-Tõrva maanteed vallutamast“	245	<i>Capitaine P. Kangro</i> : Enseigne V. en conquête de la grande route Helme-Tõrva	245
KAITSEVÄE ELU	247	VIE MILITAIRE	247
Ametlik osa	248	Partie officielle	248
Perekonnanurk, sport, male.		Famille militaire. Sports. Echecs.	

Vastutav toimetaja major **A. LUTS**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja major **J. MADISE**.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Kaitseväge 163.
Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 9-10 • 06. 03. 1937

Mõtteid sõja juhtimisest ja relvastatud jõudude tegevuse juhtimisest.

Kindralmajor N. Reek.

„Tout homme a le droit de publier ses réflexions sur l'art qu'il cultive”¹⁾

Guibert.

Teaduste ja tehnika areng, eriti meie sajandil, ei ole lihtsustanud inimkonna elu-avaldusti. Vastupidi, ta on teinud üksikute rahvaste riiklikud eluavaldustused sõltuvaks üksteisest, on tekitanud keerukaid sõlmi rahvusvahelistes vahekordades ja on asetanud need vahekorrad majandussotsiaalsele aluspinnale, andes sellega täiesti uusi kujusid inimkonna eluavaldustetele. See on juba tunnustatud läte arusaamiste kujundamiseks inimkonna eluavaldustest. Nii üksiku inimese kui ka rahvastepere iga eluavaldusti materialiseerub vastava tegevusega. Kuna rahvaste eluavaldustused on võtnud majandusjõudude mõjustusel uue kuju, on muutunud täiuslikumaks ning on komplitseerunud, siis tingituna sellest ka neist sõltuvad tegevused on muutnud oma vormi ja on samuti komplitseerunud. Igal teadlikul tegevusel on oma kindel materialiseeritud eesmärk, mida taotleb antud tegevus. Inimeste grupi, rahva ja rahvaste teadlikud tegevused vajavad juhtimist. See juhtimine avaldub nende tegevuste ettevalmistamises ja läbiviimises ülesseatud ehk antud eesmärgi saavutamiseks. Tähendab, ühes tegevustega on muutnud oma vorme ka nende juhtimise korraldused, mis on samuti komplitseerunud, ni-

melt kõigepealt sellelt seisukohalt, et tänapäeval tegevuste juhtimine seab väga kõrgeid nõudmisi nii juhtimise organisatsioonile kui ka üksiku isiku vastu, kes teotseb selles juhtimise organisatsioonis, kõnelemata kõrgematest juhtivatest isikutest.

Ka sõda on rahvaste üheks riiklikuks eluavaldusteks. Ta ei ole mitte ainult seotud rahva kõigi teiste eluavaldustetega, vaid ta on nendega igakülgsest läbi põimitud. Meie sajandil sõda haarab rahva ja riigi tervet olemist; ta tingib ja mõjutab rahva ja riigi kõiki eluavaldusti ja vapustab võitlevate rahvaste riiklikku organismi. Rahvaste riikliku elu seisukohalt sõda meie sajandil sarnaneb maavarisemisega, mille laastav mõju kestab seal, kust tõuge on üle käinud, veel aastaid tagantjärele, vapustades konvulsiivselt edasi rahva sisemist riiklikku korraldust, inimeste ettekujutusi ja nende elu.

Sõda ei ole iseseisev akt, ei ole ürgjõuliselt tekkiv plahvatus. Ta on mitme rahva riiklikest eluavaldustest tingitud näht. Tema arenemise aluspinnaks kaasajal on konflikti sattunud riikide vastukäivad majandussotsiaalsed olukorrad. Ka rahvusküsimused etendavad tähtsat osa, mõjustades vahekordade pinevust rahvusvahelises elus. Kuid meie sajandil sõjad ei teki ainult ja üksinda rahvusviha pärast. Põhiteguriks on siin ikkagi majandus-sotsiaalne olukord. Rahvusküsimused on majandus-sotsiaalsete küsi-

¹⁾ Igal inimesel on õigus avaldada oma mõtteid harrastatava ala kohta.

muste komponendiks, suurendades vahekor-
dade teravust. Nad võivad olla motiivideks,
kuid väga harva nad on eesmärgiks.

Sõda on vägivalla-akt. Tema eesmärgiks
on sundida vastast alistuma temale ettekir-
jutatud nõudmistele. Kui lähtuda väi-
keste riikide olukorrast, siis
sõda on vastupanuakt, mille ees-
märgiks on hoida alal oma ise-
seisvatelu ja oma enesemäära-
mist, sundides vastast loobuma
tema püüetest, tahtmistest ja
nõudmistest. Sõja eesmärgi saavutamiseks
on tarvis anda vastasele löök või rida
üksteisele järgnevaid lööke olenevalt tema
lugevusest. Vastase tugevuse ei olene
ainult tema relvastatud jõududest,
vaid peitub tema kogu riik-
likus organismis, selle organis-
mi elujõus. Andes vastasele lööke, tuleb
neid suunata alati vastase elu raskuskeskus-
tesse, tema jõuallikasse, millest oleneb
tervik. Kuna vastane omalt poolt annab sa-
muti lööke, siis teiselt poolt osutub vajali-
seks hoida oma jõuallikaid hävitamisest.
Nii lööke kui kaitset tuleb ette
valmistada riiklikus ulatuses.
Kes algab sõda või kes on sunnitud vastu
võlma sõda enda kaitseks, see peab selgesti
ja kindlalt ette kujutama sõja eesmärgi riik-
likus ulatuses ja sellest lähtudes suunama
riikliku organismi kõiki eluavaldusi ja rel-
vastatud jõudude tegevust. Järelikult või-
malikke sõjalisi konflikte tuleb
juba varakult kaaluda; see aga
kutsub esile kaua enne sõja puh-
kemist rea üksteisega seotud te-
gevusi riigi kõigi eluavalduste
aladel. Sõja puhkemisel relvas-
tatud jõudude tegevus on sõtta
sattunud riigi eluavaldustest
vaid tähtsaim komponent. Relvas-
tatud jõudude tegevus, mis on sõja korral
riikliku elu keskuseks, tuiksooneks, on seotud
teiste riiklike eluavaldustega, on
neist mõjustatud ja mõjustab ise neid. Siit
ongi meie sajandil välja kujunenud kaks
järgmist mõistet:

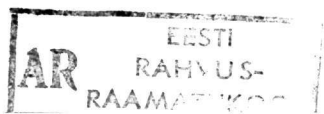
- sõja juhtimine ja
- relvastatud jõudude tege-
vuse juhtimine.

Need mõisted on üksteisega tihedalt seotud,
kuid siiski selgesti eraldatavad. Sõja
juhtimine annab ülesandeid relvastatud
jõudude tegevuseks ja koordineerib teisi
riiklike tegevusi löökide andmiseks vasta-
sele üldisel majandus-sotsiaalsel pinnal;
ühtlasi sõja juhtimine suunab oma

riiklike jõuallikate pingu-
tusini vastupanuks vastaselöö-
kidele samal majandus-sot-
siaalsel pinnal kui ka selleks, et
alal hoida relvastatud jõudude
võitlusvalmust tegevuse jätkamiseks.

Tähendab, ühelt poolt on olemas
riigi juhtimine sõjapidamiseks,
teiselt poolt — relvastatud jõu-
dude tegevuse juhtimine sõja
eesmärkide saavutamiseks. Need
kaks tegevust on üksteisega niivõrra tihedalt
seotud, et nad paistavad kokku sulavat, eriti
nende tegevuste kõrgeima juhtimise vaate-
kohalt. Sellelt seisukohalt sõja juhtimise ja
relvastatud jõudude kõrgeima juhtimise
probleem on esitanud lahendamisel alati
suuri raskusi. Seda probleemi on palju uu-
ritud. Mitmed uurijad on ajalooliste eesku-
jude varal tulnud otsusele, et probleemi
ideaalne lahendus seisab selles, kui sõja
kõrgeim juhtimine ja relvastatud jõudude
tegevuse kõrgeim juhtimine mõlemad on
koondatud ühe isiku kätte.

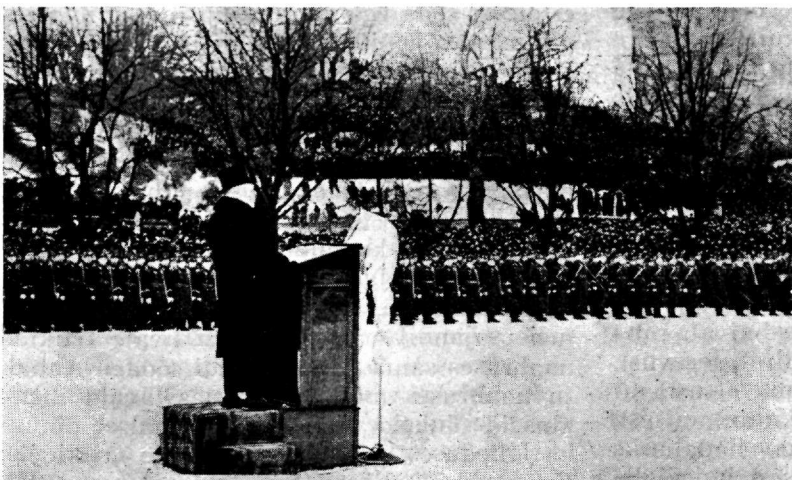
Meie sajandil aga probleemi selline la-
hendus näib olevat peagu teostamatu, eriti
suurtes riikides. Raskuste põhjused peituvad
selles, et nii sõja kõrgeim juhtimine kui ka
relvastatud jõudude tegevuse kõrgeim juhti-
mine on tänapäev sedavõrd komplitseeru-
nud, et üks isik ei suuda täita seda üliinim-
likku ülesannet. Esitatud probleemi lahen-
damisel ei pea unustama, et tema lahen-
dusi ei tohi otsida teistelt, vaid
iga riik peab ise leidma sõja kõr-
geima juhtimise ja relvastatud
jõudude tegevuse kõrgeima juhti-
mise probleemi lahenduse vas-
tavalt oma riikliku ehitise
struktuurile, sisepoliitilisele
olukorrale ning veelenam vasta-
valtriigi ja rahvageopoliitilisele
olukorrale ja asendile. Normaalses
lahenduseks paistab olevat,
et sõja kõrgeim juhtimine koon-
dub riigipea kätte ja relvas-
tatud jõudude tegevuse kõrgeim
juhtimine riigipea usaldustoma-
va isiku kätte. Ajaloo õpetused näita-
vad, et esitatud probleem lahenduse
raskused peituvadki just ühelt
poolt riigipea ja relvastatud
jõudude kõrgeima juhi, teiselt
poolt relvastatud jõudude kõr-
geima juhi ja riigi valitsemis-
organite vahekordade õiges la-
hendamises. Lahenduse otsimisel õige

Vabariigi XIX aastapäeva paraad

24. veebruaril Tallinnas.

Ülal: üldvaade paraadirivist. — Keskel: vasakul — garnisoni ülem ja linna komandant paraadirivi tervitamas; paremal — Herra Rüüganem saabub. — All: vasakul — Herra Rüüganem kõneleb; paremal — Herra Rüüganem, Kaitseväge Ülemjuhataja ja Kaitseminister paraadimarssi jälgimas.

suuna leidmiseks tuleb kõigepealt ära märkida eduka sõjapidamise eeltingimused meie sajandil. Põhitingimuseks on, nagu näitavad värsked sündmused, et riigi tegevuse edukaks juhtimiseks sõja korral ja sõjast tingitud vapustustes on tarvis valitsemise võimu kõrgeim koondamine riigipea kätte. See riigikaitse edu põhitingimus on eriti otsustava tähtsusega väikestele riikidele, mis asuvad rasketes geopolitilistes tingimustes oma asendi tõttu. Riigipea on riigikaitse ja selle otsustava aktsiooni, sõja, kõrgeim juht, kellel on rahva täieline usaldus riigikaitse ettevalmistamise ja teostamise alal ja sellest lähtudes ka täieline võim riigi ja rahva olemas-olu kaitseks. Väike riik peab alati sõjalise konflikt korral teadma, et alatud võitlus on temale võitluseks elu ja surma peale oma riikliku ja rahvusliku vabaduse või õigemini isegi oma olemasolu eest. Kui selline võitlus peaks väikest riiki tabama, siis tuleb kõikumatu arvestada seda, et tulevikus pole poolikuid lahendusi rahva riikliku iseseisvuse ja olemasolu suhtes. Sõltuvalt tänapäeva võitlusvahendeist ja riigi territooriumi suurusest ning geopolitilisest asendist muutub sõjatallernaaks kogu väikese riigi territoorium ühes tema pealinnaga ja riiklikkude jõuallikate keskustega. Väikeses riigis ei ole sel korral ühtki nurka, kus poleks võimalik vaenlase õhukallaletung kaasaaja lennurelvade tehnika arengu tõttu. Seepärast käsitledes riigikaitse küsimust väikeses riigis, peab viimane valmis olema igasuguste ootamatuste vastu nii õhust kui maalt, ja kui tema piire ühub meri, siis ka merelt ja ta peab ette nägema, et õhupommitused võivad kõige tõsisemalt halvata ja takistada mitte ainult isikuid vaid ka asutusi nende funktsioones ja tegevusis. Ootamatud löögid motoriseeritud koondistega väikese riigi piiridel pole vältimatud. Sõja korral ja tänapäeva sõjapidamise tingimuses tuleb teha riigikaitse alal otsusi kiirelt. Hädaohu silmapilkudel või sõjategevuse arenemisel võidakse halvata rahva esinduse korrapärast ja kiiret tegevust, mispärast ei saa ette näha tema otsustavat osavõttu mobilisatsiooni väljakuulutamisest, mida tuleb pidada esimeseks hädaliseks kaitseaktiks, ja sõja kuulutamisest, kui riigile on juba kallale tungitud või teda ootamatult kaasa kistud, mida tuleb pidada enesekaitse esimeseks jõuliseks aktiks. Tulemusena see kõik nõuab riigikaitse küsimuse lahendamisel riigikaitse juhtimise koondamist, nõuab riigi ja rahva iseseisvuse kaitsmiseks, s. o. riigikaitse teostamise alal täie võimu and-

mist riigipeale. Siit lähtudes saamegi ettekujutuse riigipea ja vägede ülemjuhataja vahelkorradest sõjaolukorras.

Vägede ülemjuhataja, omades täielist iseseisvust relvastatud jõudude strateegilis-operatiivses juhtimises, on riigipeale kõige lähem isik. Ta on riigipeale niivõrd lähedane, et ta on nagu riigipea teisik; tal on niivõrd täielised volitused, et tema korraldusi täidetakse riigi kõikide ametisikute ja asutiste poolt nagu riigipealt saadud; ta peab samuti kõike soodustama, mis ette võetakse sõja edukaks läbiviimiseks. Ükski ametisik ega asutis riigis ei ole õigustatud vägede ülemjuhatajalt aru pärima. Vägede ülemjuhataja on vastutav ainult riigipea ees. Ühtki kiilu ei tohi olla riigipea ja vägede ülemjuhataja vahel. Ajaloo varal vägede ülemjuhataja volituste probleemi lahendusi otsides on ikka ja jälle nõutud täielist võimu vägede ülemjuhatajale. Võimu sõja juhtimiseks, mitte ainult relvastatud jõudude juhtimiseks. Järeldusena on ikka jõutud arvata, et sõja kõrgeim juhtimine ja relvastatud jõudude kõrgeim juhtimine peaks kehasuma ühes isikus. Kuid niisugune koormatus käib meie sajandil üle ühe inimese jõu. Seepärast, andes sõja korral kõik riigis riigipea kätte ja asetades vägede ülemjuhataja riigipea teisiku seisukorda, võimegi loota õieti lahendada esitatud probleemi tänapäeva sõjapidamise tingimustes.

Väikestes riikides, eeskätt meie olukorras, võib tekkida veel eriline seisukord, mis ei ole ei sõda ega rahu, kuid mis käib täies ulatuses sõja juhtimise mõiste alla, s. o. enese erapooletuks kuulutamine rahvusvaheliste konfliktide tekkimisel naaberriikides. Kui naaberriikides on lahti puhkenud sõda, siis erapooletuse säilitamine nõuab samasugust riigi eluavalduste juhtimist majandus-sotsiaalsel pinnal ja relvastatud jõudude tegevuse korralduse alal, kui sõja tegelik pidamiselgi. Tihti kaldutakse võtma erapooletust väga kergesti. Tegelikult on aga meie sajandil erapooletus sõdivate riikide naabruses sama vapustav kui sõdagi. Annab ju naabruses möllav sõda laastavaid maaluseid tõukeid majandus-sotsiaalsel pinnal ka läheduses olevatele väikestele riikidele. Kuid vähe sellest. Oma erapooletust tuleb ka jõuliselt kaitsta. Selles suhtes on väga iseloomustavad Louis XIV sõnad Liège'i kodanikkudele: „erapooletus on tõsine asi vaid siis, kui ollakse küllalt tugev või kui on küllalt kindlalt otsustatud teda maksma panna“²⁾ ja Napoleon I ütles Venetsia vabariigi valitsusele: „Mis! teie tahate olla

erapooletud ja ei oska ise ennast kaits-
ta!“²⁾). Need kahe suure valitseja tõekspida-
mised ja Šveitsi seisukord Maailmasõjas
1914—1918. a. on toodud asjaolu kinnitu-
seks.

Sõdade uurimisel on alati juhitud tähele-
panu raskustele, mis tulevad ilmsiks sõjapi-
damisel liitudes või koalitsioonis olevais riik-
kides. Seejuures peamised raskused tekivad
mitte relvastatud jõudude üldjuhtimise kor-
raldamises — sellelt seisukohalt probleem
on lahendatav, kuigi teatavate pingutustega—
vaid sõja kõrgeima juhtimise alal, s. o. lii-

duriikide kõikide eluavalduste ühises suu-
namises. Probleemi lahendamine sellelt sei-
sukohalt on peagu võimatu: kuigi on võima-
lik leida ja määrata liiduvägede ühist kõr-
geimat ülemjuhatajat, siis pole liiduriikide
ühine kõrgeim valitsemine, vähemalt prae-
guste arusaamiste seisukohalt, kuidagi mõel-
dav.

²⁾ „La neutralité n'est chose sérieuse que
lorsqu'on est assez fort ou assez déterminé pour
la faire respecter soi même“.

³⁾ „Quoi! vous voulez être neutres et vous
ne savez pas vous défendre!“

Kaitsevägede Staabi ülema kindralmajor N. Reek'i kõne

Rahvuskogu koosolekul 02.03.37.

Härra Esimees,

lugupeetud Rahvuskoguliikmed!

Minu ülesanne on analoogiline eelmisele
referendile, nimelt ette kanda põhimõtted
ja tõekspidamised, mis olid aluseks põhi-
seaduse kava selle osa lahendamisel, mis
käsitleb riigikaitse küsimusi. Kõigepealt
peab otsekohele ütlema, et riigikaitse
korralduses ja riigikaitse teostamises ei saa
ega või otsida eeskujusid mujalt, vaid alu-
seks on iga riigi enda riiklik ehitus ja riigi
geopolitiline seisukord ja asend. Need on
mööduandvad. Siit lähtudes peame otseko-
heselt tunnustama nelja järgmist tõsiasi:

Kõigepealt — Maailmasõda, aga peaaasja-
likult järgnev revolutsioon, ja oktoobri pöö-
re purustasid Vene riikliku organismit, ja
see oligi selleks kandvaks ja saatustmäära-
vaks asjaoluks, mis võimaldas eesti rahvale
astuda võitlusesse oma riikliku iseseisvuse ja
oma vabaduse eest. Kuid teisest küljest
selle asjaolu õigeaegne ja tabav äratundmi-
ne ja kiire otsus ning valitsemise koonda-
mine viiski meid rahvusliku idee eest rel-
vastatud võitluses hiilgavale võidule. Neis
kahes asjaolus, nimelt õigeaegne ja tabav
silmapilgu äratundmine ning teisest küljest
jõu ja võimu koondamine, neis ilmneki
see, mida nimetame heledamas ja kõrgei-
mas kujus Vabadussõja vaimuks. Nüüd
meie elame aastaid rahu. Meie oleme kõigi
oma lähemate ja kaugemate naabritega nor-
maalsetes ja heanaaberlikes vahekordades.
Kuid see ei tähenda sugugi veel, et eesti
rahval ei või tulla vajadust veel kord võidel-

da oma riikliku iseseisvuse, oma enesemää-
ramise, oma vabaduse eest. Millal see võit-
lus võib tulla, seda meie ei tea, aga meie
peame oma riiklikku ja rahva elu rajades
alati selleks valmis olema. Kui säärane
saatus peaks tabama eesti rahvast, siis pea-
me tunnustama ja seda oma usuõpetuseks
pidama, et see võitlus saab olema elu ja
surma peale. Poolikuid lahendusi tulevikus
eesti rahva iseseisvuse, eesti rahva enese-
määramise ja riikluse mõttes on raske ette
näha. Seepärast võitlus, kui see peaks ta-
bama meie rahvast ja riiki, saab olema ikka
ja ikka elu ja surma peale. See oli esimene
kandev ja suunduv põhimõte, tõekspidami-
ne, millele rajati põhiseaduses riigikaitse
korralduse osa.

Teiseks kandvaks tõekspidamiseks on, et
sõltuvalt tänapäeva relvatehnika arengust
ning meie riigi territooriumi suurusest ja
asendist peame endile otsekohele ütlema, et
kogu meie maa sõja korral on sõjategevuse
ala ühes oma pealinnaga, on sõjategevuse
teater. See tähendab, et praeguste abinõu-
de juures ja praeguse lennu-relvatehnika
juures ei ole ühtki nurka, kuhu ei ulatuks
hävituskandev õhurelv. Aga vähe sellest.
Ühtlasi oleme meie mereäärne riik. Meil on
oodata hoope merelt. Vägede motoriseeri-
mine annab võimaluse kanda ka meie maa-
piiridele kardetavaid ja ootamatuid lööke.
Kõik need kolm relva — õhurelv, merevägi
ja motoriseeritud väed, — need kõik hoitakse
tänapäev säärases koosseisus ja säärases
seisukorras, et nemad on alati ilma suurema
ettevalmistuseta valmis löögiks. Nad eri-

list mobilisatsiooni ei vaja, nad vajavad vaid lahingvalmsuse alalhoidmist. Tähen-dab riigikaitse, kes neid relvi omab, on alati võimas andma ootamatuid lööke. Siit järg-neb, et rajades oma riigikaitse korraldusi peame meie alati arvestama seda, et säära-sed ootamatud löögid sünnivad ja tulevad ning neid vältida on äärmiselt raske. See-juures on praegu laialt levinud tõekspida-mine, et löök sünnib juba siis, kui veel maapealsed väed ei ole astunud tege-vusse ja see löök antakse riigi ja rahva elu-jõuallikate pihta. Meie peame seega arves-tama, et kuigi veel piiril midagi ei liigu, kuid meie pealinn, meie suuremad linnad, kus asuvad meie rahva jõuallikad, võivad juba sattuda äärmiselt ohtliku löögi alla. Kuivõrd see löök saab olema purustav või mitte, seda on raske ette öelda, selle kohta tegelikud kogemused puuduvad, kuid siiski üht asjaolu peab arvestama, see on, et elu-keskused, samuti üksikute asutuste ja isi-kute tegevus võivad saada halvatud, desor-ganiseeritud. See ühelt poolt. Teiselt poolt ootamatus. Säärases seisukorras tuleb teot-seda kiirelt ja otsustavalt. Siin ei ole või-malik aega kaotada, siin on tarvis otsekohe astuda tegevusse, otsekohe alata korraldus-tega, et rakendada riigikaitse tegevusse riigikaitse aparaat, teda viia üle rahuaegsest seisundist sõjaaegsesse seisundisse.

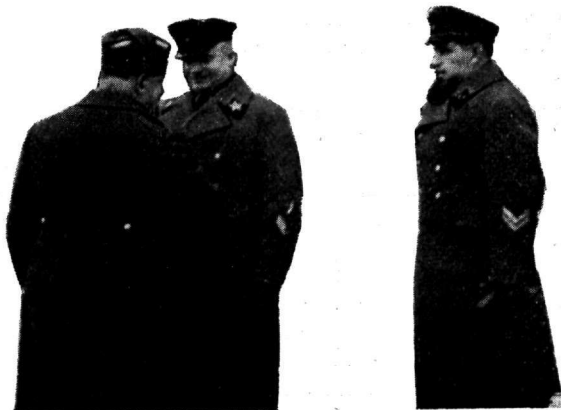
Kolmandaks suunavaks tõsiasjaks on järgmine asjaolu: riigikaitse teravam kaju, riigikaitse ultima ratio — on sõda. Meie sõda ei alga. Meie sõda ei provotseeri. Meie teame, mis tähendab sõda rahva saatusele. Meie jaoks sõda on vastupanuakt, vastupanu selleks, et sundida vastast loobuma oma püüetest, oma nõuetest meie vastu. Kuid sõda, olgu missugune ta on, on alati seotud rahva ja riigi kõigi eluavaldustega, tema vapustab riiki ja riiklikku organismi kuni vundamendini. Kui see nii on, siis on sel-ge, et sel korral kogu rahva elu, kogu riik-liku organismi pingutused, kõik, mis rahval on, saab ja peab saama pühendatud selleks otsustavaks võitluseks rahva olemasolemise eest. Kuigi meie elame sügavas rahus, siis-ki peame kaaluma ja ette nägema võima-likke konflikte. Seda kaaludes ja ette nä-hes peame meie endile olukorda ette kuju-tama ja võttes aluseks neid tõekspidamisi, mis siis tekivad, rahva elu nii korraldama, et suuta kogu riikliku organismiga avaldada äärmist pingutust selleks, et riiki kaitsta mitte ainult relvastatud jõuga, vaid kaitsta riiki ka riigimajanduse ja sotsiaalpinnal. Sest riigikaitse tegevus, riigikaitse potents ei seisa üksi relvastatud jõus, ei seisa tankide ja len-

nukite arvus, vaid kogu riikliku organismi elujõus. Ja järeldus on siit, et vastane saab andma lööke mitte ainult relvastatud jõu pihta, vaid ka nende tsentrumite pihta, mis riigi ja rahva tugevust määravad. Loomu-likult siit järeldusena peame meie oma riigikaitse korraldamisel mõtlema, kuidas neid lööke pareerida, kuidas neid lööke ära hoida, kuidas alal hoida oma jõuallikaid, tagada nende tegevust selleks, et võimal-dada oma relvastatud jõudude edukat tege-vust, pingutuste pidevat jätkamist. Aga teiselt poolt on tarvis korraldada elu nii, et meie mitte ainult ei võta lööke vastu, vaid tarbekorral suudaksime ise neid anda. Siit meie tulemegi tänapäeva mõistetele. Ühelt poolt riigikaitse korraldus ning sõja juhti-mine ja teiselt poolt relvastatud jõudude tegevuse juhtimine. Need kaks tegevust on üksiteisega täiesti läbi põimitud, täiesti seotud, aga siiski on need lahutatavad. Riigi-kaitse korraldus, sõja juhtimine määrab ülesanded relvastatud jõududele riiklikus ulatuses. Teiselt poolt aga riigikaitse juhti-mine, riigikaitse korraldus annab ülesandeid ka kõigile rahva ja riigi jõuallikatele sel-leks, et hoida alal nii rahva võitlusvalmsust kui ka relvastatud jõudude valmsust kest-vaks, pidevaks tegevuseks. Kõik need too-dud põhimõtted materialiseeruvad põhisea-duse kava §§ 121, 122, 124, 125, 127. Nende järgi riigi president, kui riigipea, on riigi-kaitse kõrgeim juht. Ta rakendab riigi-kaitseks kõik riigi ja rahva jõuallikad. Riigikaitse teostamine nõuab kõigi riigi jõu-allikate tegevusse rakendamist ja nende tegevuste koordineerimist. See on kõrgeim ja pühim ülesanne ja loomulikult peab saa-ma koondatud riigipea kätte, kellel on sel puhul selleks ülesandeks rahva täieline usaldus ja ka siit sõltuvalt ka täieline võim. Nagu ettekantust võib järeldada, riigikaitse korraldamine algab kaua enne sõda. See-pärast on tarvis riigipeale anda — ka rahu ajal — säärane võim, et ta riigikaitse kor-raldust juba kaua ette võiks suunata, võiks ülesandeid anda ja neid läbi viia selleks otsustavaks silmapilguks, milleks on võit-lus relvastatud jõududega.

Neljas tõekspidamine, mis on meie ajal, eriti meie väikesele riigile, ülitähtis, see on seisukord, kus ei ole sõda ega rahu. Täna-päeval on raske endale ette kujutada, vähe-malt Euroopa pinnal, kahe riigi võitlust, mis ei kisuks sel või teisel teel endaga kaasa naabruses olevaid riike kui mitte sõjaliselt, siis vähemalt majanduslikult. Kahtlemata selline võitlus tekitab vapustusi ka naabru-ses olevaile riikidele majanduse alal. Aga

RKKA kindralstaabi ülema
Nõukogude Liidu marssal Jegorov'i vastukülaskäik
Kaitsevägede staabi ülemale 23. 02. kuni 25. 02. 37.

Ülal: kindral-mjr. Reek tervitab marssal Jegorovit;
kõrval seisab diviisi komandör Štšeglov. — Keskel:
külalised tervitusseisakus Nõukogude Liidu hümnit
mängimisel.
All: külalised aukompanist möödumas.

teisest küljest, tulekahi, nagu seda näitab Maailmasõda, võib otsekohe saada üle kandud naabri enda pinnale. Tähendab, kuigi meie ei ole haaratud naabruses möllavast sõjast, siiski meie peame valmis olema igal silmapilgul juhuks, kui säärane tulekahi peaks meile üle kanduma. Ja kui see nii on, siis peame olema valmis, et tarbekorral kõigi abinõudega sellele õnnelusele vastu astuda, et ta meid ei hävitaks.

Mõnikord meil on puudutatud erapooletuse küsimust. Kuid see on juba ajaloo olnud üks raskemaid probleeme. Louis XIV tähendas, et erapooletus on tõsine asi vaid siis, kui seda suudetakse täiel jõul säilitada.

Teine näide. Itaalias Napoleon I ütles Veneetsia kodanikele: „Mis! Teie tahate erapooletuks jääda, aga ei oska end kaitseda!“ Ja viimase näitena toon Maailmasõjas Šveitsi seisukorra. Seal ei olnud sõda, seal oli rahu, kuid kogu Šveitsi riigikaitse-aparaat oli siiski seisukorras, mis võimaldas Šveitsile iga silmapilk relvaga ja kõigi teiste abinõudega oma erapooletust kaitseda. See viimane tõekspidamine väljendub riigikaitse korralduse § 129-s. Selle järele sõjavägede ülemjuhataja määramine rahu ajal ei ole seotud kaitseseisukorraga. Neid kaitseseisukordi on olnud küllalt, ilma et sõjavägede ülemjuhatajat oleks määratud. Sõjavägede ülemjuhataja määratakse selleks, et olla valmis iga silmapilk astuma võitlusse enda kaitseks, kui meie kõrval möllab sõda. Meie peame endid korraldama nii, et võimalikult soodsas olukorras ja võimalikult tugevana astuda vastu, kui sõda meie peale üle kanduks. Säärases olukorras seisab ees rida puhttehnilisi korraldusi, näiteks tuleb kaevikuid kaevata, tuleb rekvisitsioone toimetada, riigiparaat riigikaitseks ümber korraldada jne. Mobilisatsioon ei ole veel välja kuulutatud, aga juba nõutav riigikaitse tegevus algab selles mõttes, et meie oma riigikaitse-aparaadi rakendamise oma erapooletuse säilitamiseks. Seejuures muidugi kiirus, millega sel korral riigikaitse-aparaati rakendatakse, oleneb sellest, kui raske tulekahi kõrval on.

See oleks nüüd kokkuvõetult, lühidalt ja põhimõtteliselt, mis käsitleb riigikaitse osa selles ulatuses, mis on seotud Vabariigi Presidendi funktsioonidega ja ülesannetega. Nagu ma tähendasin — ühelt poolt riigikaitse ja sõja juhtimine, mis sisaldab rahva kõigi jõuallikate rakendamist, ja teiselt poolt sõjategevuse juhtimine, mis sisaldab tegevust riiklike eesmärkide saavutamiseks relvastatud jõuga. On palju selle probleemi juures vaieldud, selle probleemi kohta kirjutatud. Palju on kirjutatud sellest, et täielik võim peab jääma sõjavägede ülemjuhatajale, mitte ainult sõjalise tegevuse juhtimisel, vaid sõja juhtimisel tervikus. Sarnane olukord on mõeldav võib-olla koloniaalsõja puhul või suurtes riikides. Väikestes riikides on olukord näidanud, et siin tuleb jõuda teissuguse lahendusviisi juurde. Kahtlemata üks isik ei suuda koondada oma kätte riigikaitse juhtimist, terve riigi- ja rahvaelu juhtimist ja ka sõjategevuse juhtimist — see käiks temal üle jõu. Teiselt poolt sõjategevuse juhtimine on säärane suur töö, et ta võtab ära tervena ühe inimese jõu ja rakendab tema selleks täielikult, seepärast on leitud tarvilikuks Põhiseaduse kavas läbi viia järgmist: riigikaitse kõrgemaks juhiks rahu ja sõja ajal on riigipea, kuid relvastatud jõudude otseseks juhiks on sõjavägede ülemjuhataja, kes juhivad riigi huvidele vastavalt sõjategevust. Ja selles mõttes peaks temal olema täielik võim. Meie olukorras on tarvis kiireid otsuseid, kiireid korraldusi ja kiirelt suunatud tegevust. Selleks peab olema vägede ülemjuhatajal võim mitte ainult sõjavägede suhtes, vaid ka õigus anda korraldusi teistele ametasutustele ja isikuile, et tagada vägede edukat tegevust. Vahekord riigipea ja sõjavägede ülemjuhataja vahel peab olema selline, et ülemjuhatajal on riigipea täieline usaldus, et nende vahel ei ole ühtki kiilu, seepärast et väikeses riigis alati võitlus käib elu ja surma peale, ja on tarvis otsustavalt ja kiirelt tegeuda.

Need oleksid põhimõtted, millele on rajatud riigikaitse osa. Üksikasjad tulevad ettekandmisele, nagu eelreferent tähendas, komisjonides.

Väljavõte Eesti Vabariigi Põhiseadusest.

(Riigivanema ettepanek Rahvuskogule.)

13. peatükk.

RIIGIKAITSE.

§ 120. Kõik Eesti kodanikud on kohustatud osa võtma riigikaitsest seaduses ettenähtud alusel ja korras.

§ 121. Riigikaitse kõrgemaks juhiks rahu ja sõja ajal on Vabariigi President. Tema rakendab riigikaitseks riigi ja rahva kõik jõuallikad.

Riigi kaitsmiseks relvastatud jõuga on sõjaväed, kelle kõrgemaks juhiks on Vabariigi President ja otseseks juhiks — rahuajal Sõjavägede Juhataja ja sõjaajal — Sõjavägede Ülemjuhataja.

§ 122. Vabariigi President võib riikliku vajaduse korral anda nii Rahvuskogu istungjärkude vaheajal kui ka istungjärkude ajal riigikaitse ja sõjavägede korraldamise ja juhtimise alal dekreedina seadusi. Need seadused esitatakse Rahvuskogule niipea kui riigi julgeoleku huvid seda võimaldavad.

§ 123. Vabariigi President annab seaduses ettenähtud alusel riigikaitse ja sõjavägedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi.

§ 124. Vabariigi President otsustab sõja ja rahu ning kuulutab oma otsusega välja mobilisatsiooni. Sellekohased otsused saadetakse teadmiseks Rahvuskogule.

§ 125. Vabariigi President otsustab sõjapidamiskulude eelarve ning sõjapidamiskuludeks vajaduse korral sise- ja välislaenu tegemise. Sellekohane otsus saadetakse Rahvuskogule teadmiseks ühes sõjapidamise rahalise aruandega.

§ 126. Riigikaitse ja sõjavägede korraldamise ja juhtimise alal antud seadused ja Vabariigi Presidendi poolt antud seadlused ja riigikaitse ning sõjavägedesse puutuvad määrused, samuti riigikaitse ja sõjavägedesse puutuvad Vabariigi Presidendi otsused kannavad peale Peaministri ja asjaomase ministri kaasallkirja ka Sõjavägede Ülemjuhataja või Sõjavägede Juhataja allkirja.

Sõjavägedele antavaile Vabariigi Presidendi käskudele ja korraldustele allkirjade andmise korra määrab Vabariigi President.

§ 127. Mobilisatsiooni või sõja korras nimetab Vabariigi President ametisse Sõjavägede Ülemjuhataja. Sõjavägede Ülemjuhataja allub vahetult Vabariigi Presidendile, ta on kõigi relvastatud jõudude otsene juht ja ta juhib sõjalist tegevust omal äranägemisel.

Sõjavägede Ülemjuhataja annab aru ja

vastutab oma tegevuse eest ainult Vabariigi Presidendi ees.

§ 128. Sõjaajal on Sõjavägede Ülemjuhatajal riigikaitse teostamise alal sõjalise tegevuse huvides õigus anda juhtnõore ja leha korraldusi ka temale mittealluvaile ametiisikuile ja asutistele.

§ 129. Vabariigi Presidendil on õigus määrata Sõjavägede Juhataja asemele ametisse Sõjavägede Ülemjuhatajat ka rahuajal. Sel juhul Sõjavägede Ülemjuhatajal on peale Sõjavägede Juhataja võimupiiride õigus anda juhtnõore ja korraldusi ka temale mittealluvaile ametiisikuile ja asutistele riigi sisemise ja välise julgeoleku alal seaduses ettenähtud alusel.

§ 130. Sõjavägede Ülemjuhataja ja Sõjavägede Juhataja võtavad sõnaõigusega osa Vabariigi Valitsuse koosolekuist.

§ 131. Sõjavägede Ülemjuhatajat ja Sõjavägede Juhatajat võib kohtulikule vastutusele võtta ainult Vabariigi Presidendi sellekohase otsuse kohaselt. Asja arutamine ja otsustamine allub Riigikohtule. Avalikuks süüdistajaks on Õiguskantsler.

Sõjavägede Ülemjuhatajat võib kohtulikule vastutusele võtta ainult riigiärandmise eest.

§ 132. Sõjavägede Ülemjuhataja ja Sõjavägede Juhataja lähemad võimupiirid määratakse seadusega.

§ 133. Riikliku vajaduse korral kuulub Vabariigi President sellekohase seaduse alusel kogu riigis või selle üksikuis osades välja kindla tähtaja peale kaitse seisukorra. Kaitse seisukord hakkab kehtima väljakuulutamise, kusjuures Vabariigi Presidendi otsusega võidakse määrata, et mõned liigid kuritegusid, mis toime pandud mitte rohkem kui kolm päeva enne kaitse seisukorra väljakuulutamist, kuuluvad jälitamisele kaitse seisukorra kohta kehtimapanud eeskirjade kohaselt.

Vabariigi Presidendi otsus kaitse seisukorra väljakuulutamise kohta esitatakse Rahvuskogule seaduses ettenähtud tähtajal. Rahvuskogu otsustab küsimuse üldkoosolekul. Kui Rahvuskogu üldkoosolek oma seadusliku koosseisu enamusega otsustab Vabariigi Presidendi otsuse jätta kinnitamata, kaotab kaitse seisukord kehtivuse Rahvuskogu otsuse väljakuulutamise.

Kaitse seisukorra ajal võib seaduse alusel ja piirides kitsendada kodanikkude põhiseaduslikke ja seaduslikke põhiõigusi ja õigusi.

§ 134. Sõja ajal pikenduvad Vabariigi Presidendi, Rahvuskogu ja omavalitsuste esinduskogude volitused. Volituste pikendamise korral kuulutatakse valimised välja mitte hiljem kui kolme kuu möödumisel rahutegemisest arvates.

Kui kaitseseisukord on kuulutatud välja kogu riigis, võib Vabariigi President Rahvuskogu nõusolekul valimised edasi lükata kuni kaitseseisukorra lõppemiseni kogu riigis või riigi mõnes osas. Rahvuskogu teeb sellekohase otsuse üldkoosoleku enamusega.

§ 135. Sõja ajal Vabariigi President, otsustades Vabariigi Valitsuse või tema üksiku liikme ametist vabastamist või ametisse kutsumist, kuulab ära Sõjavägede Ülemjuhataja seisukoha.

§ 136. Vabariigi Presidendi kui riigikaitse kõrgema juhi juures on rahu ajal nõuandvaks organiks Riigikaitse Nõukogu, kelle koosseis ja võimupiirid määratakse seadusega. Riigikaitse Nõukogu koosseisu kuuluvad ameti poolest Peaminister, neli Vabariigi Valitsuse liiget Vabariigi Presidendi määramisel ja Sõjavägede Juhataja või Sõjavägede Ülemjuhataja ja sõjavägede staabi ülem.

§ 137. Sõjaväeteenistuses olevail kodanikel on kõik Põhiseadusega ja seadusega kindlustatud kodanikkude põhiõigused ja õigused ning kohused, niivõrd kui selles sõjavägede distsipliini ja teenistuse erilaadi huvides seadusega ei ole tehtud erandeid.

Vabadusristi kavaleride esindaja II koja liikme kindralmajor J. Soots'i kõne

Rahvuskogu koosolekul 03. 03. 37.

Väga lugupeetud Rahvuskogu liikmed!

Rahvuskogu on otsustanud oma töö aluseks võtta selle põhiseaduse kava, mis Riigivanema poolt esitatud. Selle kava kohta on kahe päeva jooksul väga mitmelt poolt sõna võetud, rõhutades selle kava häid külgi kui ka puudusi, lähtudes ühelt kui teiselt seisukohalt. Seepärast ma arvan, et minul üldiselt selle juures ei tarvitse enam peatuda.

Aga ma ei või mööda minna ühest küsimusest, nimelt sõja, rahu ja riigikaitse küsimusest, esiteks seepärast, et see küsimus on minu valijatel — Vabadusristi kavaleridel — eriti südamel, et see vaev ja töö, mis nad teinud, mitte võib-olla vahest põhiseaduse puudulikkuse pärast ei läheks kaduma, ja teiseks ka seepärast, et need isikud, kes seda küsimust siin senini on puudutanud — on käsitanud küsimust puht teoreetiliselt, jättes arvestamata meie oma kogemusi.

Siin kanti ette ja soovitati, et sõja kuulutamine kuuluks rahvaesinduse võimkonda. Ma pean ütleva, et rahvusvaheline õigus küll niisuguseid norme tunneb, nagu sõja kuulutamine, aga praegusel ajal ta on kaunis iganenud. Juba Vene-Jaapani sõda tekkis ilma sõjakuulutamiseta sellega, et jaapanlased ühel ööl tungisid Port-Arturi reidile ja hävitasid vene laevastiku. Venelased loomulikult pidid sellest järelduse tegema. Mäletan hästi, kuidas vaieldi selle üle ja räägiti, et mõelge, missugusel bar-

baarsel viisil tungib jaapanlane öösel vene laevastikule kallale, et see ei ole rahvusvahelise õigusega lubatud. Aga ma mäletan ka, et sel ajal rahvusvahelise õiguse professor Martens astus välja ja seletas, et rahvusvaheline õigus ei nõua sugugi sõja kuulutamist, võib ka tekkida teisiti sõda.

Edasi vaatleme, kuidas meie sõda algas. Nüüd tagantjärele meie teame, kuidas venelased valmistusid meie vastu sõjaks, kuidas nad Bresti rahulepingu ühekülgselt tühistasid ja kuidas nad üles kutsusid rahvast meie vastu sõdima. Aga seda oleme kõik tagantjärele teada saanud.

Tegelikus elus sündis see aga niiviisi, et ühel novembrikuu pimedal hommikul Narva linna elanikud kuulsid suurtükkide mürinat ja kuulipilduja raginat ning püssilaskmist. Kodanikud tõusid üles, hakkasid järele pärima, mis siin lahti on? Selgus, et sõda on lahti, vaenlane on kallale tunginud, valvepostid olid seda märganud ja olid abi häirinud, ja lahing oligi lahti — ning sõda hakkaski peale. Sõditi kuni õhtuni, ja tulemuseks oli see, et Narva linn langes vaenlase kätte. Seejuures sõda ei oldud meile kuulutatud, ega kuulutatud seda ka pärast. Nüüd tuli meil vaid otsustada, mis edasi teha. Vabariigi Valitsus seda kaaludes otsustas tekkinud sõda jätkata ilma, et sõda oleks kuulutanud.

Edasi ma peatuksin selle juures, kuidas rahu sõlmiti ja kes seda otsustas. Sel ajal

oli koos majesteet, see tähendab, Asutav Kogu. See ei olnud harilik rahvaesindus, piiratud ülesannetega, vaid ta võis kõik teha, mida tahtis. Kui ta oleks tahtnud, ta oleks võinud valitsemagi hakata, ta oleks võinud ka eridelegatsiooni välja eraldada ja öelda, et teie siin olete kohtunikud, mõistke kohut. Kui tema aga ei teinud seda, siis välja minnes vaid puht otstarbekohasuse seisukohalt. Rahuläbirääkimised otsustas aga siiski Vabariigi Valitsus. Ta alustas neid sellele vaatamata, et rahuläbirääkimistele tulemise kutse oli adresseeritud „Tallinna valitsusele“, ja mitte — „Eesti Vabariigi Valitsusele“. Ja see „Tallinna valitsus“ vastaski, et ta võtab „Moskva valitsuse“ kutse vastu. Ja nii asusidki „Tallinna“ ja „Moskva“ valitsused rahuläbirääkimisi pidama, teades, et ühe taga seisab Eesti Vabariik ja teise — Nõukogude Vene. Ja kui rahu oli sõlmitud, siis tuli valitsus selle lepinguga Asutava Kogu ette, ja Asutav Kogu kinnitas selle. Nüüd on küsimus, kas ta kinnitas selle kui rahvaesindus või kui majesteet? Minule tundub, et ta kinnitas selle kui majesteet. Oleks sel ajal olnud riigipea ja meil maksnud teissugune kord, siis seda kinnitamist oleks toimunud riigipea. Aga rahvaesindus meil ei ole kinnitanud midagi sarnast.

Edasi räägiksin teisest Eesti sõjast, ma mõtlen Landesväärri sõda. Kuigi see sõda meile operatiivselt vaadatuna on vabadesõja üks lüli, juriidiliselt vaadatuna on see aga omaette sõda. Landesväär algas omaette sõda, ja meil tuli temaga ka omaette rahu sõlmida. Selle sõja otsustas õieli vägede ülemjuhataja. Sõjalise tegevuse tagajärjel enamlaste vastu Lätimaal oli tekkinud seesugune olukord, et Ülemjuhatajal ei jäänud muud üle kui oma vastutusel teotseta. Ta teatas Landesväärile, et minu väeliin läheb Ramotzkoje—Alt-Schvaneburgi raudteeliini mööda, ja palun sellele liinile mitte rohkem läheneda kui 20 kilomeetrit. Kui rohkem lähenete — oleme sunnitud jõuga vastu hakkama. Teiselt poolt vastati, et palume teid taganeda Eesti keele piiri taha, see tähendab Valga ja Tartu linnani, kui te seda ei tee, tungime teile kallale. Ja nii tekkis sõda. Otsekohe ei saanud valitsust informeeridagi, vaid seda suudeti alles järgmisel päeval. Ta tuli kokku ja kaalus olukorda. Leidis Vägede Ülemjuhataja otsused õiged olevat ja ütles, et tuleb sõdida edasi. Aga sel ajal oli jällegi majesteet, s. o. Asutav Kogu koos. Ta ei seganud end sugugi sellesse asjasse ja alles siis, kui võit oli käes, informeeriti Asutavat Kogu sel-

lest, ja Asutaval Kogul jäi vaid need võidud heaks kiita. Samuti tuli ka rahu Landesvääriga sõlmida sõjaväevõimude eneste algatusel. Liitlased olid koos, nõudsid läbirääkimiste algatamist rahu asjus, ja tulemusena oli, et sõda lõpetati.

Edasi ma peatuksin veel ühe juhu juures, kus meil sõda küll veel ei olnud, aga kus sõjaoht oli, see oli 1. detsember 1924. aastal. Nüüd tagantjärele teame, kuidas see asjadekäik tegelikult oli ja kuidas see kava oli, millega meid taheti vallutada. Kava oli seesugune, et haaratakse võim ja niipea kui raadiojaam käes on, saadetakse teade kogu maailmale, et Eestis on uus kord, uus valitsus, ja palutakse sõpru piiritagant appi Eesti buržuude vastu võitlema. Naabri väed aga ootasid piiri taga seda kutset ja ei tulnud üle ainult seepärast, et raadiojaam ei saanud neile kutset saata. Nüüd oletame, kui oleks raadiojaam saatnud neile kutse, ja need väed oleksid üle piiri tulnud, kas teie arvate, et nad oleksid kuulutanud sõda? Ei oleks. Ja kuidas meie tegevus oleks arenenud, kas meie oleksime pidanud kuulutama sõda? Vist mitte. Aga teotsema oleks pidanud hakkama, ja keegi võim oleks pidanud otsustama, kas teotseda või mitte. Ja otsus oleks pidanud ruttu tehtama. Mulle tundub, et meie oma leksikonist võiksime niisuguse sõna, nagu „sõjakuulutamise“ maha kustutada. On päris kindel, et meie imperialistlikku sõda ei alusta — siis ei ole ka meil sõjakuulutamist tarvis. Ja nagu kindral Reek siin arvas, meile ka keegi seda kuulutama ei hakka, vaid kõige tõenäolisem on niisugune variant, et ühel hommikul ärkame üles, kuuleme, et vaenlase lennukid pommitavad Tallinnat, kuuleme varsti, kuidas meie lennukid hakkavad põristama ja kuidas meie suurtükid hakkavad laskma, et mõnda lennukit maha lasta ja selle kaudu teada saada, kes see vaenlane on, kes niiviisi tuleb meile peale. Ja vist samal ajal kõlistatakse Ülemjuhataja kabinetti kustki merekaldalt, et ööpimeduse katte all on vaenlase sõjalaevastik Tallinna alla tulnud ja tahab tungida reidile. Mis teha? Kas lasta patareidest võõra laevastiku pihta, või mitte? Mulle näib, et seesugune pilt on vist kõige tõenäolisem tuleviku sõja alguse pilt. Sõda tekib iseenesest ilma kuulutamiseteta, vastuhakkamise näol pealetungijale. Tekib küsimus, mis teha edasi, kas kuulutada välja mobilisatsioon või mitte? Seda on tarvis ruttu otsustada, ütleme ühe tunni jooksul, ja oodata siin rahvaesinduse otsust oleks väga suur aja kaotus. Võib tekkida isegi niisugune olukord, et rahvaesindus

üldse ei saa tulla kokku. Ma tuletaksin meelde 1. detsembrist 1924, kus Riigikogu alles õhtul võis kokku tulla, aga siiski võis. Kuid mõnes olukorras ei saaks ta üldse kokku tulla. Kui oodata niikaua, jääb otsus tegemata. See aga on lubamatu.

Mulle näib, et Riigi President kui kõrgeima täidesaatva võimu esindaja peab sarnased küsimused otsustama, millega tagatakse tarviline kiirus. Seepärast tundub mulle, et põhiseaduses on väga õieti öeldud: „otsustab sõja ja rahu“, säärane redaktsioon aga „kuulutab sõja...“ jne. ei ole otstarbekohane, sest sõja kuulutamist uuemal ajal harilikult ei ole, sõda tuleb kuulutamata.

Mulle tundub, et meie oludes on ainuke säärane võim, kes seda realselt võib teostada, Riigi President, aga mitte rahvaesindus.

Edasi, kuidas oleks lugu rahuga. Võiks oletada, et sagedamini see ei tarvitseks olla nii kiire, kui sõja kuulutamine. Võib aga siiski tekkida säärane olukord, et rahvaesindust ei saa kokku. Tuletame meelde meie iseseisvuse väljakuulutamist. See pidi õieti sündima Maapäeva, s. o. rahvaesinduse poolt, aga Maapäev ise viibis niisuguses olukorras, et ta ei saanud tervikuna kokku tulla ja andis oma volituse üle oma kolmele liikmele, s. o. Päästekomiteele, kes ka selle ülesande täitis.

Võib oletada, et kui sõda on õnnelik, siis niisugust olukorda ei teki, kus rahvaesindust kokku ei saa. Ka meie loodame õnne peale, aga ega keegi selle õnne peale kindel ei saa olla. Ma tuletan meelde Läti valitsuse olukorda laeval Liibavi reidil. Ka seal võis valitsus siiski midagi teha, kuna rahvaesindus ei saanud üldse kokku tulla ega midagi ära teha. Seepärast mulle tundub, et ka rahu tegemine tuleb jätta presidendi kätte. Mõned avaldasid arvamust, et presidendi kohal võib leiduda niisugune mees, kes asju mitte küllalt järele kaaludes otsustab. Meie omad kogemused näitavad, et mõni meie riigijuht meie kodustes asjades mõnikord mitte küllalt tasakaalukas pole. Meie teame näiteks, et kui Tartu „Vanemuises“ mürglit tehti, siis seejärel Tartu maakond kuulutati sõjaseaduse alla. Aga kõigis välisküsimustes on meie riigijuhid enim ehk liigagi ettevaatlikud olnud. Millega on siis seletatav, et meie näiteks Valga ära jagasime ja seal ei saadud nõnda palju kätte, kuipalju see vahest meie rahva enamusel tahe oli. Ma toon ka näite, kus terve

Vabariigi Valitsus jällegi väga kaalus küsimust, ja selle peale vahest rohkem aega kulutas kui tarvis. Nimelt, kui viimasel pealetungil Petrogradi Loodearmee oli lüüa saanud ja hakkas taganema, siis pöördus Ülemjuhataja Vabariigi Valitsuse poole, et kõigi tunnuste järele Vene Loodearmee ei kavatsegi vastu hakata vaenlasele ja silmnähtavalt tahab põgeneda eesti vägede seljataha, Narva jõe lääne kaldale.

Sõjaliselt seisukohalt on see mulle vastuvõtmatu: relvastatud kahtlasi jõude ei tohi olla läänepool Narva jõge, s. o. meie vägede selja taga, ja seepärast minu kavatsus on, ütles Ülemjuhataja, niipea kui nad Narva jõest üle lähevad, neil relvad käest ära võtta. Aga teisest küljest, kuna liitlased Vene Loodearmeed toetavad, on see rahvusvaheline küsimus, mis poliitilisi sekeldusi võib tuua, sellega palun, et valitsus siin seisukoha võtab. Ja valitsus tuli kokku, kutsuti ka esindajad Asutavast Kogust, räägiti, kaaluti. Umbes kolm tundi oli juba räägitud, aga otsusele ei saadud. Selle peale ütles Ülemjuhataja — täna mul ei ole veel tarvis teada otsust, aga homme õhtuks, siis on mul tarvis teada, ja palun mulle selleks valitsuse otsus homme teatavaks teha. Kui selleks ajaks valitsuse otsust ei tule, siis ma juba omal algatusel pean neilt sõjariistad käest ära võtma. Oodati, oodati, viimaks teisel päeval tuligi valitsuse otsus. Kuid see valitsuse otsus ei tehtud teatavaks Loodearmeele — ja kui selle otsuse täitmine algas, tuli see loodearmeelastele üllatusena. Kahtlesid isegi säärase otsuse juures ja alles dokumendi ettenäitamisel kaues kahtlus.

Seda ma tõin näitena, kui ettevaatlikult mõnd rahvusvahelist küsimust otsustatakse ja venitatakse rohkem kui vahest hädapärast tarvis. Ja mulle tundub, et kartus, et sõda algatatakse vahest kergel käel, on minu arvates täiesti alusetu. Seesugust kartust võiks väljendada kuski kuningriigis, kus kuningakojas liikmeid on mitmesuguseid. Kuid kui meil on valitud president, siis seda karta ei maksa. Ja seepärast ma julgen soovitada nende nimel, kes mind siia on saatnud, ja oma kogemuste najal, mis mul Vabadussõjast on, et see küsimus — sõja ja rahu otsustamine — jäetakse riigi presidendi võimkonda sel kujul, nagu see kavas on ette nähtud. Mulle tundub, et see lahendusviis vastab kõigiti meie olukorrale ja on läbiviidav, kuna mõne teise korra juures võime kimpu jääda.

Signaalplatsi ja lennuki vahelisest sidest suurtükiväe ja lennuväe koostööl.

Suurtükiväe ja lennuväe koostööl, eriti lendurvaatleja abil laskmisel, omab side suure tähtsuse. Laskja ühik peab olema vahetus sides lennukiga. Laskmine võib edukalt teostuda vaid siis, kui side töötab pidevalt ja kiirelt.

Laskja ühik loob harilikult otseühenduse telefonisideme signaalplatsiga, kust peetakse sidet lennukiga. Signaalplatsi ja patareide vaheline side teostub üldtuntud põhimõtete kohaselt, mida käesolevas ei käsitle. Hoopis raskem ja keerukam on sidepidamine signaalplatsi ja lennuki vahel. See väärrib üksikasjalikku uurimist.

Lendurvaatleja abil laskmisel signaalplatsil ja lennuki vahel peetakse harilikult kas ühe- või kahekülgset raadiosidet. Ühekülgse raadioside kasutamisel signaalplatsilt antakse lennukile teateid või käsklusi normaalselt lina-signaalidega, kuna lennukilt signaalplatsile — raadioga. Seejuures lennukil on raadiosaatejaam ja signaalplatsil — vastuvõttejaam. Kui lennukil ja signaalplatsil on aga raadiojaamad, mis võimaldavad saatmist ja vastuvõtmist, siis teostatakse kahekülgset raadiosidet, andes raadioga teated ja käsklused signaalplatsilt lennukile kui ka lennukilt signaalplatsile.

Koostööõppustel me kasutame peamiselt ühekülgset raadiosidet. Seepärast vaatleme seda lähemalt.

Õhusviibivale lendurvaatlejale antakse signaalplatsilt teateid, korraldusi ja käsklusi lina-signaalidega, milleks kasutatakse tunnus- ja signaallinasid. Suvel tarvatakse valgeid, talvel punaseid linu. Tunnus- ja signaallinade mõõdud ja kujutised on toodud S.E. II lisa nr. 4.

Sealt nähtub, et tunnuslinad on ruudukujulised, kusjuures külje pikkus on 5 m. Grupi tunnuslina juures on veel poolringikujuline lisalina, mille diameeter on 3 m. Patarei tunnuslina juurde kuuluv lisalina on ruudukujuline, mille külje pikkus on samuti 3 m. Ühikute äratundmiseks tunnuslinad nummerdatakse 166 cm külgedega ruudukujuliste punaste (talvel valgete) täppidega. Patarei tunnus- ja lisalinad on grupi- ja patarei numbrid (nimetused), kuna grupi tunnuslinad — grupi number.

Signaallinade suurus on 5 m × 1 m.

Koostööl kasutatavad lina-signaalid on toodud S.E. II lisa nr. 4 tabelites II, IV

ja V ning Juhend lennuväe ja suurtükiväe koostöök (JLSK) lisa nr. 2 tabelites II, IV ja V. Nende lina-signaalide lähemal vaatlemisel selgub, et S.E. II sisaldab 36 lina-signaali, kuna JLSK — peale selle veel 6 signaali, s. o. 42 lina-signaali.

Lina-signaali andmiseks on vaja tunnuslina ja 1—3 signaallina, sest lina-signaali tähendus oleneb signaallina asukohast tunnuslina suhtes. JLSK § 52 öeldakse: „Signaalide andmiseks asetatakse signaallinad signaalplatsile tunnuslina kõrvale koodis ettenähtud kombinatsioonis“, kuna § 49 ütleb: „Tunnuslina tuleb koostöö ajal kestvalt hoida väljas, välja arvatud juhul, kui lendurvaatlejal on tunnuslina asukoht täpsalt teada.“

Parema nähtavuse saavutamiseks tunnuslina asetatakse kõrgetest esemetest vaba ümbrusega platsile tumedale, kuid hästi valgustatud kohale nii, et lendurvaatlejal oleks teda kerge leida ja hõlpus näha. Lina tõmmatakse hästi pingule ja kinnitatakse nurkadest. Signaallinad asetatakse tunnuslina servadest ja üksteisest vähemalt 1 m kaugusele selleks, et nad oleksid lendurvaatlejale hästi nähtavad.

Eestoodust nähtub, et praegu maksvate eeskirjade järgi meie tunnus- ja signaallinad on õige suured. Mõne lina-signaali ajal linad katavad kuni 100—150 m² suuruse pindala. Oma värvilt nad erinevad täiesti oma ümbrusest. Harilikult signaalplats asetatakse lahtisele kohale. Seega linad on hästi silmatorkavad ning nähtavad kõrgel ja kaugel asuvale lendurvaatlejale. Nende nägemine on meie lendurvaatlejale hädatarvilik ja mida selgemini nad on nähtavad, seda parem.

Kuid ka vastase lendurvaatleja võib näha meie signaalplatsi tunnus- ja signaallinasid, sest nad on väljas kogu koostöö ajal. Tulekorrekterimine ühe märgi pihviga kestab umbes 10—20 min. Nähes meie lina-signaale, vastase lendurvaatleja määrab kindlaks meie signaalplatsi asukoha, teatab sellest oma suurtükiväele ja meie signaalplats võib sattuda vastase suurtükiväe alla. Tulistades meie signaalplatsi, vastane võib takistada meie koostööd ja hävitada meeskonna ja raadiojaama.

Kui me koostöö ajal märgime tunnuslina oma grupi ja patarei numbrid sideeeskirja kohaselt, siis vastase lendurvaatleja võib ka neid näha. Meie ühikute

numbrid moodustavad aga väärtusliku materjali vastase luureteenistuse organitele, sest nende abil vastane määrab kindlaks või kontrollib meie suurtükiväe paigutust ja grupeerumist.

Ka siis, kui me tunnuslinal näitame oma lendurvaatlejale meie ühiku numbrit ainult koostöö algul ja pärast lennukiga sideloomist võtame tunnuslinal need punased täpid (ruudud), vastasel on väga tähtis teada meie signaalplatsi asukohta. Signaalplats paigutatakse harilikult grupi komandopunkti ja patareide tulepositsioonide rajooni, sest siis patareidel pole vaja luua erilisi pikki sideliine tulepositsioonilt signaalplatsile. Seega nähes meie signaalplatsi vastase lendurvaatleja teab, et selles rajoonis asub ka patareisid. Ta hakkab seda rajooni erilisel vaatlema ning võib avastada meie patareisid laskmisel tekkiya helgi ja suitsu järgi. Sellest järgneb, et signaalplatsi vaja varjata vastase õhustvaatluse eest.

Tunnuslina varjamist vastase õhustvaatluse eest nõutakse ka JLSK §§ 48 ja 51, kuid seal ei anta juhiseid selle teostamiseks. S.E. II § 45 öeldakse selle kohta järgmist: „Linad on vaenlase lennukitele samuti nähtavad, seepärast peab neid ära koristama viimaste ilmumisel.“

Linade ärakoristamisel katkeb aga side lennuki ja signaalplatsi vahel ning ühtlasi ka koostöö. Kui aga vastase lennukeid on kogu aeg õhus või nad ilmuvad koostöö ajal mitu korda, siis katkeb vastavalt sellele ka side ning koostöö.

Lennuväe tegevus on praegusaja lahingus väga aktiivne. Sõjaajakirjandusest võib leida näiteks andmeid, et Itaalia-Abessiinia sõjas itaalia lennukeid oli sageli pidevalt õhus. Tõenäoliselt tuleviku sõjas meie vastane omab õhus ülekaalu ning on raske oletada, et me suudame koostöö teostamisel pikemaks ajaks kõiki vastase lennukeid koostöö rajoonist ära ajada. Seepärast peame tegema kõik, et varjata oma signaalplatsi vastase õhustvaatluse eest. Parim abinõu selleks on kasutada koostööl kahekülgset raadiosidet, sest siis pole vaja lina-signaale ja signaalplats võib moondatult asuda puude all või kohalike esemete varjus.

Kahekülgse raadioside kasutamisel koostöö teostub kiiremini kui ühekülgse raadiosidega töötamisel. Sidepidamine signaalplatsi ja lennuki vahel teostub raadioga kiiremini kui lina-signaalidega. Kahekülgse raadioside kasutamisel lendurvaatlejal pole vaja lennata signaalplatsi rajoonis ja oodata lina-signaali, mis näitab, et signaalplats on saanud aru ta teatisest või et pa-

tarei on laskevalmis. Lennuk võib vabalt manööverdada, sest tal pole vaja viibida signaalplatsi kohal. Kahekülgse raadioside olemasolu omab erilise tähtsuse luureülesannete täitmisel ja kaugel vastase tagalas asuvate märkide tulistamisel.

Kahekülgse raadioside väärtust iseloomustab ka see, et paljudes välisriikides ta loetakse suurtüki- ja lennuväe koostööl esimeseks ja peamiseks sidevahendiks signaalplatsi ja lennuki vahel. P u n a v ä e 1936. a. väljaantud suurtükiväe laskealalise väljaõppe eeskirjas¹⁾ öeldakse, et suurtüki ja lennuväe koostöö-õppustel vaja erilisel rõhutada, et kahekülgne raadiotelegraafi-side on põhi- (ehk alus) sideviisiks ja kõik teised sideabinõud dubleerivad raadiotelegraafi. Seejuures vaja meenutada, et praegu veel maksev, kuid vananenuks loetud, punaväe 1929. a. väljaantud suurtüki- ja lennuväe koostöö eeskiri²⁾ käsitleb ka kahekülgset raadiosidet. Seal öeldakse aga, et raadiotelefon on peamiseks sidevahendiks lennukilt signaalplatsile, sest ta omab suurima töötamiskiiruse. Raadiotelegraafi soovitatakse kasutada suurtele kaugustele sidepidamisel. Sellest järgneb, et kahekülgne raadiotelegraafi-side on punaväes läbi löönud viimastel aastatel.

A m e e r i k a Ü h e n d r i i g e suurtükiväe laske-eeskirjas³⁾ öeldakse, et kahekülgne raadiotelegraafi-side on peamine sideviis suurtüki- ja lennuväe koostööl. Raadiotelefoni on mõnusam kasutada, kuid puudulik väljendamine (sõnade väljarääkimine ja häälamine) segab või takistab sidepidamist ja vahelesegamisi on kuulda siis, kui ühes rajoonis töötab korraga palju jaamu.

K a i n g l i s e 1934. a. väljaantud suurtükiväe laskeeeskiri⁴⁾ näeb ette lennuki ja signaalplatsi vahel kahekülgset raadiosidet, mida teostatakse raadiotelegraafiga või -telefoniga.

Saksa endine suurtükiväe inspektor kindralleitnant Marx väidab⁵⁾, et Maa-ilmajõu sõjas temalt juhitud suurtükiväe ühik loobus juba 1916. a. lennukiga sidepidamisel signaallinate väljapanemisest. Seda põhjusel, et mitte avastada oma signaalplatsi ning selle läheduses asuvat koman-

¹⁾ Наставление артиллерии РККА. Огневая подготовка и курс стрельбы — 1936.

²⁾ Наставление артиллерии и военно-воздушных сил РККА. Служба самолетов артиллерии и стрельба с воздушных наблюдений.

³⁾ Gunnery for field artillery. Training regulations Nr. 430 — 85.

⁴⁾ Artillery training. Volume II. Gunnery.

⁵⁾ Artilleristische Rundschau. 1936. a. Nr. 5.

Momente talvistest taktikalistest harjutustest.

Vasakul — pealetung. Ülal — kk jagu lähenemisel; keskel — kk jagu kallaletungil;
all — rk laskekohal kallaletungi toetamas.

Paremal — kaitse. Ülal — rk positsioonil valmis tõkketuleks; keskel — varu liikumas
kallaletungija tiivale; all — vastulöök.

All — vasakul ja keskel — õppuste jälgijaid; paremal — arutus külakoolimajas.

dopunkti ja patareide tulepositsioone. Ka lendurvaatlejatel olnud siis mõnus teot-seda, sest neil polnud vaja otsida signaal-linasid. Lendurvaatleja ei pea ainult mär-ki jälgima, vaid olema ka valvel, et kus-kilt teda ei ründaks mingisugune „kull“.

Eestoodust selgub ilmekalt, et ka meie peaksime suurtüki- ja lennuväe koostööl peamise sidevahendina kasutama kahe-külgset raadiosidet. Välisriikide koge-mustel tuleks esmajärjekorras kasutada telegrafeerimist. Ühtlasi tuleks katsetada ka raadiotelefoni kasutamist, sest praegu-sel tehnika ajastul vahest õnnestub kons-trueerida seda võimaldavat aparatuuri.

Teiste riikide sõjavägede eeskujul peaksime omama ka kahekülgset raadio-sidet dubleerivaid sidevahendeid. Lahin-gus kasutatakse dubleerivaid sidevahen-deid siis, kui peamine sidevahend lakkab töötamast või mõnel põhjusel seda pole võimalik kasutada. Rahuaja õppustel tu-leks kasutada kõiki sidevahendeid ning omandada oskusi ja kogemusi kõigil ala-del.

Dubleerivate sidevahenditena kasuta-takse sideks lennukilt signaalplatsile ra-kette, viskateatise ja kuulipildujast lask-mist. Sideks signaalplatsilt lennukile ka-sutatakse signaallinasid ja tõsteteatise. Sidepidamine rakettidega, viskateatistega, kuulipildujast laskmisega ja tõsteteatis-tega on väga piiratud, tülikas ja aeglane. Suurema tähtsuse omavad signaallinad.

Signaallinade kasutamisel oleks vaja muuta meie praegu maksvaid leppemärke ja koodi nii, et signaalplats oleks võima-likult rohkem moondatud vastase lendur-vaatlejate vaatluse vastu. Loomulik, et seejuures raskeneb osalt ka meie oma lendurvaatlejate töö, kuid seda tuleb võtta kui paratamatust.

Missuguseid uuendusi oleks soovitav teostada?

Esmajärjekorras oleks vaja koostada uus linasignaali kood, võttes põhimõt-teks, et linasignaale antakse ainult sig-naallinadega. Linadega signaliseerimisel pole siis vaja tunnuslina alalist väljasole-kut, kuna signaallinad pannakse välja ai-nult väga lühikeseks ajaks. Selle teosta-misel võime teataval määral eeskujuna ka-sutada inglise signaallinade koodi⁶⁾. Ing-lastel on 20 võrdlemisi lihtsat linasignaali, millede moodustamiseks kasutatakse 1—4 signaallina. Näib, et ka meie saame sig-naallinadega kujutada kõiki meile vajalik-ke linasignaale. Selleks me peaksime vähen-

dama oma linasignaali arvu. Lähemal vaatlemisel selgub, et seda on võimalik teha. Näiteks patarei laskeviisi ja laske-valmisoleku teatamiseks meie koodis on 10 linasignaali (sign. nr. nr. 23—31 ja nr. 34). Nende signaali arvu saab tublisti vähen-dada. Samuti pole vist vaja sign. nr. 22 ja 40, sest lahingus neid laskeviise ei saa meie oludes kasutada või siis ainult väga harukordseil juhtudel. Vähendades lina-signaali arvu ja lihtsustades neid me kergendame, lihtsustame ja kiirendame ka meeskonna väljaõpet ja signaallinade ka-sutamist.

Ühtlasi tuleks kaaluda signaallinade suuruse vähendamise võimalust. Oma mõtudel inglise signaallinad on meie omadest umbes pool väiksemad. Inglise signaallina mõõdud on 8 jalga 6 tolli $\times$ 1 jalga 4 tolli ehk 2,6 m $\times$ 0,4 m.

Ka tunnuslina väljasoleku aega tuleks vähendada miinimumini. Koostöö-õppustel tunnuslina pannakse sageli välja juba ammu enne lennuki ilmumist ning koostöö algust. See pole õige. Tunnuslina võib panna välja ainult pärast seda, kui lennuk kutsub raadioga signaalplatsi ja teatab, et ta ilmub koostööle ning on täiesti selge, et õhus olev lennuk on meie oma lennuk. Uue koodi kasutamisele võtmisel tunnus-lina koristatakse ära otsekohe pärast side-loomist lennuki ja signaalplatsi vahel.

Ühtlasi tuleks kaaluda ka signaalplatsi asukoha küsimust signaallinade kasutami-sel. Vastase õhustvaatluse eest varjami-seks signaalplats peaks asuma väikesele lagendikule või suure lagendiku servale rindepoolsele küljele nii, et põõsad, puud või ehitised varjaksid teda kaugevaatluse eest. See raskendab teataval määral ka meie lendurvaatleja tööd, sest ta näeb li-nasignaale ainult signaalplatsi lähedusest. Signaalplatsi ja patareide tulepositsioo-nide rajooni varjamiseks see on aga häda-vajalik ning sel alal peaksime lendurvaat-lejaid treenerima juba rahuajal.

Lõpuks tuleks raadioside kasutamise kohta märkida, et ka tulekorrekterimisel iga radiogramm peaks algama signaal-platsi väljakutsega ja lennuki tunnussig-naaliga. Koostööharjutustel pole seda senti tehtud ja ka JLSK ei nõua seda (vt. §§ 28, 29 ja lisa nr. 3). Lahingus see on aga hädavajalik, sest praegusajal töötab palju raadiojaamu (Itaalia-Abessiinia sõ-jas itaallased kasutasid umbes 800 raadio-jaama), milletõttu signaalplatsi raadioope-raator ei tea, kellele antakse radiogrammi. Kuuldes väljakutset raadiotelegraafist kuu-lab tähelepanelikumalt ning võtab signaali

⁶⁾ Artillery training. Vol. II. Gunnery. Lk. 200—201.

vastu. Näiteks mullustel õppustel paaril korral ei võetud vastu signaali „t” (tuld) sellele vaatamata, et täht „t” anti igakord 2—3 korda. Seda põhjusel, et raadiotelegrafist kuulis samal lainel ka teiste jaamade töötamist ja ei aanud aru, kas need olid lendurvaatleja signaalid või mõne muu jaama kröbin. Võtmeaga kiireks üleandmiseks signaalplatsi väljakutseks võiks olla ainult üks täht, kuna teine täht on lennuki tunnussignaali; mikrofoni kasutamisel oleks kummalgi erisõna. Ka inglise ja punaväe eeskirjade järgi iga raadiogrammi (ka käskluse „tuld”) üleandmist alatakse väljakutse- ja tunnussignaalliga.

Kõige eestodu kokkuvõttena tuleks alla kriipsutada järgmist:

1. Suurtüki- ja lennuväe koostööl peamiseks sideviisiks signaalplatsi ja lennuki vahel peaks olema kahekülgne raadioside. Selleks peame soetama küllaldasel määral

vastavat aparatuuri ja õppima seda kasutama rahuaegseil koostööharjutusil.

2. Dubleerivaks sidevahendiks signaalplatsilt lennukiga sidepidamisel on lina-signaaliid. Seejuures peaksime muutma oma leppemärke ja koodi nii, et lina-signaaliid antakse ainult signaallinadega. Tunnuslina võib välja panna ainult paari-riks minutiks lendurvaatlejale signaalplatsi asukoha näitamisel.

3. Peaksime vähendama signaallinade suurst, tehes selleks katseid, kus määratakse mitmesuguse suurusega linade nähtavus kõrguses ja kauguses.

4. Linasignaaliide kasutamisel signaalplatsi asukoht tuleks valida nii, et ta oleks võimalikult rohkem varjatud vastase õhustvaatluse eest.

5. Rahuaaja koostööharjutustel peame vahetevahel kasutama ka dubleerivaid sidevahendeid selleks, et vajaduse korral osata neid kasutada lahingus.

—m.

Lahingulendurite „laskemeelst“ ...

Inglise ajakirjade veergudel leiame märkeid ja mõtteid, mis vihjavad nende veendele, et lennuväe tähtsus tulevikusõjas on kaugelt suurem kui ette nähtud vastavais lahingeeskirjades. On avaldatud isegi mõtteid, et võimas ja hästi organiseeritud lennuvägi suudab sõja käiku mõjutada juba esimestel päevadel. Suurriikide tehased täiendavad päev-päeva järele materjalosa ja rööbiti sellega toimub lennutehnilise personaali väljaõpe. Isegi ilmastik ei suuda enam lennuväe tegevust pidurdada, ja tulevikusõjas kasutatakse kindlasti pilvi, ööd ja udu vastasele ootamatuse ja üllatuste valmistamiseks. Võib märkida, et nende elementide, s. o. pilvede, ööde ja udu taustal ollakse kõikjal pidevas treeningus.

On raske arvata tänapäeval tõelist riikide lennuväe jõudude vahetõrka — kuid ollakse kindel, et praegu funktsioneerivad üksused moodustavad väikese osa sellest, mis sõja puhkemisel paisatakse tegevusse.

4. aug. 1914. a. oli inglastel 272 lennukit ja neist vähem kui 100 olid varustatud lahingu otstarbeks. Vaheerahu päeval, peale selle et tuhandet tehaste poolt konstrueeritud masinad olid hukkunud, oli inglaste lennukite arv 22 171 — neist peamiselt kõik võimsamad ja omadusilt

paremad eelkäijaist sõja puhkemise peevil.

Sõja algul oli inglastel lennuväe teenistuses 250 ohvitseri. Novembris 1918. a. oli vastav arv 30 000, milles arvestamata sõja kestel 18 000 langenud. Tuleb oletada, et selline proportsioon tulevikusõjas nii määratult enam ei kordu — kuna lennuvägi Maailmasõtta astus täiesti uudse relvaliigina.

Kuid need arvud annavad siiski kujutluse, mil määral see relvaliik võitis endale eluõiguse. Oletagem nüüd edasi: lennuväe tähtsust on kõikjal tunnustatud; üksteise-võidu toimub praegu tehastes masina ja mootorite katsetamine ja materjalosa täiendamine — ja kui puhkeks nüüd võitlus kahe suurriigi vahel, kes juba rahuajal varustatud suurte õhujõududega ja väljaõpetatud kaadriga, siis võib kujutleda, milline määratu mass kandub võitluseks õhku.

Möödunud Maailmasõja kestel Inglise lendurid hävitasid enam kui 8000 vastase lennukit, 300 õhupalli ja pidasid üle 50 000 õhulahingu; tulistati enam kui 12 000 000 linti maapealseisse märgesse, langetati lugematud tonnid pomme ja võeti enam kui 1/2 milj. õhufotot.

Võidujooksus materjalosaga on aga jõutud arusaamisele, et materjalosa üle-

kaal ei kindlusta veel võitu. Selleks, kes võidu peab tooma, oli, on ja jääb — inimene.

Lennuvägi vajab valitud. Nagu möödunud Maailmasõjas — nii kindlasti ka tulevikus, võidab see, kes omab tugevamad närvid, tahte võita ja oskuse ning osavuse laskmiseks või n.-n. laskemeele. Mannöver on vaid abinõuks osavale silmale ja käele märgi hankimisel, kusjuures viimane oleneb materjalosast ja lennutehnilistest võimeist või n.-n. lennumeest. Siit võime kergesti järeldada, et ideaalseiks valituiks osutuksid inimesed, kes omavad hea laske- ja lennumeele.

Kahtlemata oli Inglise lendurite ridades neid, kes võinuks lennukit käsitleda osavamalt kui Bishop, Collishaw, Mc. Cudden, Mannock, Barker, Mac Laren ja Ball. Vähe oli aga neid, kes masina eeskujulikul käsitlusel osasid ka hea „laskemeele“, et soodsal, murdosasekundi vältel, vajutada päästikule. Parim lendur maailmas oleks õhulahingus abitu ja saamatu, kui ta lennumeelele lisaks ei oma teadmisi ega kogemusi laskereegleist. Palju tagajärjekamad on keskmise lenduri ja hea laskuri tulemused, oletusel muidugi, et vastane ei oleks nimetatud mõlema omaduse suhtes I klass.

Seepärast, et loota võidule, on tähtis omada lendurite pere, kes oskaks hästi lennata ja hästi lasta. Maailmasõja periood tõestas küllalt kujukalt, et inimesi võib lendama õpetada võrdlemisi lühikese ajaga, kuid raske on neid lühikese ajaga õpetada häiks laskureiks, eriti juhtudeks, kus märgid üksteise suhtes liiguvad mitmesaja miililise kiirusega tunnis.

Võib oletada, et hävitajad tulevikus teotsevad rivikorras. Ja kuigi see oleks nii, siis võit sõltub ikkagi üksikisiku laskevõimest. Igal juhul näib vältimatuna, et ükskõik milliseks lennukite kiirus ka tulevikus ei kujune ja milline taktikaline meetod ka õhulahingute läbiviimiseks ei oleks — võidu otsustajaks jääb ikka üksiklaskur. Kui nii — siis üheks sügavamaks ja tõsisemaks probleemiks lennುವေး kaadri kasvatamisel on: leida ja kasvatada inimmaterjali hea laskemeele ja võimete omamiseks.

Maailmasõja perioodil teenis Inglise lennುವေး palju Kanada lendureid, kes, peamiselt nende erakorralise laskemeele pärast, ametlikult tunnustatud õhuvõitjate tabelis Inglise kuue esimese kohta, jagunesid järgnevalt:

- 1) Bishop (Kanada) — 72 võitu
- 2) Collishaw (Kanada) — 60 „
- 3) Mc. Cudden (Inglise) — 57 „
- 4) Mannock (Iiri) — 50 „
- 5) Barker (Kanada) — 50 „
- 6) Mc. Laren (Kanada) — 48 „

Kui meelde tuletada, et ainult Richt-hofen (Saksa), Fonck (Prantsuse), Udet (Saksa), Lowenhardt (Saksa) ja Guymer (Prantsuse) ületasid 48-se võidupiiri õhus, siis on proportsionaalsuse põhimõtte selge, et kanadlased kuulusid laske-meale poolest teistest rahvustest kõrgemale tasapinnale. Kanadlased on juba loomult head laskurid. Pole seepärast imestada, kui nad lahingulendurite nimistus asuvad esimestel kohtadel, kuna nad oma laskemeelele omavad lisaks ka hea lennutehnilise taibu.

Juba nooruseaastaist alates omavad kanadlased juhuseid püssi kasutamiseks liikuvate märkide pihta. Selline püsiv treening juba lapseõlvest alates kasvatab neis laskemeele, millega üheski õhulahingus põhjust pole häbeneneda.

Bishop, Collishaw, Barker ja Mac Laren olid eeskujulikud laskurid, enne kui nad õppisid lendama. Õhulahinguisse astusid kõik alles esimest korda. Eks kõnele need faktid küllalt selgelt, et nende edu lahingulendureina olenes nende laskeosavusest. Nii on teada ka kuulsaima Saksa lahingulenduri Richthofeni kohta, et ta enne lenduriks õppimist ja hiljem — lendurina — on kirglikult harrastanud jahiasjandust. Ja laskurina olnud ta eeskujulik. Lõppjärgeldusena võiks öelda, et pikaajaline laske-treening, peamiselt liikuvate märkide pihta, on üks olulisemaid tingimusi edu taotlemiseks lahingulendurite treeningus.

Rahua ajal jätkub küllaldaselt aega „õhulahingu“ elementide õpetamiseks foto-kuulipilduja abil, manšide tulistamisega ja teiste sarnaste õppustega. Aega jätkub ka selliseks väljaõpetamiseks pika sõja kestel, kuid on tähtis, et sõja puhkemisel oleks valmis säärane väljakoolitatud reserv. Isegi kui kvalifitseeritud jõudude treening toimuks ainult maapealseis tingimuses ja minimaalsel määral — ta omab siiski heade lahingulendurite kasvatamiseks suure tähtsuse. Lahingukogemusteta lendureil pole põhjust väriseda esimesel kohtamisel, kui nad omavad pideva treeningu teel kogunud laskemeele; lennutehniline viimistlemine vajab hoopis lühemat perioodi. **A.**

Rünnaklennukitest ja nende kasutamisest.*)

Leitnant E. Reeb.

II.

1. Rünnaklennukite kasutamise põhimõtteid ja kasutamise viise.

Põhimõtteliselt kasutatakse rünnaklennukeid maapealsete märkide ründamiseks madalalt, õieti minimaalselt kõrguselt — niivõlt lennult. Madalalt seepärast, et saavutada suuremat tabavust nii pommitamisel kui ka tulistamisel ja minimaalne on see kõrgus seepärast, et tagada võimalikult 100%-liselt ootamatust, kindlustades sellega ka ühtlasi ründaja julgeolekut.

Niitvaks lennuks nimetatakse lendu, mis teostatakse nii madalalt, kui see tehniliselt veel läbiviidav. Kui aga kogu lenduri tähelepanu on rakendatud ainult puht tehnilisele lennu teostamisele, siis kannatavad selle all lahingulised eesmärgid; peaaegselt täppis orienteerimine ja ümbruse jälgimine julgeoleku huvides. Sellest välja minnes on rünnaklendude teostamiseks välja kujunenud lennu kõrgused, kus lennates lenduril jääb mahti ka oma lahingulisele ülesandele. Nii näeb ette N. Vene rünnaklennuväe taktika rünnaklendude kõrguseks 5—10 m, kusjuures ka erakorralistel juhtudel ei tohi tõusta üle 25 m. Poolakate autoriteet sellel alal kolonel Abscheltofsky ütleb lennu alumiseks piiriks küllalt olevat 10 meetrit. Ameeriklased selle vastu teostavad oma rünnaklende vahest isegi kuni 100 m kõrgusel.

Arvesse võttes lennuki liikumise kiirust ja tegevusraadiust, on rünnaklennukeid võimalik kiiresti paisata lahingusse nii lahingu käigu otsustamiseks kui ka hädaohu likvideerimiseks. Selleks väejuht, kelle kasutada on lennukeid, juba üldiste lennuväe kasutamise põhimõtete kohaselt hoiab oma kasutada olevatest lennukitest lõõgi andmiseks alati vastava varu (LE § 48). Sobivad selleks on rünnaklennukid.

Rünnaklennukeid kasutatakse märkide vastu, mis asuvad kas rindel ja selle lähemas või kaugemas seljataguses ning oma iseloomult on sarnased, milliseid ka madalalt kõrguselt pommidega rünnates võib saavutada soovitud tagajärgi. — Eelistatavamad on elavad märgid. Elavate märkide vastu kasutatakse rünnaklennukeid nii rindel kui ka tagalas. Teotsedes rindel asu-

vate üksuste vastu, on rünnaklennukite eesmärk ühine rindel võitleva üksuse omaga, olles ühtlasi rünnaku ajal viimasega otsestes tulesidemes.

Rindel teotsevate üksuste abistamist võivad rünnaklennukid teostada nii kaitse- kui ka pealetungilahinguis. Kuna kaitselahingus on aktiivsus seni vastase käes, kuni pole asunud vastukallaletungile, on ka rünnaklennukite kasutamine siin raskendatud, sest lennukitega ei saa kehtvat lahingut pidada. Hoopis teine olukord on vastukallaletungil. Siin on võimalik rünnaklennukeid kasutada ajas oma soovide kohaselt.

Pealetungilahingus leiavad rünnaklennukid rindel kasutamist peamiselt vaenlase vastupanupositsiooni sissemurdmisel — rünnakul. Kuigi kallaletungil oma suurtükivägi püüab vaenlase vastupanupositsioonil asuvaid relvi hävitada, jäävad neist paljud püsima ja kui rünnaku eel suurtükivägi on sunnitud oma tule lõpetama, et mitte tabada omasid, võivad terveksjäänud kuulipildujad takistamata ründajaid tulistada. Siin leiavad nüüd olukorra päästjatena kasutamist rünnaklennukid, kes kokkulepitud kellaajal, mil jalavägi tõuseb rünnakule, ilmuvad lahinguvälja kohale ja oma kuulipildujate ning pommidega hävitavad allesjäänud tugipunktid. On vaenlase vastupanupositsiooni juba sisse murtud ja algab edu arendamine, on rünnaklennuväel ülesandeks võtta vaenlasel igasugune võimalus oma vägede korraldamiseks ja vastukallaletungide teostamiseks.

Teotsedes vaenlase lähemas seljataguses on rünnaklennukitel nii kaitse- kui ka pealetungilahinguis tähtsamaiks märkideks varud, suurtükiväe positsioonid ja rünnakolonnid.

Niisama edukalt kasutatakse rünnaklennukeid ka soomusüksuste, rongide ja voo-ride vastu.

Et rünnaklennukid ei tekitaks vaenlase ridades üksi segadust, vaid ka materjalset kahju, selleks rünnaklennukeid kasutatakse massiliselt, kusjuures nad on jagatud vähemateks üksusteks, millised siis igaüks täidab eri ülesannet peaülesande raamides. Venelaste eeskirjad näevad vähimaks üksuseks kolmelennukilist koondet, pidades sealjuures V-kujulist koondet formatsiooni

Vt. „Sõdur“ nr. 6—8 s. a.

parimaks. V-kujulist koondet eelistatakse üldiselt järgmistel põhjustel:

1. lenduril on siin tarvidus vaadata ainult, kas vasakule või paremale, et end koondes õigel kohal hoida;
2. kokkupõrke hädahoht on minimaalne;
3. järellandajad võivad lennata samal kõrgusel kui koonde juht;
4. võitlusel hävitajate vastu on lennukitel hea vastastikune tuletoetus.

Rünnakülesande saades asutakse selle ettevalmistamisele, mille juures rünnaklennukite juhi poolt määratakse:

1. väljalennu aeg,
2. teekond (maršruut),
3. rindest ülemineku koht, aeg ja viis,
4. ründamise aeg ja koht,
5. ründamise viis,
6. tagasitulekul rindest ületuleku koht ja viis.

Väljalennuaja määramisel on siis suur tähtsus, kui on ette nähtud näiteks rünnata rünnakkolonni, siis määratakse väljalennu aeg nii, et tabatakse kolonni kas kuski lagedal maastikul või kitsustikul, kus tal pole rünnaku ajal võimalik end varjata. Teekond määratakse harilikult selliselt, et see läheks üle võimalikult vähem asustatud maaalade, nagu soode, metsade jne., pidades aga silmas seda, et teekonnal tuleks ette kohtasid, millistest üle lennates oleks lenduril võimalik oma lennu suunda täpsamalt kontrollida. Peale suuna kontrollimise peab koonde juhil märgi rajooni jõudes olema arvestatud üht kindlat maastiku eset, millise ta võtab enesele viimaseks orientiiriks, mis teda juhhib täpsalt märgile.

Rindest ülemineku koht ja aeg määratakse oma vägedele teatamiseks. Rindest võib üle minna kas niival lennul või kõrgemal. On kogu rindel äge tulistamine ja madalal lendavad lennukid võivad sattuda juhuslike kuulide märgiks, kasutatakse rindest üleminekul suuremat kõrgust, kuid mitte alla 1000—1200 m. Kui maastik võimaldab, valitakse rindest ülemineku kohtadeks soode ja metsade alad.

Nagu juba nimetatud, lähevad lennukid rünnakule võimalikult massiliselt, kusjuures siiski lahinguliseks üksuseks jääb kolmest lennukist koosnev salk. Nendele salkadele siis juba enne väljalendu antakse kätte omad ülesanded. Nii määratakse teatavil salkadel näiteks kolonni rünnakul rünnata selle pead, teistel saba, kolmandail õhukaitse osi jne.

Harilikult igasalk teostab ainult ühe rünnaku ja siis eemaldub, kuna teistkordset rünnakut vaenlane võtab vastu

juba tõhusa tulega. Kui ühe märgi rünnak sünnib mitme salgaga, siis poolakatel Abscheltovsky korraldab seda järgmiselt: esimesed salgad, tulles võimalikult ootamatult, ründavad kohe pommidega; teised salgad, kasutades ära tekkinud segadust, tulevad veidi kõrgemalt, tulistades esialgu oma kuulipildujaist ja saades märgi kohale ründavad pommidega.

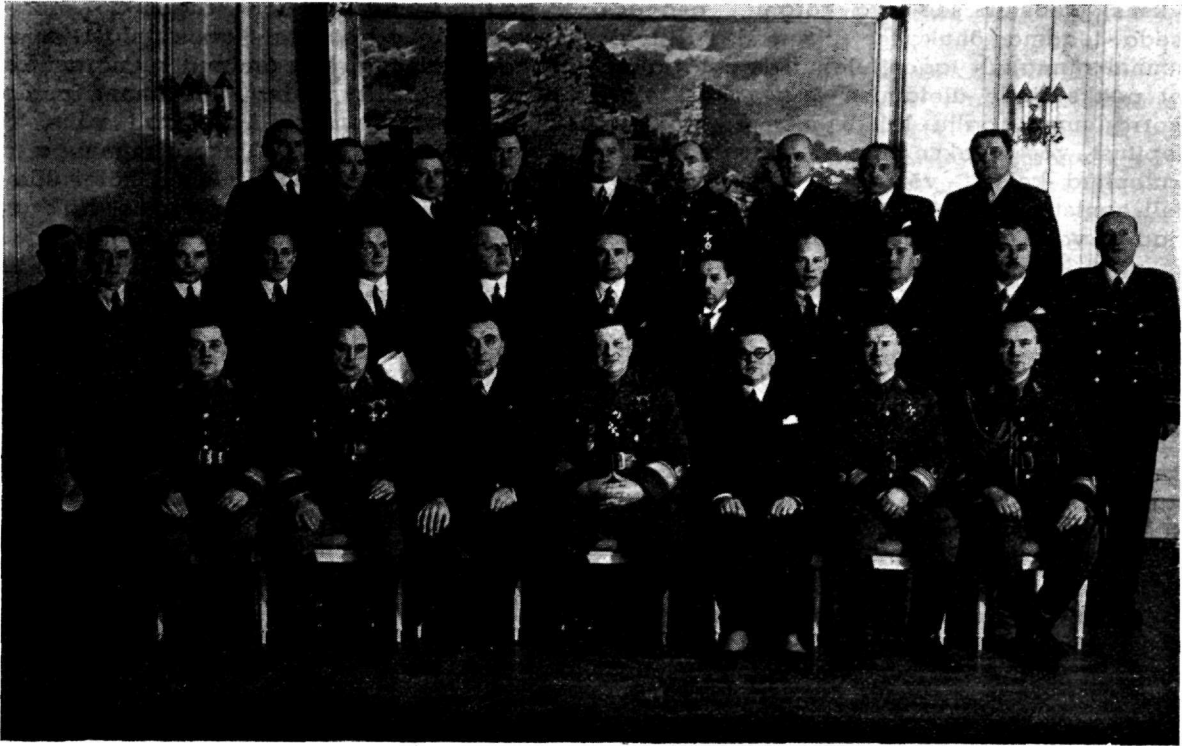
Nii vene kui ka mujal kirjanduses leiab mainimist gaasipommide tarvitamine rünnaklennukite poolt. Rünnaklennukitega ei teostata aga mitte maaala gaasitamist, vaid rünnaklennukid kasutavad gaasipomme ainult oma otsese ülesande edukamaks läbi viimiseks. Nende otsene ülesanne on enamil juhtudel elavate märkide hävitamine. Rünnates selliseid märke rünnaklennukid kasutavad niisuguste sõjagaasidega täidetud pomme, millistest lõhkemisel laiali paiskunud gaas vastasele silmapilkselt mõjub ja temal võimatuks teeb ilma torbikuta teotsemise. Siin leiavad kasutamist kas lämmastus-, pisaraid- või aevastusttekitavate gaasidega täidetud pommid. Iialgi ei varustata kõiki rünnaklennukeid gaasipommidega, sest gaasipommid, omades väikese purustusvõime, ei saavuta seda tagajärge, mis harilikult kildpommid, ja kuna vaenlane ka kohe pärast esimeste pommide lõhkemist torbikud pähe tõmbab, ei saa ka gaas neile oma mõju avaldada. Gaasipommide kasutamise eesmärk pole seega mitte püüa vaenlasele materjalset kahju tekitada, vaid teda ainult sundida kohe rünnaku algul torbikutesse asuma. Torbikutes olles on õhukaitse laskurite vastutegevus halva nähtavuse ja piiratud vaatevälja tõttu äärmiselt raskendatud ja lasketagajärjed nõrgemad.

Harilikult g-pommide kasutamisel rünnakul teostetakse järgmiselt: g-pommidega varustatud salgad saadetakse kõige ees, millised siis kõike oma osavust kokku võttes püüavad vaenlasele läheneda täiesti ootamatult; jõudes vaenlase kohale nad heidavad omad pommid. Ootamatu gaasrünnaku puhul segadusse viidud vaenlase ründamine järgmiste salkade poolt annab juba palju paremaid tagajärgi nii tabavuse kui ka enese julgeoleku mõttes.

Gaasitamist, s. t. suurema maaala gaasi alla panekut harilikult rünnaklennukid ei teosta. Seda teevad eri üksused — harilikult pommitajad.

On vaidluse all küsimus, kas rünnaklennukid ei saadaks mitte ette söövgasipommide rünnaku, sest siis oleks gaasitamise mõju hiljem tugevam. Sellele väitele vastatakse: Söövgasiga täidetud pommi tekitata-

Kaitsevägede staabi reservohvitseride sektsiooni liikmed, kellele jagati rinnamärke kaitsevägede staabi ülemalt 22. veebruaril 1937. a.

tud gaasipilv on väiksem, eriti talvel, ja kuna teda lõhna järele on samuti raske ära tunda, kui ta on väikeses koonduses, siis veidi eemal olevad laskurid jätavad gaasi mitte märgates torbikud pähe panemata ja tulistavad ründavaid lennukeid. Kuigi nad hiljem võib-olla haigestuvad, on nad siiski tulistamist teostanud ilma torbikuteta ja kahtlemata saavutanud paremaid tagajärgi kui nad seda oleks saanud torbikutest. Vähepüsivaid sõjagaase tarvitades juhtub seda aga harvem, sest siin on torbikuta olek võimatu juba äärmiselt väikeste koonduste juures.

Muidugi on hästitabanud püsivate sõjagaasidega täidetud pommide järelmõju palju suurem kui vähepüsivate sõjagaaside juures. Eeskujuliku distsipliini ja hästi korraldatud degaseerimise korral võib ka järelmõju redutseerida miinimumini. Ka langeb siin ära üks püsivate sõjagaaside tarvitamise eesmärk — levitada neid sellisesse kohta ja niimoodi, et vaenlane sinna teadmata sisse satuks. Nagu teame, on püsiv sõjagaas oma ülesande siis maksimaalselt täitnud, kui vaenlane märkab gaasitamist alles ilmuvate tagajärgede järele.

Oma ülesande edukamaks läbiviimiseks kasutavad rünnaklennukid vahest ka suitsupomme. Suitsupommide kasutamisel on sisult sama eesmärk, mis gaasipommidel — takistada õhukaitse tegevust. Kui rünnaklennukitele on tehtud ülesandeks rünnata mingisugust sõjaliselt eriti tähtsat punkti, milline õhukaitse relvade poolt kõvasti kaitstud, siis sellise punkti rünnakul rünnaklennukid võivad kanda väga suuri kaotusi. Selleks juba aegsasti võimalikkude luurevahenditega tehakse kindlaks rünnatava koha ümbruses asuvate õhukaitse relvade täpsad asukohad ning rünnakule minnes suunatakse esimesed salgad, millised varustatud suitsupommidega, nende vastu. Allaheidetud suitsupommid katavad õhukaitse relvade eest kinni kohe järgnevate rünnaklennukite tegevuse, andes viimastele vaba ja ohutu teotsemise võimaluse. Ainult üht tuleb siin silmas pidada, et suitsukatet ei tehta mitte rünnatava eseme kohta!

Rünnakult tagasi tulles peab samuti rindest ületuleku aeg ja koht — vahest isegi ületuleku viis — kindlaks määratama. Sünnib rindest ületulek madalalt, peab ületulekust tingimata teadlik olema rindel asuv

üksus; teostub see aga kõrgelt, peavad seda teadma õhukaitse üksused. Niitval lennul rünnakult tagasitulekul on see pahe, et peaks rinde ületamise aeg vahest olukorra sunnil palju lahku minema kokkulepitust, või tullakse rindest üle mitte kokkulepitud kohal, võib ette tulla lennukite tulistamist oma laskurite poolt, sest tulevad nad ju vaenlase poolt.

Rünnaklennukite kasutamise kohta öösel on lennuasjanduse ajakirjades leida täiesti üksteisele vastukäivaid kirjutisi. Ühed pooldavad rünnaklennukite kasutamist öösel, õigustades rünnaklendude ärajäämist öösel ainult ebasoodsal ilmal, kuna rünnaklennud öösi mõjutavad vaenlast moraalselt palju enam kui päeval, eriti siis, kui rünnak teostatakse rinde tagalas asuvate suuremate sõjaväe koonduskohtade vastu. Asjaolu, mis räägib öiste rünnaklendude vastu, on orienteerimise raskus. Juba suurel kõrgusel lennates on öösel õige suuna hoidmine raskustega seotud, seda enam on ta veel madalal lennul. Kui päeval rünnaklennul lendur valis enesele alati mingisuguse tähtsama maastiku eseme viimaseks orientiirpunktiks täpsaks märgi peale lendamiseks, ei saa ta seda teha öösel ja peamiseks suunajaks jääb siin ainult kompass, millise järele lennates tuleb aga paratamatult ette väikesi suunast kõrvalekaldumisi. Rünnaklend nõuab aga täpsat pealelendu. Rünnaklennud öösel teostatakse keskmiselt 100—300 m kõrgusel.

Kõige selgema pildi rünnaklennukite arenemisest ja tegevusest peaks saama pärast Maailmasõda peetud sõdadest. Tähtsamatest, kus lennuvägi võitlusvõimelisena osa on võtnud, võiks mainida Hiina-Jaapani, Itaalia-Abessiinia ja praegu kestvat Hispaania kodusõda.

Hiina-Jaapani sõjas kasutasid jaapanlased väga intensiivselt oma rünnaklennukeid, kuid — suurte kaotustega. Põhjuseks oli see, et suur osa lendudest teostati 100—300 m kõrgusel, olles seega kogu aeg kuulipildujatele ja püssidele kõige soodsamas laskekauguses. See näitas, et kui õhukaitse vähegi on korraldatud ja lennukeid osatakse tulistada, siis lennud sellel kõrgusel on äärmiselt hädaohtlikud.

Palju laiaulatuslikum oli lennuväe kasutamine juba Itaalia-Abessiinia sõjas. Kuigi Itaalia kuulub rünnaklendusid pooldavate riikide hulka, pole ta senini arendanud enesele erilist rünnaklennuki tüüpi, vaid kasutab rünnaklendudeks nii hävitajaid kui ka pommitajaid. Seda oli näha ka möödunud sõjas.

Itaalia-Abessiinia sõda algas kohe esimestest päevadest peale abessiinlaste suure taganemisega, ega andnud seepärast ka lennuväele erilist lahingu ülesannet, peale luure, sest vaenlase üksusi oli vähe ja needki laiali jooksnud. Olukord muutus aga 1935. a. lõpul, kui abessiinlased kõigi üllatuseks võtsid algatuse enese kätte. Hakkas kujunema rinne. Samal ajal mõlemad pooled koondasid kogu aeg oma jõudusid. Kui nüüd sama aasta detsembris Takazze jõel ja Tembienis uuesti algasid itaallaste pealetungid, leidsid rünnaklennukid esimest korda endale otsitavaid märke tihedalt koos olevate vaenlase üksuste näol. Sellest ajast peale algasid rünnaklennukid järjekindlalt teostama rünnakuid nii rindel kui ka seljataguses. Peagi kujunes rünnaklennukite kasutamisel kindel kord. Lahingu algades saadeti esimesena tulle rünnaklennukid, kes siis pidid oma pommide ja kuulip. tulega vaenlase tähtsamad tugipunktid hävitama. Seejärgi astusid lahingusse soomusüksused — tangid. Need pidid vaenlase oma asukohtadest välja ajama ning neile järgnev jalavägi pidi tankide toetusel vallutatud maaala enese alla võtma. Oli vaenlane oma asukohast välja löödud ja algas taandumist, tulid uuesti kohale rünnaklennukid, et hävitada vastase elavjõudu ja takistada tal peatuma jäämist. Kaugel vaenlase seljataga teostasid rünnaklennukid suuremate kolonnide ja laagrite ründamisi.

Vahepeal tuli esile aga juhtum, mis lõi osaliselt jalad alt seni maksvatelt rünnaklennukite kasutamise põhimõtelt — kasutada rünnaklennukeid ainult sõjaliselt tähtsate märkide vastu ning rünnatava lahingulise üksuse suurus olgu vähemalt kompani. Nimelt teostas itaallaste ülemjuhatajate vahetusele järgnenud sõjalise seisaku ajal abessiinlaste lõuna rinde juhataja ras Desta ettevalmistusi Dolo rajoonis itaallaste lõuna rinde läbimurdmiseks. Sellest sai aga teada kindral Graziani ja tagajärg oli see, et kahe nädala jooksul löödi abessiinlased üle 300 km tagasi. Ühtlasi anti rünnaklennukitele käsk vaenlase rindel ja seljataguses hävitada iga elav olevus. Nüüd algas rünnaklennukite poolt otse „klaperjaht“, mis kestis järjekindlalt kuni Addis-Abeba vallutamiseni.

Pommide kohta on teada, et rünnaklendudel kasutati peaausjalikult erilisi kergeid 2,5 kg n. n. spezziolis pomme; tarvitati ka harilikke käsigranaate. Väga tihti kasutati maapealsete märkide ründamisel kuulipildujaid, eriti pärast ras Desta Dolo ope-

ratsiooni nurjumist, mil kuulip. tulega isegi üksikud laskurid maastikul kinni püüti. Üheks iseloomustavaks Itaalia-Abessiinia sõja nähtuseks oli see, et rünnaklennukid lahingu otsustaval momendil — rünnakul (mil jalgavägi tankide toetusel abessiinlaste asetusse sisse tungis) pidid nii mõnigi kord lahingust loobuma ja leppima ainult „pealtvaataja“ osaga, kuna abessiinlased itaallaste rünnaku puhul harva taganesid ilma käsitsi võitlusesse astumata. Sellisel juhul oli rünnaklennukeil oma vägede abistamine muidugi võimatu.

Rünnaklennukid põhimõtteliselt püüavad vaenlast nii ootamatult tabada, et viimane ei saa oma õhukaitse relvi tegevusse panna. Itaalia-Abessiinia sõjas aga polnud see, muidu nii tähtis asjaolu, üldse mõõduandev, sest abessiinlaste äärmiselt viletsalt korraldatud õhukaitse ei olnud itaallastele üldse nimetamisväärseks ohuks. Seega seal teotsesid rünnaklennukid hoopis teises olukorras, kui meie seda harilikult kujutame, kus vastaspoolte õhujõud on enam-vähem võrdsed ja õhukaitse korraldatud vajalikult. Et Itaalia rünnaklennukid tegid „tõhusat“ tööd, siis on see täiel määral tingitud sellest, et neil oli võimalik teotseda neile kõige sobivamal kõrgusel. Uurides aga Itaalia rünnaklennukite tegevusse rakendamise

viise ja teotsemist, leiame seal väga palju, mis väärib eeskujuks võtmist.

Lennutegevuse kohta Hispaania kodusõjas puuduvad veel täpsamad andmed peale üksikute märkuste ajakirjade ja ajalehtede veergudel. Nagu mitmesugused andmed räägivad, koosneb sõdivate poolte lennuvägi väga mitmesugusesse rahvusesse kuuluvatest lendureist, ega saa ka olla seepärast ettekujutus ühise doktriiniga väljaõpetatud lennuväest, milline teotseks omaks võetud põhimõtete kohaselt. Kuna Itaalia-Abessiinia sõjas teostati lennud sellelt kõrguselt, kus see oli kõige soodsam, on Hispaania sõjas selles suhtes siiski piirid. Siin kumbki pool püüab eriti hoolega korraldada õhukaitset, soetades kõigi võimalikkude viisidega enesele selleks moodsaid relvi ja niipea kui kuskil lennukid laskuvad õhukaitse relvade tule piirkonda, kannavad nad ka kohe kaotusi. Kaaluv protsent lahingutes kaotatud lennukitest on senini olnud rünnaklennukid ja madalalt teotseenud pommitajad.

Seega tuleme uuesti otsuse juurde: kui rünnaklennukid oma teotsemisel ei pane küllaldaselt rõhku väljakujunenud teotsemisviisidele, kannavad nad vähegi korraldatud õhukaitse korraldlati suuri kaotusi.

„Cellastic“ kummid avatud õhukambritega.

Dr. O. B. Server.

Peagu aastasada on möödunud sellest, kui Thomson oma sõidukile monteeris alla esimesed algelised „õhukummid“. Need kujutasid õhuga täidetud voolikut õmmeldud nahkkesta. Inimiga hiljem leiutas loomaarst J. B. Dunlop õhukummi. Ta oli end küllalt sageli pahandanud oma jalgratta kõvade täiskummide üle. Kord ravides lehma, kelle sooled olid täitunud õhuga, tuli ta ideele kasutada kummivoolikut asetatud jalgratta vitsale. Hiljem Michelin võttis kasutamisele õhukummid juba oma auto juures. Meie teame, millisel määral autotehnikas ja kummitööstuses on nõutav õhukumm ja millist mõju ta on avaldanud moodsale liiklemisele. Vaatamata kõigele pole liiklemisprobleem siiski viimiselult ja ideaalselt lahendatud. Nael laudsiledal teel või kuumunud tänav, juhuslik või kuritahtlik sõiduki-

kummi rike kutsub esile peatuse, ratta vahetuse, pumba ja vulkaniseerimise vajaduse. Eriti halvad on need nähted tuletõrje või sanitaarautode juures, kes täidavad ajas piiritletud ülesandeid. Katastrofaalselt võivad esineda seesugused „piciasjad“ lahingumasinate ja kaitseväe osi transporteerivate autode juures sõja olukorras. Nii sõjaliste kui ka tuletõrje ja mitmesuguste päästesõidukite juures esineb hädavajaline nõue, et sõidukummid oleksid igal ajal korras. Rikete vastu võitlemiseks võib tarvitada kahte moodust: 1) pahest võib parandamisega üle saada, kuid mitte kunagi temast vabaneda, 2) pahe põhjust võib radikaalselt kõrvaldada.

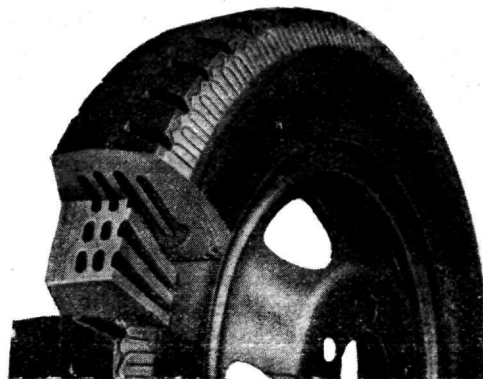
Esimese retsepti on omaks võtnud tehnikud, kes oma ülesandeks on seadnud ilmenenud auku kummi otsekohe õhukindlaks

muuta. Vähemate augukeste puhul täidab see meetod oma ülesande täielikult, kuid ütleb üles, kui granaat on sõidukikummi välja kiskunud suuremaid tükke. Teise retsepti — vigastuse põhjuse juurtega väljakiskumise — on omaks võtnud „Cellastic“ kummide leiutaja, kes ei arvesta üldse surve all seisvaid õhukumme. Kuna õhukummide juures raskust kannavad õhuga täidetud balloonid, siis „Cellastic“ kummide juures saavutatakse vastutegevust tõugetele ja survele elastsusega. Siit on arusaadav, et elastsed kummid tunduvalt kauem vastu peavad kui alaliselt surve all seisvad. Sellest mõttekäigust lähtudes võiks arvata, et kõige paremad on täiskummid. Kuid teisalt teame, et nad on liiga tugevad ja vähe painduvad. „Cellastic“ kummiga on inimõistus leidnud järjekordselt õnneliku lahenduse. Alljärgnevas võime anda rea näiteid, kus mass on asendatud otstarbeka rakendusega. See sugustena esinevad: sõrestik-mastid endiste kolonn-mastide asemele, laineline paber pappkartongi asemele, laineline plekk pakside plaatide asemele jne. jne.

Eestoodust näeme, et inimõistuse leidlikkus on asendanud paksu, raske ja paindumatu — õhukese ja painduvaga. See omakorda on kaasa loonud vastavate saaduste odavaks muutumise ja vähema materjalikulu.

„Cellastic“ kummide anatoomia.

Väliselt „Cellastic“ kummid ei erine peagu millegagi teistest kummidest, kuid sisemiselt on erinevus suur. Olulisem tunnus on sisemise tühruumi moodustamine radiaalsete ja kooniliste kanalite abil. Joonisel nr. 1 selgub sisekonstruktsiooni idee, milline kokkuvõetult on järgmine: 12 koonilist auku, olles omavahel ühenduses, moodustavad omaette terviku — kärje. Seesugused kärjed asetatud kõrvuti on üksteisest isoleeritud ja moodustavad tervikkummi. Siin ongi „Cellastic“ kummi iseloomustavam joon, et temal puudub suurem tühruum rööbiti ratta vitsale. Ainult läbi peente torukeste (joon. 1 läbilõike alumises parempoolses nurgas) on üksikud kärjed omavahelises ühenduses. Seejuures on need ringkanalid kummi sisepinnaga (vastu ratta vitsa) õige peente radiaalsete kanalitega ühenduses, mis moodustavad teataval määral tühruumi kummi sisepinnal. Viimane on aga ratta vitsas olevate augukeste kaudu ühenduses välisõhuga. Joonisel nr. 1 läbilõike parempoolsel äärel näeme kolme katkendjoont, mis tähistavad spiraalvedrude

Joon. 1.

asukohta, millised moodustavad pehme kummi suhtes kondikava, kummi hoidmiseks ratta vitsal.

Eeskirjeldatu on vaid üks „Cellastic“ kummide väljatöötusviise, kuid see ja kõik teisedki on kaitstud leiutaja patendiga.

„Cellastic“ kummide füsioloogia.

Ratta jooksmisel surve all olevaist kärgedest lahkub siseõhk peentorude ja aukude kaudu atmosfääri. Lõpeb aga surve, imeb kärj väljast õhku enda sisse. Järelikult „Cellastic“ kummi h i n g a b. Selle tagajärjel jahutatakse kummit välisõhu abil kogu sõidu kestel. Katseil, kus üks pool auto rattaid on varustatud tavaliste õhukummidega ja teine pool „Cellastic“ kummidega on ilmnunud, et sõidu järgi võis palja käega tunda õhukummide kuumenemist, mis aga ei esinenud „Cellastic“ kummide juures. Hingamisprotsess on seega üheaegselt kummide jahutamisprotsess, mille tagajärjel kummide iga tunduvalt tõuseb ja mitmekordselt ületab õhukummide oma.

Väljatöötamine eesmärkide kohaselt.

Kärgede valikuga, s. o. tühikummi ja vaheseinte vahekorraga, on võimalik kummile anda soovitatav painduvus. Selle põhjal võib valmistada pehmeid jalgrattakumme kui ka igasuguseid autode, veoautode jne. tüüpe ning igasugusel eesmärgil. Samuti on võimalik deformeerimistele vastupanu arendada väga erisuguses astmes alates õhukummist kuni täiskummi vastupanuni.

Kummide asetamine rattale on teostatav jalgratta juures käsitsi, kuna autode juures on monteerimiseks pressid.

N. V. Handelmaatschappij „Cellastic“ Amsterdami omab kumme hulgaliselt ja

Joon. 2.

Joon. 3.

mitmesugustes suurustes, kuid vajadusel on võimalik valmistada neid ka erinevuste järgi. „Cellastic“ kummidootmine välismaadel võib teostuda litsentsi alusel.

Praktilised katsed „Cellastic“ kummidega.

Tuhandeid „Cellastic“ kumme jookseb päevast-päeva ja aastast-aastasse, millised on end näidanud otstarbekatena igas suhtes. Eriti on omaks võtnud „Cellastic“ kummi paljud sõjaväed ja seda kasutanud suurima eduga. Kõiksugused rikked kummide tõttu langevad hoopis ära. Eriti aga kummide ülisurve kuumadel tänavapindadel ei tule kõne alla, sest ülisurve kompenseeritakse tänavõhu sisseimemisega kargedesse.

Laskekatsed.

Põhjalik katse on sooritatud „Cellastic“ kummidega sõjalise otstarbekuse seisukohalt lähtudes. Selleks on teostatud laskmisi kummidesse. Tagajärjed seejuures on olnud järgmised: vintpüssi kuuli sissetungimise punkt on vaevalt märgatav, sest kummi ki-sub ise end kokku. Joon. nr. 2 näeme 20 mm

täismürsu jälge, s. o. auku, millesse on vae-vu pliiats pistetav. Joonisel nr. 3 näeme 20 mm granaadi hävitustööd, kuid suhteliselt on seegi väike. Vaatamata augule on kummi pealispind kindel ja kummi talub veel kül-laldaselt survele, ei sõita lähemasse paran-duspaika omal jõul. Kõigi toodud laskmiste mõju õhukummidele oleks olnud hävitav ja masin poleks suuteline kohapealt lahkuma.

Vajatakse

tehniliselt ja sõjaliselt ettevalmistatud
esindajat

„Cellastic“ lasukindlatele kummidele.

Meie vajame proviooni alusel töötavat küllaldas-i kogemusi tehnilisel ja sõjalisel alal omavat esi-ndajat, soovitav mõnd endist suurtükiväe ohvitseri, kes võib kohapeal huvitatuile anda selgitusi meie lasukindlate kummide kohta. Laoruumid, büroo ja oma kapital pole nõutav. Pakkumised ühes vajalik-kude õiendustega saksa või prantsuse keeles saata

N. V. HANDEL-MAATSCHAPPIJ „CELLASTIC“,
Keizersgracht 117, Amsterdam (Holland).

Märkmeid G-taktika kohta.

Dipl. keemik V. Lindquist, J. K., E. K. S.

Ajakirjanduses tuuakse mõnikord kirjeldusi, mis väga kõmuliselt käsitlevad sg-de osa tulevases sõjas. Eelistatud aineks on autoritele eriti koledused, mida mittesõdiv elanikkond linnades kannatab *sg-de*st. Agaramad autoritest väidavad koguni, et suurlinnu gaaside abil muudetakse mõne lühikese hetke jooksul surnuaedadeks, milistes hävitatud kõik elu. Kõikide sellelaadiliste kirjutiste analüüsimisel võib leida asjaolude mitte õieti hindamist, mille vastu tuleb välja astuda. Imetegevat mõju ei ole senituntuil, ega ühelgi veel leiutatud *sg-l*. *Sg*--oht on niigi tõsine. Gaasikaitse propageerimisel tuleb hoiduda liialdusist, kuna sellega kasvatatakse rahva seas paanikameeleolu, mis tõsisel olukorral tegelikku kaitset võib nurja ajada. Maailmasõjas, kui *sg-d* olid veel tundmatud ja alles arenemisel, need tõid mitmel korral üllatusi, mis ei jätnud mõju avaldamata sõjakäigule, kuid siiski saadi neist üle. Tänapäev, kus gaasiasjandus on jõudnud arenemise haritipule, saab, arvesse võttes kõiki võimalusi, mida pakub kaasaegne tehnika, luua küllalt tõeliku pildi tuleviku gaasisõjast, et selle järele ette valmistada abinõusid *sg*-ohu likvideerimiseks.

Sg-de tarvitamine Maailmasõjas näitas pidevat tõusu. Olgugi, et toleaegsed strateegid suhtusid neisse umbusklikult, nad pidid gaasitamise tagajärge tunnistama vägagi rahuldavateks. *Sg*-de mõjuvus puuduva gaasikaitse korral nähtub esimestest gaasirünnakutest 1915. a. Kloorilaine väljalaskmise tagajärjel oli vaenlase elavjõud viie km pikkusel rindel täielikult hävinevad. Peatselt ilmusid tarvitusele esimesed *g*-torbikud ja arenes *g*-kaitse korraldus, mille tõttu edaspidi muutusid kaotused *g*-rünnakute läbi juba nii väikesteks, et võiks nimetada *sg-d* isegi „humaanseimaks“ relvaks. Kahel korral tõusis kaotuste arv ajutiselt jällegi väga kõrgeks, nimelt kui esmakordselt lasti võitlusse arsiine ja ipriiti, millede vastu *g*-kaitse polnud ette valmistatud. Selline gaas, mille vastu poleks võimalik leida tõhusat kaitset, ei ole mõeldav. Ei tule aga järeldada, et *sg*-de tarvitamisel puudub mõju. *G*-kaitse korraldus seab nii suuri nõudeid ja on sedavõrd koormav, et hoides vaenlast gaasitamise ootusega ärevuses, ja sundides ta tegelikku gaasitamise gaasikaitseabinõude tarvituselevõtule, vä-

hendatakse tema löögivõimet. Sellises moraalses mõjus tavaliselt seisabki *sg*-de tarvitamise tähtsus. Kuid siis, kui gaasikaitse aineliselt ei seisa ajanõuete kõrgusel, või kui gaasirünnak tuleb täiesti ootamata, on *sg-d* ka füüsilises mõttes laastava mõjuga.

Võib ette näha *sg*-de tarvitamist tulevikus senisest suuremal määral. *Sg*-de tarvitamist Maailmasõjas pidurdas asjaolu, et alguses nende valmistamine tegi raskusi ja ei suudetud neid nii palju toota, kui suur oli nõudmine. Uuemal ajal suurriikide keemiadööstus on võimeline kiiresti kohanema *sg*-de valmistamisele igal tarvismineval hulgal, kusjuures nende hind oleks äärmiselt odav.

Teine tähelepanu vääriv tegur on see, et on arenenud gaasisõja tehnika. Üks läbilõõnud gaasitamiseviise on *sg*-de levitamine kahurimürskude ja lennukipommide abil, kusjuures esimene viidi täiuslikkuseni juba Maailmasõjas. Teda tuleb pidada eriti mõjuvaks seepärast, et patareituld saab juhtida pidevalt ja suure täpsusega ühte ja samasse kohta, ja gaasitatavaid sihte saab järelikult selle abil gaasi all hoida pidevalt ilma vahetpidamata. Sellest selgub ka maailmasõjaaegne gaasisõja taktika. Kuni paaripeevani kestva gaasitamise valmistati ette vastase positsioonide ründamist, väsitades sellega kaitsepositsioonide meeskondi kui tagala reserve. Tegelikus lahingus tihetelele sunniti hästi varjatud vaenlase patareid vaikimisele *g*-granaatide abil. Kui ei olnud kavatsusi edasi tungida, tulistati püsivate *sg*-dega täidetud mürskudega, luues vastase territooriumi gaasitatud vööndeid, mis takistasid vastase väeosade liikumist.

Lennukite arvu, kandejõu ja tegevusraadiuse kasvamisega võimalused gaasirünnakuteks õhust on muutumas üha suuremaks. Gaasitamise taktika on sel puhul teissugune. Kuna õhurünnak on loomulikult lühikese kestvusega, püütakse mõju saavutada suuremate koondiste tarvituselevõtmise teel, valides gaasitamiseks tihedalt asustatud strateegiliselt tähtsaid keskusi, ja tarvitades püsivaid *sg*-se. Eriti meelitatavaks sihiks õhuoperatsioonidele peaksid olema vaenulise riigi majanduskeskused — linnad. Kallaletung neile häiriks nende korrapärast tegevust ja sellega takistaks rindelolevate vägede varustamist.

Linnade vastu õhurünnakuil võib tarvi-

tada kaht liiki sg-si, olenedes eesmärgist, mida taotellakse.

Lämmastavate sg-dega gaasitamisel, milleks on enamtarvitatuid fosgeen, tekib järsult talumatu ja mürgistav koondis, mis silmapilkselt lööb reast välja kõik seesviibijad, kellel pole käepärast g-torbikut. Olenedes koondisest ja gaasitamise kestvusest on vigasaanud hiljem sunnitud pikema- või lühemaajalisele kopsude ravile. Suuremate koondiste sissehingamisele järgnevad parandamatud kopsude rikked või koguni surm. Vaikse ja kuiva ilmaga on gaasirünnakud fosgeeniga õige kardetavad, kuna gaas jääb kauaks püsima linnavahele, tungides ka elamutesse. Tuulega ta kaob ruttu, ja maastik on hiljem täiesti gaasivaba. Niiske ja vihmase ilmaga on fosgeen ilma mõjuta, kuna ta niiskuse mõjul laguneb.

Kaitsenõuna elanikkonna aktiivsele osale on nõutav g-torbik, kuna passiivne elanikkond leiab kaitset g-kindlates ruumides. Hästi korraldatud g-kaitse muudab õhurünnakut ainuüksi lämmastavate gaasidega löögiks tühjasse ruumi. Seepärast tarvitatakse g-pomme vaid lõhke- ja süütepommide kõrval, et raskendada päästetöid.

Püsivad sg-d, millede tüübiline esindaja on ipriit, on raskelt auravad vedelikud, mis päevade kuni nädalate viisi jäävad püsima maa-aladel, millistele neid piserdati. Ihule sattudes need põhjustavad raskesti paranevaid haavu. Harilikudest saabastest ja riietest need tungivad läbi lühikese aja jooksul. Jalatsitega ja riietega märkamatu viidud eluruumidesse, ipriit mürgitab õhu oma aurudega, mille tagajärjel ruumis viibijate kopsudes, silmadel ja kogu ihunahal tekib põletik; nahk punetab, silmad paistetavad kinni ja kopsudest eraldub röga. Ravi on tunduvalt raskendatud asjaolude läbi, et haigusnähtused ilmnevad alles 10—24 t. pärast mürgistumist, millal degaseerivate vahendite tarvitamine juba hilinenud. Väga peenel kujul pisardatud ipriiti ei ole võimalik silmanägemisega kindlaks teha, samuti on raske teda avastada haistmisel, mille tõttu on raske vältida kokkupuutumist temaga, kui ei ole kasutada kergesti käsitatavat ilmutusvahendit. Gaasitatud maa-aladel viibijatelt on nõutav peale g-torbiku veel eri-

lise gaasikindla riietuse kandmine. Gaasitatud maa-alasid saab kloorlubja pealeraputamise teel kui ka muul viisil gaasidest puhastada.

Et eesmärk oleks saavutatud, ei või tarvitusele võetud sg hulgad olla väikesed. Õhugaasisõjas ainult suurimate hulkade mängupanek tagab reaalseid tagajärgi.

Kui suur on 1 km² gaasitamiseks vajalik sg-hulk nii esimesel kui teisel juhul?

Tõhusaks gaasitamiseks vajaliku fosgeeni koondise alammäär on 50 milligrammi kantmeetri õhu kohta, mis enesest kujutab silmapilkselt talumatult mõjuvat, 5 kuni 10 minutilisel sissehingamisel surmava kontsentratsiooni. Gaasipilv peab ulatuma vähemalt 20 m kõrguseni, et katta ka ülemisi majakordi. Neist andmeist arvestame $1000 \cdot 1000 \cdot 20 \cdot 50$ milligrammi = 1 tonni fosgeeni ühe ruutkilomeetri maa-ala kohta. Oletusel, et pommi lõhkemisel ja õhuniiskuse mõjul hävib umbes pool, ja kuna pommi kest ja lõhkelaeng umbes samapalju välja teevad kui sg, tuleme otsusele, et vajatakse iga ruut-km fosgeeniga gaasitamiseks 4 tonni lennukikandejõudu.

Teisel juhul — püsiva sg-ga gaasitamisel — kulub, tarvitatava koondise puhul (10 grammi ipriiti pihustatud ühele ruutmeetrile) $1000 \cdot 1000 \cdot 10$ grammi = 10 tonni ipriiti ühe ruutkilomeetri gaasitamiseks. Arvestades kadusid pärast pommi lõhkemist, lõhkelaenguks ja pommi kestaks seekord vähem, ainult pool kaaluosa, leiame, et vajatakse iga ruut-km ipriidiga gaasitamiseks 20 tonni lennukikandejõudu.

Need on suured arvud. Gaasitamine ainusihina nõuab seega tõhusaks läbiviimiseks ka tähelepandaval määral moona ja lennukeid, kusjuures saavutatud mõju oleb tunduvalt määral vastase kaitsevalmisolekust, ilmastikust j. m. põhjustest. Kasutades osa neist lennukeist brisantmoona veoks ja rakendades selle ainelise kahju tegemiseks sihikindlalt hävitades vastase sõjavaruustustööstusi ja -ladusid, sadamaid, raudteejaamu, asutusi jne., oleks harilikudes oludes suurema mõjuga. Gaas, kui vastase elavjõu vastu sihitud relv, leiab seal kõrval otstarbekat kasutamist segaduse suurendamiseks.

Allveelaevastiku Sihtkapitali tegevuse ülevaade.

Kapten J. Luks.

15. veebruaril s. a. kell 1700 peeti Tallinnas Ohvitseride keskkogus Allveelaevastiku Sihtkapitali komitee korriline aastakoosolek, millest võttis osa 21 komitee liiget.

Kinnitati 1936. a. tegevus- ja kassaaruanne. Aruandest selgus, et Sihtkapitali tegevus on olnud edu- ja tulemusrikas. Sihtkapitalil on eesmärgi saavutamiseks organiseeritud 27 toimkonda kodumaal ja 1 Välis-Eesti toimkond.

Kodumaa 27 toimkonnal on 394 abitoimkonda ja Välis-Eesti toimkonnal 8 abitoimkonda, seega kokku 402 abitoimkonda. Toimkondades teotsevad 198 mees- ja 15 naisliiget; abitoimkondades 2170 mees- ja 176 naisliiget ja komitees 40 mees- ja 2 naisliiget, seega kogusummas 2601 inimest rakendatud Sihtkapitali ülesannete täitmisele. Aasta jooksul on sisse tulnud kirju 1225, välja läinud 1472, kokku 3697 kirja. Informatsiooni antud ajakirjandusele 93 korda; rinnaskantavaid mälestusmärke välja antud 604 tükki; toimkondasid käidud organiseerimas 86 korda ja selle juures sõidetud 8813 km; korjanduslehti korjanduseks välja antud 4725 tükki jne. 1936. a. lõpul oli Sihtkapitali arvete seis tasakaalus kr. 251.170:34 ja 15. veebruaril 1937. a. kr. 283.867:85.

Revisjonikomisjoni poolt on asjaajamine ja kassa seis järele vaadatud ning leitud see olevat täiesti korras.

Selle järele kinnitati 1937. a. tegevuskava, mis näeb ette jätkata ja edukalt lõpule viia käsilolevat relvade soetamiseks korraldatavat võistluskorjandust.

Võistluskorjanduse lõpul otsustati välja anda trükitult Sihtkapitali tegevuse üldine aruanne.

Juhatuses väljalangenud esimees admiral J. Pitka, liikmed president P. Öpik, insener E. Avik ja direktor T. Kind valiti tagasi, samuti ka revisjonikomisjoni liikmed H. Simm ja R. Friedemann. Uueks revisjonikomisjoni liikmeks valiti naiskodukaitse esindaja preili H. Tam m.

Allveelaevastiku Sihtkapitali juhatusse kuuluvad:

esimees admiral J. PITKA,
I abiesimees kindral N. REEK,
II abiesimees kindral J. ORASMAA,
sekretär insener E. AVIK,
asjaajaja kapten J. LUKS,

laekahoidja president P. ÖPIK,
abilaekahoidja direktor T. KIND,
raamatupidaja ltn. A. JÜRGENTHAL.

*

20. veebruaril s. a. toimus Tallinnas, Kadrioru lossis, Härra Rigivanemale järjekordne raha üleandmine Allveelaevastiku Sihtkapitalilt.

Selleks puhuks olid Tallinnasse sõitnud kõigi toimkondade esimehed, asjaajajad, abitoimkondade esimehed igast toimkonnast üks ja suuremate summade annetajaid, kokku üle 60 inimese.

Enne raha üleandmist peeti Ohvitseride keskkogus kell 1000 toimkondade ja abitoimkondade esindajate koosolek, kus Sihtkapitali juhatuse poolt anti informatsiooni senisest korjanduse käigust ja kuulati aruandeid kohapealsetelt esindajatelt.

Toimkondade ja abitoimkondade esindajad tähendasid üksmeelselt, et korjandus edeneb üle riigi väga hästi ja lubasid üksmeelselt neile kogumiseks määratud summa ületada korjanduse lõpuks, s. o. 3. maiks s. a. 150—300 protsendini. Seega laekuks korjanduse lõpuks kr. 120 000 asemele vähemalt kr. 180 000—200 000.

Ehitatava allveelaevade hävitaja ehitamise käigust andis seletusi Merejõudude juhataja mereväekapten V. Grenz. Nagu ettekandest selgus, pole praegu veel kindel, kuhu antakse tellimine laeva ehitamiseks — kas kodumaale või välismaale, sest see oleneb soodsamatest pakkumistest. Esialgsete andmete põhjal paistab, et välismaalised pakkumised on soodsamad: suurem kiirus ja modernsem. Laeva ehitamise küsimust arutasid ka toimkondade ja abitoimkondade esindajad, kes tulid üksmeelsele otsusele, et laeva ehitamine jätta asjatundjate hooleks sooviga, et ehitada täiesti võimas ja moodne sõjalaev, mitte aga mingi vahepealne. Kui kodumaal võimsa sõjalaeva ehitamine pole teostatav, siis ehitada see välismaal.

Kell 1230 sõideti Ohvitseride keskkogust omnibusel Kadrioru lossi, kus toimus kell 1300 raha üleandmine Härra Riigivanemale. Üleandmisel olid Allveelaevastiku Sihtkapitali juhatuse esimehe admiral J. Pitka, abiesimeeste kindr.-majorite N. Reegi ja J. Orasmaaga, liikmed E. Avik, P. Öpik, T. Kind, J. Luks ja A. Jürgenthal, Komitee

**Allveelaevastiku Sihtkapitali korjandussummade üleandmine Härra Riigivanemale
20. veebruaril 1937.**

esimees A. Uesson ja kõigi toimkondade ja abitoimkondade esimehed ja suuremate summade annetajad. Peale selle viibisid piduliku toimuingu juures Kaitsevõgede Ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoner, Kaitseminister kindralmajor P. Lill, Majandusminister K. Selter, Välisminister dr. F. Akel, Merejõudude juhataja mereväekapten V. Grenz, kindralmajor G. Jonson ja kolonel Grabbi.

Raha üleandmist Riigivanemale toimetab admiral J. Pitka tšekiga, lugedes ette üleandmise akti:

**Kõrgesti austatud
Härra Riigivanem.**

Iseseisva Eesti 19. aastapäevaks palub Allveelaevastiku Sihtkapitali Juhatus Allveelaevastiku Sihtkapitali Komitee otsuse (koosoleku protokoll nr. 8 § 4, 15. veebruarist 1937. a.) alusel Teid vastu võtta Allveelaevastiku Sihtkapitali poolt allveelaevade hävitajale relvade soetamiseks seni kogutud

Kr. 80 000

Selle summa käsutamist palub Sihtkapitali Juhatus Teid, Härra Riigivanem, võtta oma kordalusse tänasest päevast.

L i s a: Eesti Panga tšekk kr. 80 000.

Üleandmise akt oli köidetud maitsekalt väljatöötatud, sihtkapitali korjanduse embleemi „suurtükki“ kujutavate, nahkkaante

vahel. Üleandmise aktile olid alla kirjutanud kõik piduliku toimuingu juures viibijad.

Pärast tšeki ja akti üleandmist vastas Härra Riigivanem K. Päts järgmise kõnega:

„Eesti vabariigi ja valitsuse nimel avaldan teile kõigile, kes teie olete selle summa korjanduseks kaasa aidanud, tänu tehtud töö, nähtud vaeva ja isamaaliku meele eest, mis seda korjandust on kannud ja kannab.

Nagu meile kõigile on teada, relvastuvad kõik Euroopa riigid suure ägeduse ja hooga. Inglismaa näiteks kulutab nii suuri summasid oma sõjajõudude ja kaitsevõime tõstmiseks, missuguseid ammu enam ei ole läbi käinud selle riigi eelarvest. Teised riigid toimetavad Inglismaa eeskujul.

Meie ei kuulu nende riikide ja maade hulka, kes selles relvastamishoos ise võiksid midagi algatada ja teatavaid relvastamisplaanide suurejooneliselt läbi viia. Juhtuda võivate kokkupõrgete korraks peame meie aga valmis olema, et oma neutraliteeti ja riigi piiride puutumatus kaitsta niipalju kui seda rahvajõud lubavad. Tänu meie Kaitsevõgede Ülemjuhataja hoolele ja tööle, samuti meie kaitsevõime ja kaitseministeeriumi energilisele tegevusele oleme oma riigikaitse alal nii mõndagi kaaluvat saanud ära teha ja ellu viia.

Meil seisavad veel ees mitmesugused uuendused niisuguses ulatuses, mille teostamist meie varematal aegadel ei võinud loota. See on võimalikuks saanud mitmesuguste asjaolude tõttu, kõigepealt aga meie majanduslike olude silmapaistva paranemise tõttu.

Edasi on näha, et meie seltskonnas on lõõnud läbi arusaamine riigikaitse vajadusest ja tähtsusest. Seda arusaamist olete teie aidanud süvendada oma selgitustöö ja võitlusvaimu läbi. See arusaamise tõus annab võimalusi ka pärastpoole, kui eelarve korras tuleb summade määramine riigikaitse ülesannete täitmiseks, neid küsimusi kergemalt lahendada, olgu siis valitsusetüüriil ükskõik kes.

Tihti laiemates rahvahulkades riigikaitse-küsimuste suhtes valitsevad väärvaated. Meie kulutame suuri summasid sildade, maantee-de, raudteede ehitamiseks, oma rahva hariduse tõstmiseks, koolimajade püstitamiseks, sotsiaalse olukorra parandamiseks ja muudeks sellisteks ülesanneteks. Ühe sõnaga —

rahvas investeerib oma raha oma riigi heaoluks ja hüvanguks. Kui kõik need määratu-suured energia ja majanduslike väärtuste kulutuste tulemused satuksid võõra võimu kätte, oleks see suur põrutus meie iseolemisele.

Kõige väarikamalt suudame niisuguste hädaohtude vastu seista, kui rahvas valitseb kindel enesekaitse tahe. Annetustega meie üksi ei jõua oma kaitsejõudusid tõsta. Selleks peab riik eelarve korras määrama palju suuremaid summasid. See selgitustöö, mida teie olete teinud nende küsimuste valgustamiseks, peaks teie organisatsiooni kaudu jätkuma ka siis, kui korjandus juba on lõppenud. Seni tehtud töö eest veel kord südamlilik tänu.“

Pärast Härra Riigivanema kõnet viibiti veel lühikest aega koos vastastikusel vestluses, mille järele sõideti kaitseväge kalmistule, kus kaitsevaeliste austusavalduste saatel kindralmajor J. Orasmaa Sihtkapitali nimel asetlas loorberipärja mausoleumile langenud kangelaste mälestuseks.

Bibliograafia.

Nõukogude Vene ja Saksa ratsaväe lahingdoktriini võrdlus.*)

Pealetungilahingu põhimõtted.

A. N. Vene ratsavägi.

Millistel põhimõtetel teostub pealetung? Kokkuvõetult on nad järgmised:

Olenedes olukorrast võib pealetungi läbi viia kas ratsarivis või jalustatult. Nii ühel kui ka teisel juhul — kõikidel juhtimisastmetel olevatel ülematel on kohuseks tiibade ja lähede luure vastase asetuses. Kui vastane asub kaitse kindlustatud joonel, siis peab kõigepealt kindlaks tegema nõrgemalt kaitstud rajoonid — kui tulevased löögisuunad. Kõik see sünnib luure- ja julgestusorganite sissejuhatavate lahingute perioodil vastase julgestusosadega kallaletungi lähtealuse sissevõtmise ajal.

Nagu kõigi teiste tegevusviisidegi juures eelistavad venelased jalustatud pealetungi asemele pealetungi ratsarivis.

Viimasel juhul peab pealetungi ette valmistama võimsa rk, suurtükiväe, lennukiväe ja soomusväe tulega.

„Isegi jalustatud pealetungi korral peavad üksused, kes on määratud pealöögi andmiseks, kõigest jõust püüdma vastast rünnata ratsarivis.“

Vene ratsaväe asetus pealetungiks koosneb:

1. löögigrupist,
2. siduvgrupist,
3. varust ($\frac{1}{4}$ kogu jõududest) ja
4. tulegruppidest.

Löögigruppi määratakse jõudude südamik ja enamik tulerehvi.

Siduvgrupp peab enese peale tõmbama enamiku vastase vägedest, et kergendada ülesannet löögigrupile.

Mõlemad grupid on paigutatud sügavusse ja kahes järgus. Kallaletung algab 700—1000 m kauguselt, kusjuures kogu suurtükivägi ja automaatrehvid märgivad seda ootamatu tule löögiga. Kallaletungi

*) Vt. „Sõdur“ nr. 1/2 ja 3/4.

toetab käsutuses olev soomusvägi. Esimese järgu osade ülesanne on vastase vastupanu positsiooni eelserva vallutamine ja sisseturde laiendamine vastase asetusse.

Teise järgu osad arendavad esimese järgu löögi tulemust, tungides sügavamale vastase asetusse. Teise järgu osad saavad kindla ülesande, täpsa suuna ja eesmärgi.

Teises järgus olevate osade tegevusse astumise momendi kallaletungi lähtealuselt määravad kindlaks teise järgu ülemad.

Põhinõudena on ette nähtud, et juba alustatud pealetungi võib seisma panna ainult selle ülema käsul, kes pealetungiks käsu andis.

Nii näiteks eskadroni pealetungi rügemendi raamides võib katkestada ainult rüügüli käsul; rügemendi pealetungi — diviisi ülema käsul. Ainult siis, kui üksust ähvardab täieline häving, võib pealetungiva üksuse ülem seda omal vastutusel katkestada.

Varu teotseb ainult teda eraldanud ülema käsul.

Teises järgus ja varus olevad üksused teotsevad põhinõudelisel ainult ratsa, välja arvatud juhud, kui teotsemiseks ratsa mingeid väljavaateid pole.

Üksusi, ratsa rügemendist ülespoole, peab pealetungil alati suurtükiväega, tankidega ja s-autodega kõvendama. Keskmise normina arvestatakse: ratsarügemendi peale üks patareid ja tankide või tanketide kompani.

Pealetungi riba laius lahtiste tiibade juures — ratsarügemendile 2 km, — neljarügemendilisele diviisile 4—6 km.

Pealetungi ulatus vastase vastupanu positsiooni sisemusse ratsarügemendile — 2—3,5 km.

Nõukogude ratsadiviis praeguse asetuse juures on suuteline edukalt peale tungima 4 km laiuses ribas, kusjuures tal on kaks rügementi löögigrupis, üks rügement siduvgrupis ja üks rügement varus. See on kolmejärguline asetuse, kus kaks viimast järku on ratsa.

Ratsadiviisi pealetungi toetav soomusvägi on jagatud kolme gruppi:

I grupp — saate ja vahetult I-st järku toetav grupp. Grupi ülesanne — vaenlase vastupanupositsiooni eelserval olevate võitlusvahendite (rk, kk. jne.) hävitamine.

II grupp — teotsedes vastase kaitsepositsiooni tiibadel, hävitab vastase kaitsevahendid vastupanupositsiooni eelserva taga.

III grupp — kaugetegevuse grupp. Ülesanne: löök vastase sügavasse tagalasse, vastase suurtükiväe hävitamine ja tagala asutiste desorganiseerimine. Selle läbiviimiseks peab III grupp sooritama nii sügava haarangu, et vastase tagala osadele (srt.-le) tagant kallale tungida.

Eestoodud põhimõtteid lühidalt analüüsid näeme, et vaenlaste tegevuse ideeks pealetungil on tahe ta läbi viia suunas, kus nõrgem vastupanu, s. o. tiibadele, lõhedesse või anda löök maastiku lõikude kaudu, millised on nõrgemini kaitsitud. Et kindlaks määrata ühe või teise maastiku löögu kaitsevõimsust, peab toimetama täpsat luuret.

Seepärast ka lahinguluure nõuab palju aega ja ta tagajärjed pole kunagi küllaldased, et teada saada vastase täpsat asukohta ja relvade asetust. Pealegi on need nõuded kohandatavad pealetungi korral, maastikul juba organiseeritud vastase suhtes. Kuid veel liikumas olevate vägede kohta jäävad teated puudulikkudeks.

Pealetungi korral rindelt venelased nõuavad julge ja brutalse löögiga initsiatiivi enda kätte kiskumist.

Pealetungi õige suuna määramine oleb luure tagajärgedest. Kuid vastase rinde luures peitub alaline oht, sest ta grupeerimine võib petlik olla. Lahingu saatuse otsustab vastaspoole varu. Pealetungilahingu luure ei võimalda nende kindlaksmääramist. Autor küsib: milliseid järeldusi võib sellest teha?

Ta vastab, et suure ratsaüksuse tegevuse raamides peab luure kindlaks määrama ainult vastase üldise asetuse. Üldise asetuse pilt peab ratsaväe juhile andma küllaldasi aluseid kiireks otsuse võtmiseks. Üksikasjalik lahinguluure on pealetungi teostavate ülemate mure. Kuid ka need peavad oma tegevusribas kiirelt luurama, et saavutada kindlaid andmeid oma tulirelvade asetamiseks ja kohalikuks manöövriks.

Ratsaväe tegevused peavad olema koondatud ja kiired. Kes kindlasse kohta kogub lõviosa jõududest, kes löögi annab ootamatult — omab kõige rohkem eeldusi eduks. Autor tähendab ka, et vene eeskiri armastab igal pool näha kindlat, ettemääratud lahingupaigutust, luues sellega kindla tegevusskeemi. See väl-

jendub kõige rohkem „järkude“ definit-sioonis, kus nende tegevus on juba ette kindlaks määratud. Tõelikus sõjas aga iga olukord on erinev. Ettemääratud kindel skemaatiline kord ei vasta muutuvatele olukordadele!

B. Saksa ratsavägi.

Pealetungilahingu kohta räägivad sakslased:

Osutub, et vastane on ette jõudnud, varem hargnenud ja kaitseks ette valmistunud, siis ka sel juhul peab ratsavägi olema suuteline teda lööma.

Selline kallaletung peab olema peensuseni ette valmistatud, eriti üksikasjaliselt peab aga kokkukõlastama suurtükiväe ja rk tulesid jalustatud ratsaväe osade liikumisega.

Nagu kohtamislahinguski, nii ka pealetungil kaitseks ettevalmistunud vastasele peab püüdma teda haarata tiivalt. Kui haaramine kas maastiku või mõnel muul põhjusel pole teostatav — tungib ratsavägi kallale kui jalavägi, s. t. järgustatult sügavusse ja rinnet pidi. Üksikutele määratakse suund või pealetungi riba ja järkjärgulised märgid vallutamiseks.

Ülema peamiseks eesmärgiks on maastiku ja olukorra analüüs, et leida vastase vastupanupositsiooni kõige tähtsam punkt, mille vallutamiseks suunata oma jõudude ja tuledenamik.

Varu peab olema liikuv ja side temaga katkematu. Varu ülesandeks on edu kasutamine või olukorra arenedes pealetungi kõvendamine.

Sageli juhtub, et pealetungiv ratsavägi pealetungi kiirustamiseks ja rutema tagajärje saavutamiseks loobub varust, andes lühikesi kuid jõulisi lööke kogu jõududega. Pealetungi kogu jõududega, ilma varuta, on ratsaväel võimalik läbi viia, kuna ebaedu korral, tänu hobustele, ta suudab kiiremini kui jalavägi ohust pääseda. Hobuhoidureid tuleb asetada varjatud kohtadesse ja pealetungi arenedes nad järele viia, et edu korral vältida võitlejate ilmaaegset tagasitulekut ja võimaldada kiiret jälitamist ratsa.

Osa raskeid automaatrelvi antakse pealetungivate eskadronide käsutusse, osa saab ülesanded vahetult rügemendi ülevalt. Need viimased kasutatakse peale-

lundi vahetuks toetamiseks ja õhukaitse ülesanneteks. Rk. ja suurtükiväe positsioonide vahetus sünnib osade kaupa.

Rünnakut peab üldiselt algama kõrge-ma juhi käsul, kuid sagedamini ta algab iseenesest ja nende üksuste ülemate käsul, kes vastasele kõige lähedemale on jõudnud.

Kui pealetungiv üksus on vallutanud teatava objekti või maastiku joone ja on kindlaks teinud, et vastane ei tagane, peab otsekohe asuma vallutatud maa-ala kindlustamisele rk-de kohaleasetamise, kaevamistöõde läbiviimise ja suurtükiväe ligemalelõmbamise näol.

Pealetungi riba laius saksa ratsaväele on ühelaiune jalaväe vastava üksusega. Liikuv sõja olukorras on see 3—4 km jalaväe diviisile ja tagatud tiibadega pataljoni 400—800 m. Võib oletada, et pataljoni jõule vastav üksus — ratsarügement — tungib peale vastase kindlustamala positsioonile nagu jalaväe pataljongi.

Suuremate üksuste pealetung ratsa on kaasajal, tänu tule võimsusele, läbiviimatu. Seevastu aga väiksemad üksused (rühm, patrull, erakorralisel juhul eskadron), kasutades otstarbekohaselt maastikku, omavad küllaldaselt juhuseid pealetungiks ratsa, kuid sedagi sellises kohas ja suunas, kus vastane seda kõige vähem ootab. Niimoodi läbiviidud ratsa pealetung annab teotsevale üksusele rikkalikke tagajärgi.

Autor mainib, et saksa ratsaväe kohtamis- ja pealetungilahingu põhimõtted on samasugused kui poola ratsaväe põhimõtteidki, vahest ainult selle erinevusega, et saksa ratsaväe nagu jalaväegi kohta on maksev nõue, et: „ainult küllaldase suurtükiväe tule toetusel on jalavägi suuteline oma tegevusribades lähene-ma vastase positsioonile.“

Autor erapooletult analüüsides saksa ratsaväe pealetungilahingu põhimõtteid leiab, et need põhimõtted jätavad väga vähe juhi algatusvõime (initsiatiivi) väljendamiseks.

Selle tõenduseks ta toob põhimõtte, et ülema peamiseks eesmärgiks on maastiku ja olukorra analüüs, et leida, kus on tegelik ja kõige tähtsam vastase vastupanupositsiooni punkt, et selle vallutamiseks suunata oma jõudude ja tuledenamik.

Paistab, et siin vastase üle üksikasjaline teadete kogumine mängib kõrvalist osa, kuna peamine lähelepanu on suuna-

tud maastikule. Kõige tähtsamaks osutub aga kindlaks määrata vastase positsiooni tähtsam punkt ja kallale tungida sellele. Nii siis mitte lõhedesse ja nõrkadesse kohtadesse, vaid vastuoksa (minu sõrendus). Peale tungida ja võidelda selle maastiku osa pärast, milline omab käesoleval juhul otsustava tähtsuse. Selle kindla punkti või ala vallutamine otsustab lahingu saatuse ja võimaldab edu.

Mis puutub kiire tagajärje saavutamisse kogu jõudude tegevusse rakendamisega, siis sakslased seda otsekohe ei keela. Sakslased lähevad siin isegi niikaugele, et lubavad erijuhtudel kogu jõud edu kiireks saavutamiseks teatava aktsiooni läbiviimiseks rakendada. See viimane põhimõte on eriti märkimisväärne ja eriti julge, kuid ka reaalloludele lähedane.

Otsuse julgus ja rippumatus, mille tagajärjel jõudude enamik suunatakse ülema poolt lühikese aja jooksul kõige tähtsamaks peetud punkti, on saksa ratsaväe pealetungi lahingu põhiideeks.

See idee asendab kõigis olukordades algatusvõime, sest oma jõudude enamik saab vabal tahtel suunatud. Vastavalt jõudude suunamisele peab vastane ka omad väed sellekohaselt paigutama.

Kohtamislahing.

A. N. Vene ratsavägi.

Eelväe tegevust kohtamislahingus peab iseloomustama suur aktiivsus. Eelväe ülem peab alaliselt meele pidama, et ta teotseb vahetu ülema kasuks ja et tema tegevus ei tohi piirduda ainult teatava maastiku joonte enda alla võtmisega, vaid eelväe peamiseks ülesandeks on vastase eelosade hävitamine ja vastase peajõududeni väljaajudmine.

Kui vastane pole veel suutnud hargneda, peab eelvägi löögi andma ratsarivis. Vastasel korral aga osa jõududega astuda tulevõitlusse ja ülejäänutega anda löök ratsarivis kas ühele või mõlematele tiibadele.

Suure üksuse asetuse kohtamislahingus enne tegevusse astumist peab vastama pealetungi asetusele, s. t. ta peab koosnema siduvast ja löögigrupist, varust ning tulegruppidest. Siduva grupi osa täidab vastase ülekaalukate jõudude poolt kinni peetud eelvägi. Löögigruppi kuulub jõudude enamik manöövri ja tiiva ning seljatagusesse löögi andmise ülesandega.

L.-grupi koosseisu peab kuuluma ka enamik soomusosi ja tulejõude.

Varu — umbes $\frac{1}{4}$ jõududest — liigub löögigrupi taga ülesandega tagada grupile edu ja tiivakaitset.

Suurtükivägi, kuni löögigrupi poolt kalalautungi lähtealuse sissevõtmiseni, katab löögigrupi manöövrit. Kallalautungi jooksul toetab tulega antaval lööki.

Löögigrupp ja varu teotsevad ratsarivis, sest ainult tegevus ratsa võimaldab kiire lahenduse. Löögigrupi koosseisu kuuluv soomusvägi puhastab pealetungitee, tungides vastase tiibadele ja tagalasse. Soomusvägede ülesandeks on ühtlasi ka vastase tulepesade hävitamine.

Vene ratsadiviisi elavjõu jaotus kohtamislahingus näeb skemaatilisel järgmisena välja:

- üks ratsarügement — eelvägi (siduv grupp)
- kaks ratsarügementi — südamik (löögi grupp)
- üks ratsarügement — varu.

Nagu me juba lahingurännaku organiseerimise juures nägime, peame ka nüüd tunnustama, et siin puudub kokkukõla jõudude jaotuses ja ülesannetes, millised esitatakse eelväele kohtamislahingus.

Vene ratsavägi, liikudes mitmes kolonnis, omab ka sama palju eelvägesid. Eelväed saavad seejuures jõuliselt nõrgad olema (keskmiselt eskadron rügemendi peale). Nad asuvad üksteisest võrdlemisi kaugel ja seepärast pole nad suutelised vastasega kokku põrgates täitma neid ülesandeid, mis eeskiri neile ette näeb. Et seda täita, peaks diviisi ülem enne vastase kohtamist kolonnid ühendama, suunama nad ühele või kõige rohkem kahele liikumisteele ja siit juba välja saatma uue ja jõulisema eelväe.

Seesugune ümbergrupeerumine ei sünniks aga igakord õigel ajal, mis omakorda toob kaasa aja kaotuse. Kolonnide ühendamine kutsuks esile ka teatava segaduse väeosades enestes ja seda just enne vastasega kokkupõrget.

Kõigest sellest nähtub, et vene ratsadiviisi kohtamislahing saab tegelikult teistmoodi välja nägema kui seda maksivad eeskirjad nõuavad. Tegelikus elus saab selleks olema mitte tugev eelvägi, vaid sageli üks rännakkolonnidest. Tema peale langeb siis eelväe ülesanne ja ühtlasi ka jõudude terviku siduvgrupi ülesanne.

See kolonn peab teatava aja jooksul siiduma vastast rindelt selleks, et teised kolonnid suudaksid astuda tegevusse vastase tiibadel. Selline tegevuseviis on soodsatel juhtudel paljutöötav, kuid ainult tingimusel, kui side töötab eeskujulikult ja väeosad vastavalt võetud otsusele kiirelt kohale jõuavad.

Vastasel korral varitseb alaline hädaoht, et esimesena rünnatud kolonn hävitatakse enne, kui diviisi teised osad kohale jõuavad.

Rännaku läbiviimine mitmes kolonnis peidab eneses alalist võimalust saada osadekaupa puruks löödud.

B. Saksa ratsavägi.

Sakslaste vaated kohtamislahingu läbiviimiseks lähevad osaliselt lahku teiste riikide vaadetest.

Kohtamislahing areneb kõige sagedamini rännakolonni sügavusest! Võidab see, kes õigeaegse võitlusvalmsusega vastasest ette jõuab ja ennem löögi annab peajõududega, eriti aga seda lööki otsustaval kohal suurtükiväetulega toetab.

Jõudne ja hoogus pealetung, isegi ülekaaluka vastasele, kroonitakse eduga.

Vastast tuleb haarata; kõige tagajärjerrikkam on see siis, kui üheaegselt haaratakse mõlemaid tiibu. Peab aga alaliselt hoolitsema, et haaramine ei kutsuks esile oma jõudude killustamist.

Juhtimise kunst seisab täpsas arvestuses — palju jõududest jatkub tegevuseks rindelt ja palju läheb tarvis haaramiseks. Ratsaväe juht ei tohi üksikasjaliste teadete peale ootama jääda, vastavalt sellele oma jõude jagada, vaid ta peab otsuse võtma ka segases olukorras.

Väeosa hargnemine pealetungiks algab harilikult peale eelväe lahingutegevuse algust. Üksuses nagu rügement, peab pealetungi käsk antama koos hargnemise käsuga. Seda selleks, et eskadroni ülemad oleksid juba varakult informeeritud ülema ideest ja nende langevate pealetungi ülesannetest.

Erilist tähelepanu väärivad saksa ratsaväe juures kaks silmapaistvat põhimõtet. Esimeseks kiire otsuse võtmine terve üksuse tegevuseks veel segases olukorras, isegi ülekaaluka vastase suhtes.

Siin torkab silma kindel tahe lahingu initsiatiivi enese kätte kiskumises.

Teiseks varajane pealetungi käsu andmine.

Selle eesmärgiks on tahe mitte ainult lahingu enese kiiremaks algamiseks, vaid ka pealetungi läbiviimiseks. Siinjuures on tegevuse kiirus arvestatud suure plusina vastase suhtes, kes teotseb aeglasemalt või kellel jõud on veel laiali paisatud (mitmes rännakolonnis). See varajane pealetungi käskude andmine kiirendab tegevust, kuid peajasalikult ta loob alluvatele juhtidele aluse oma algatusvõime väljendamiseks edaspidistes kiirelt vahelduvates lahinguolukordades.

Kõrvutades sakslaste ja venelaste vaateid kohtamislahingu läbiviimiseks, peab tunnistama, et mõlematel leidub palju ühist. Kuid mis puutub initsiatiivisse ja pealetungi reaalsesse läbiviimisse, siis näeme, et sakslaste nõuded on siin kategoorilisemad. Vene lahingurännakkord kohtamislahingu olukorras on tunduvalt nõrgem lahingu algamiseks kui sakslastel. Sakslaste lahingurännakkord võimaldab aga ülema idee otsekohest realiseerimist. See otsekohe ja kiire juhi tegevuse idee realiseerimine ongi kohtamislahingus tähtsam tegur.

Kahtlusi ja kõikumisi peab kõrvaldama julge otsuse ja selle kiire täideviimiseega.

Et seda saavutada tegelikus elus, siis peab kohtamispaigas omama edasitungi vaimuga läbiimbunud küllaldasi jõude (eelvägi), millised seoksid vastase ja eemaldaksid ta maastiku soodustuste kasutamisest.

Mõlemate võitlevate poolte esimeseks eesmärgiks on soomusvastase horisondi enda alla võtmine (s. o. seesuguse maastiku joone vallutamine, mis omab suure arvu soomusvägedele kättesaamatuid punkte), et selle loodusliku katte varjus oma peajõududega hargneda.

Sakslased kinnitavad, et kohtamislahingu tingimustes peab vastasele jääma mulje, et tal tegemist tugevate jõududega. Seda tugeva jõu mulje loomist soodustab ka segane olukord. Selle esimese mulje ära kasutamine peab otsekohe aset leidma. Ka ebaedu puhul toob ta kasu, kuna sunnib vastast ettevaatusele. Ta nõrgendab teda psühholoogiliselt ja vähendab ta esialgset hoogu.

Kuid kõigeiks selleks peab omama tugeva eelväe, kes lahingusse astub viivitamatult ja kogu oma jõududega.

Vastase sidumise taktika pealetungilahingus.

(„Vojennõi Vestnik“ nr. 6, 1936.)

Vastase sidumist pealetungilahingus tuleb lugeda üheks kaasaja keerukamaks lahingu-tegevuseks.

Siduvgrupil tuleb ju tavaliselt tegemist teha arvuliselt ülekaalus oleva vastasega. Samuti on viimasel ülekaal tehnilistes võitlusvahendites.

Siduvgrupi nõrgad jõud peavad avaldama äärmist jõupingutust, erilist otsustavust ja osavust oma tegevuses, et saavutada neid eesmärke, mis lasuvad tema õlgadel.

Siduvgrupi tegevuse eesmärgiks on võtta seotavalt vastaselt võimalus visata oma jõude, kaasa arvatud tule- ja teiste vahendite varud, sellele peamisele suunale, kus teotseb löögigrupp.

Kuid sidumiskunsti kõrgeim aste ei seis ainult selles; ta taotleb veel võimalikult suuremas ulatuses vastase jõudude, abinõude ja tähelepanu ärakiskumist pealöögisuunalt.

Kahtlemata esimene, eriti aga teine eesmärk on saavutatav vaid juhul, kui siduvgrupp, vaatamata vastase arvulisele ja tehnilisele ülekaalule, suudab vastasele luua ilmselt hädaohtu (ähvardust) ja just siin areneva pealöögi muljet.

On selge, et sellist ähvardust ei suuda luua siduvgrupi pealetung, kui tema jõud ja abinõud on jaotatud ühtlaselt kogu seotavale rindele.

Kuid see on siduvate vägede kõige enam kasutatavam tegevusviis selliste ülemate juhatusel, kes ei mõista sidumise peaesmärki ja ei saa aru sellest, et vastase sidumine saavutatakse mitte nõrkade osade üldise pealetungiga kogu seotaval rindel, vaid tugevate koondatud löökidega ühes või mõnes selle rinde enam tundlikumas kohas. Selliste tundlikkude kohtadena esinevad näiteks vastase väeüksuste liitekohad, tiivad, mõningad maastikupunktid vastase asetuses jne.

Tänapäeval nii seotavad objektid kui ka sidumisvahendid on tunduvalt muutunud.

Vastane omab tänapäeval suure liikuvusega moto-mehhaniseeritud osi. Juhul, kui siduvgrupi osava tegevuse tulemusena õnnestub neid ära tõmmata pealöögisuunalt, siis vastane võib hiljem oma viga kergesti parandada, s. o. teostada „vastupidist“ ümbergruppeerimist vastavalt faktiliselt selgunud pealöögisuunale.

Kaasaja sügavalt järgustatud lahingukordade sidumine ja kaugele paigutatud varude kiskumine enese peale on kahtlemata mitu

korda raskem, kui maailmasõjaegsete lahingukordade sidumine.

Siis polnud vaja kõrvalsuundades vastase manööverdamise võime halvamiseks ja neile tema varude kiskumiseks selliseid jõupingutusi, abinõusid ja osavust, nagu nüüd.

Kahtlemata nõuab kaasajal kaitsja sügavalt järgustatud jõudude sidumine palju suuremal arvul kaugelaskesuurükiväe andmist siduvgrupile ja küllalt tugeva rünnakulennuväe tegevust kõrvalsuundadel, nii sügavalt paigutatud vastase jõudude ja abinõude sidumiseks tulega, kui ka vastutegevuseks nende ümberpaigutamisele pealöögisuunale.

Päris selge on, et suurt osa siin etendavad just kaugelaskesuurükivägi ja lennukivägi; sildade purustamisega ja teede sulgemisega nad piiravad vastase manöövri võimalusi.

Tunduvalt keerukamaks on teinud vastase sidumist pealetungilahingus ka teised tegurid.

Siin tuleb kõigepealt märkida luurelennuväe arengut, mis loob rea raskusi siduvgrupi jõudude ja abinõude nõrkuse, samuti pealöögisuuna varjamiseks.

See asjaolu nõuab siduvgrupilt laialdast moondamisabinõude kasutamist (suits) või tegevusi ööpimeduse ja udu kattel, või lõpuks küllalt võimast hävituslennuväge ja õhukaitsevahendeid, et takistada vastase õhulure tegevust vastavatel lahinguperioodidel.

Erilist osa tulevikus etendab pettemoondamine siduvgrupi jõudude „suurendamiseks“ ja sellele löögigrupi ilme andmiseks.

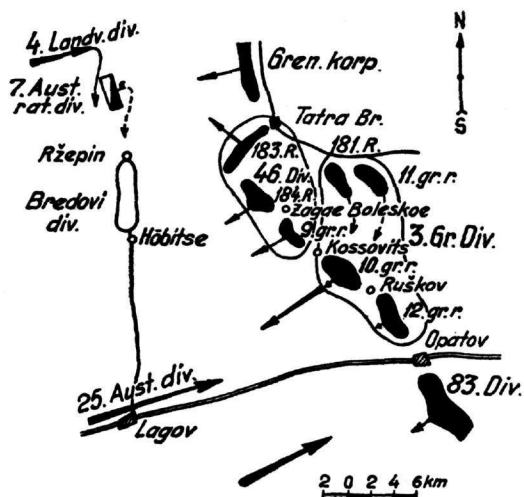
Lõpuks siduvgrupi lahingu organiseerimise seisukohalt veeretab nüüd suuri raskusi ette sidumisele kuuluva vastase rinde pikkuse arvestamine.

Selge on, et kuni löögigrupi tegevuse lõpuni ei tohi anda vastasele võimalusi võtta ja ümber paigutada kõrvalsuundadelt peasuunale ühtegi oma väeosa või allüksust ja mingisuguseid tuleabinõusid.

Järelikult, sidumiseks nõutavat rinde pikkust mõõdetakse löögigrupi lahingu kestusega; seejuures sidumise objektideks on need vastase osad ja abinõud, milliseid ta jõuaks ümber paigutada löögigrupi tegevusrajooni, enne kui viimane saavutab otsustavaid tulemusi.

Toodud mõtte illustreerimiseks sobib alljärgnev näide Maailmasõja päevilt (vt. skeem nr. 1).

3. grenaderidiviisile, kes asus Zagae Boleskoje, Kossovits, Ruškov, Opatov joonel, oli antud käsk lühikese löögiga purustada Lagov'ist Opatovi peale tungiv Austria 25. diviis ja pärast seda arendada kiiret pealetungi saksa Bredovi diviisile, mis oli jõudnud Ržepin, Hõbitse rajooni.

Skeem nr. 1.

Esimene löök kavatseti anda 16. mail ja teine — järgmisel päeval. See asjaolu võimaldas esimese löögi andmise ajal piirduda vastase sidumisega ainult 46. diviisi rindel, mis asus põhjapool kuni Tatra Br., ja 83. diviisi rindel, mis asus lõunapool Opatov'it, eesmärgiga, et Bredovi diviisiga ka 83. diviisile pealetungiv vastane ei saaks abistada Austria 25. diviisi.

Löögigrupp, koosnedes 4 rügemendist (3 rügementi 3. grenaderidiviisist ja 1 rügement 46. diviisist), andis edukalt löögi Austria 25. diviisile; viimase naabrid olid seotud 46. ja 83. diviisiga.

Kuid esimese löögi peale kulus ühe päeva asemel kaks päeva. Sellele olukorra muudatusele vene väejuhatuse ei reageerinud õigeaegselt seotava rinde pikendamisega põhja poole, ulatuses, mis oleks vastanud löögigrupi tegevuse kestuse suurenemisele.

Grenaderikorpuse vasakutiiva osad, kes liikumatult seisid passiivsete vaatlejatena põhjapool Tatra Br., said käsu pealetungile asumiseks siis, kui see kaotas vastase sidumise seisukohalt igasuguse mõtte. Ja nimelt pärast seda, kui vastane oli ära võtnud grenaderikorpuse rindelt ühe jalaväe ja ühe ratsaväediviisi.

Selle tõttu oli teise löögi andmise ajaks Bredovi diviisile abiks toodud löögigrupi te-

gevusrajooni kogu 4. landv. diviis ja 7. Austria ratsadiviis. Seetõttu teine löök ei annud mingisuguseid tulemusi.

Analüüsides toodut, tuleme järeldusele, et mida pikema kestusega on löögigrupi tegevus, seda suuremal rindel ja pikema aja kestel tuleb siduda vastast ja järelkult seda tugevam peab olema ka siduvgrupp.

Samuti on selge, et mida liikuvamaid osi omab vastane, seda pikem rinne kuulub sidumisele.

Seotava rinde pikkust võib vähendada löögigrupi tegevuse kestuse lühendamiseks. Siit järgneb löögigrupi tegevuskiiruse tähtsus. Mida kiiremalt ta saavutab otsustavaid tulemusi peasuunal, seda vähem jõudu ja abinõusid võib eraldada siduvgruppi ja seda väiksem võib olla seotava rinde pikkus.

Sellelt seisukohalt omavad erilise tähtsuse kaasaja motomehhaniseeritud väed ja lennukid. Kahtlemata nõuab võitlusvahendite areng nende liikuvuse tõstmise suunas ja lennukite kaasaegne osa lahingutegevuses oluliste korrektiivide sisseviimist endisesse vastase sidumise taktikasse, mis rajanes Maasilmasõja kogemustele.

Kuid sidumise peamine eesmärk on jäänud endiseks, muutunud on vaid osaliselt abinõud ja viisid selle saavutamiseks.

Ei saa anda mingisugust retsepti, skeemi või šabloni siduvgrupi tegevuseks, mis sobiks igasuguses olukorras. Siduvgrupi tegevusviisid sõltuvad neist oludest, millistes toimub vastase sidumine. Sidumisviisid ei saa, olla ühesugused pealetungilahingus manööver- ja positsioonisõja oludes, päeval ja öösel, tasandikul ja mägedes. Ühed või teised olukorra tegurid toovad esile vastava sidumisviisi, kuna ööpäev, ilmastik ja maastik annavad neile viisidele ühe või teise ilme.

Päris selge on, et küllaldaselt tugeva siduvgrupi otsustavad tegevused võimaldavad saavutada vastase „sajaprotsendilist“ sidumist, s. o. võimaldavad luua vastasele illusioone pealöögist tegelikul kõrvalsuunal. See asjaolu ei luba vastast ümber paigutada tegevalikule pealöögisuunale ühtegi võitlejat, kuulidujat, suurtükki ja tanki seotavalt rindelt.

Sellel alal võib tuua näitena vene 18. lask. diviisi tegevust poola 7. Poznani diviisi vastu 4. juulil 1920. a. Elnja (Jelnia) ja Zadjje järvede vahel (vt. skeem nr. 2).

Püüdes takistada 7. Poznani diviisi osade ümberpaigutamist 4. armee pealöögisuunale põhjapool Elnja järve (Dergutši rajooni), 18. lask. diviisi ülem jäi peatuma otsustaval manöövril, haarates 7. Poznani diviisi kindlustatud positsioonide mõlemad tiibu Elnja ja Zadjje järvede vahel.

Skeem nr. 2.

Mõlema tiiva haaramist loetakse otstarbekohaseks siis, kui pealetungijal on suur ülekaal. Selliselt juba tegevusviis, mille valis 18. lask. div. ülem, sundis pealetungija jõude lugema üleolevateks.

Lisades sellele veel äärmist otsustavust, mida avaldasid diviisi osad ja edukalt alustatud mõlema vastase tiiva haaramist (jõudude vähesuse tõttu poolakad pareerisid haaramise), siis saab päris selgeks sidumise lõpptulemus. Ükski võitleja, kuulpilduja ega suurtükk ei paigutatud 7. Poznani diviisi rindelt ümber tähtsamale suunale.

Sidumisviis, mis sundis arvestama 18. diviisi ülekaalus olevaks, siduvgrupi küllaldane jõud ($\frac{1}{3}$), aga samuti äärmine otsustavus tegevustes, viisid loomulikult vastase täielise sidumiseni.

Nagu näitavad sõdade kogemused, muutub sidumine keerukamaks vastukallaletungi võimaluste tõttu siduvgrupi nõrkade jõudude vastu momendil, kui viimased asuvad pealetungile.

Nii juhtus ka ülalmainitud 18. lask. diviisiga, 4. juulil 1920. a.

Ajal, mil 18. diviisi kaks brigaadi arendasid 7. Poznani diviisi mõlemat tiiba haaravat tegevust, asusid viimase osad, mis ei olnud seotud lahinguga, vastupealetungile kolmanda — 52. brigaadi vastu, kes tungis peale eesmärgiga siduda poolakaid rindelt.

18. lask. diviisi tegevust tuleb lugeda eeskujulikuks. Ta ei lahendanud mitte ainult täiel määral siduvgrupi peamise ülesande, vaid, vaatamata 7. Poznani diviisi arvilisele ülekaalule, paraliiseris ka poolakate vastukallaletungi¹⁾.

Otsustavad pealetungitegevused ja initsiatiivi haaramine, nagu näitab ajalugu, tagavad kõige paremini siduvgruppi vastulöökkide vastu. Julgus ja otsustavus on parimad abinõud oma nõrkuse moondamiseks; nad võimaldavad ka kõige kergemini allutada enesele vastase tahet ja tagavad sellega oma vägedele tegevusvabadust. Ütlus, et „lõök — see on parim kaitse“ on eriti õige siduvgrupi tegevuse kohta.

Asjaolu, et vastase sidumise kunstis omab erilise tähtsuse löögi ja siduvgrupi tegevuse kokkukõlastamine nii ajas kui ruumis, ei vaja tõestamist.

Mõlema grupi tegevusi aja seisukohalt tuleb arvestada nii, et siduvgrupi tegevuskeskus vastaks aja vahemikule, mis on vaja löögigrupil otsustavate tagajärgede saavutamiseks. Enneaegne lahingu vaibumine siduvgrupi rindel, kuni löögigrupp pole saavutanud otsustavaid tulemusi, viib sinna, et vastane jätab siduvgrupi vastu nõrga tõkke väikesel liikuvusega osadest ja abinõudest ning alustab oma kiiresti liikuvate osade massilist ümberpaigutamist ilmnenu pealöögisuunale. Seepärast oskus siduda vastast löögigrupi kogu tegevusaja kestel peab olema siduvgrupi tegevusplaani aluseks. Igasugused tõkestused löögi arendamisel pealöögisuunas peavad vastavalt pikendama siduvgrupi tegevuskestust.

Mitte vähemat tähtsust omab mõlema grupi tegevuste arvestamine ruumi seisukohalt. Mõlemad grupid oma tegevuste perioodil võivad üksteisest eralduda vaid niipalju, et juhul, kui vastane püüab purustada siduvat gruppi, suunates tema vastu pealöögi, löögigrupp selleks ajaks suudab saavutada otsustavaid tulemusi. Oma järgnevate tegevustega siduvgrupi vastu teotsevate vastase osade seljataha, löögigrupp peab ära hoidma siduvgrupi purustamise. Mõlema grupi vaheline kaugus ripub ära siduvgrupi tegevusest, aga samuti löögigrupi liikuvusest ja tegevuse efektsusest.

Erilise tähtsuse pealetungilahingus vastase sidumise kunstis omab oskus viia vastast eksitusse pealöögisuuna suhtes. Siin tuleb appi kaasaja tehnika, mis selleks otstarbeks annab juhi käsutusse rikkalikult abinõusid. Kahtlemata suuremat osa sellel alal etendab kaasaja lahingus suits moondamisvahendina, aga samuti mitmekesine „arsenal“ pettemoondamise vahendeid ja lõpuks kava-

¹⁾ Kogu sidumisoperatsioon nõudis laskemootsuna kulu: 300 padrunit kergesuurtüki peale ja 50—80 mürsku raskesuurtüki peale. Kaotused isikulise koosseisu alal olid 400 surnut ja haavatut.

lus. Esimesed võimaldavad katta siduvgrupi nõrkust ja löögigrupi tugevust, teised — suurendavad siduvgrupi jõudu ja kisuvad ära pealöögi suunalt vastase tule ja tähelepänu.

Kokku võttes tuleb sidumiskunsti alustena kaasajal ära märkida järgnevaid õpiseid, mis tuletuvad viimaste sõdade kogemuste ja uute tegurite uurimisest.

Vastase sidumist ei saavutata sellega, et siduvgrupp, hajutades omad jõud kogu rindele, avaldab survet igalpool ühtlaselt; tema tegevuse kandvaks viisiks on koondatud löögid vastase tundelisemate kohtade pihta.

Äärmine otsustavus, julgus, oskus valida kohta ja aega sellisteks löökideks, õige seotava rinde pikkuse kindlaksmääramine ja selle õigeaegne pikendamise juhul, kui suureneb löögigrupi esialgne tegevuse tähtaeg, peavad olema siduvgrupi tegevuse aluseks.

Raskused kaasaja sügavalt järgustatud lahingukordade sidumises nõuavad löögigrupilt kiiret tegevust. Mida kiiremad on tegevused, seda väiksema ulatusega võib olla seotav rinne ja seda tugevamaks võib teha löögigrupi siduvgrupi arvel. Teiselt poolt ka kiirelt arenevad tegevused peami-

sel suunal ei võimalda vastast teostada kiiresti liikuvate vahendite ümberpaigutamist kõrvalsuundadelt löögigrupi vastu.

Prægused sügavalt järgustatud lahingukorrad nõuavad siduvgrupis selliste tehniliste vahendite olemasolu, mis võiksid arendada sidumistegevust ka sügavuses asuvate ešelonide, varude, tankide, suurtükiväe ja teiste vastase tehniliste vahendite vastu. Siia kuulub kaugel aske suurtükivägi ja eriti rünnakulennuvägi.

Vastane on tavaliselt siduvgrupist ülekaalus jõududes ja abinõudes. Vaatamata sellele viimane peab oskama abinõude ja viiside osava valimikuga ja äärmise aktiivsusega mitte anda vastasele õiget arusaamist oma tegelikust osast manöövri tervikus.

Löögigrupi „mask“ ei tohi varem vastase poolt siduvgrupilt ära kistud saada, kui tegelik löögigrupp ei ole saavutanud otsustavaid tulemusi peamisel suunal.

Seda suudab saavutada ainult otsustusvõimeline juht, kes on suuteline avaldama suurt algatust, tunneb sidumiskunsti ja on kaugel mõtetest asendada viimast nõndanimetatud „demonstratiivsete tegevustega“.

S.

Uudiseid sõjaväe tehnikas.

Ltn. A. Sivard.

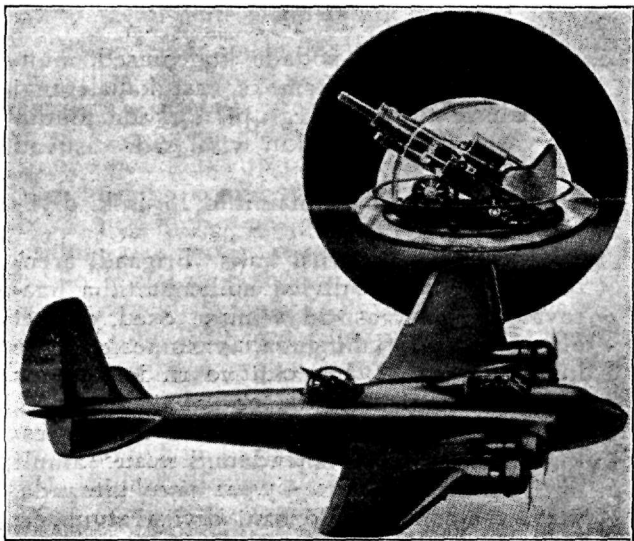
Õhukaitse alal.

Militär-Wochenblatt'i nr. 2—36 järele olevat itaalia elektriinsenerid konstrueerinud erilise lihtsa seadise, mille abil on võimalik õhurünnaku puhul telefoni keskjaamast saata voolu kõikidesse telefonidesse, mis paneb need erilise alarmisignaali helisema, nii et iga telefoniabonent saab kohe teada, et on tegemist õhurünnakuga. Samal viisil pannakse hüüdma ka alarmsireenid. Rooma telefonikeskjaamas selle seadisega korraldatud katsed on andnud väga häid tulemusi.

*

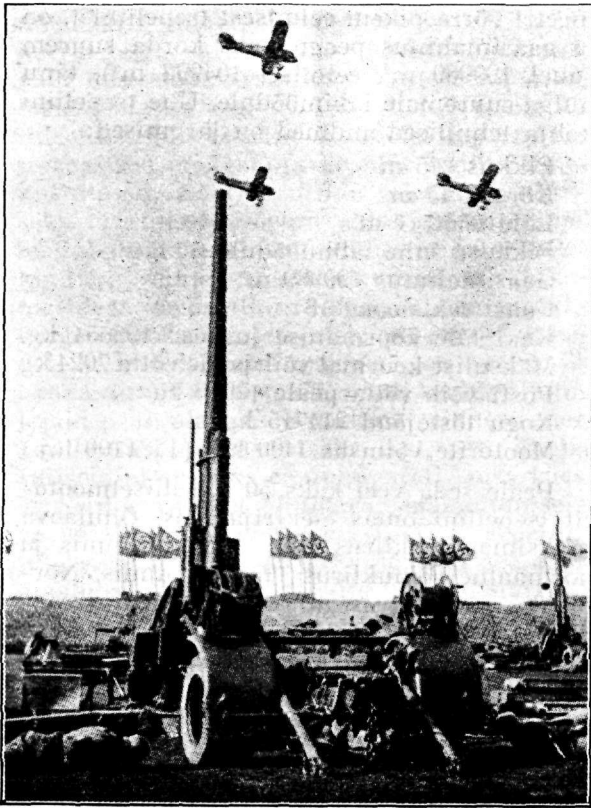
Ühes eelmises „Sõduri“ numbris (nr. 47—48—1936.) oli kirjeldatud prantslaste tanklennuk, varustatud 75 mm suurtükiga, kusjuures oli mainitud, et suurtüki asetamisel lennukile on kõige raskemaks probleemiks lennuki tasakaalustamine suurtükist laskmise ajal. Huvitatud sellest probleemist, New-York'i ülikooli juures oleva Guggenheim'i nimelise lennuasjanduskooli professorid Aleksander Klemin ja Benjamin Ruff-

ner pidasid hiljuti loengu, kus matemaatiliselt tõestasid, et lendav suurtükivägi, isegi raskemate suurtükidega, on mõeldav. See

Prantslaste lendav tank.

oli täielikult matemaatiline ennustus, kusjuures nad tarvitasid uusi matemaatilisi võtteid. Nad arutasid probleemi: varustada väike 1350 kg lennuk 37 mm kahuriga, mille tagasijooksu tugevus on 450 kg $\frac{2}{5}$ sekundi kestel, kusjuures püüti matemaatiliselt leida lahendus, kui suur võib olla kiirtule lasketäpsus, kui see väike suurtükk asetada umbes 2 m tahapoole lennuki raskuskesest, lastes otse ülespoole. Prof. Klemin'i ja Ruff-

Uus Saksa õhukaitse suurtükk.

ner'i matemaatilised kalkulatsioonid näitasid, et kuigi antud juhul suurtüki tagasijooksu tõuge ühel hetkel võrdub peagu $\frac{1}{3}$ lennuki kaalust, omandab lennuk lasu hetkel siiski ainult väikese võnkumise ülesalla, mis täielikult kaob 2 sekundi jooksul. Suurem jagu võnkumisi kaob koguni palju varem, nii et antud suurtükist võis vabalt anda 40 lasku minutis, ilma et seejuures lennuki võnkumised oleksid tunduvalt mõjutanud lasketäpsust. Ruffner'i arvutuste järgi oleksid raskemad suurtükid lennukil veelgi kindlamad.

Lennuasjanduse alal.

New-York Times'i (16. juunist 1936) järelle U. S. A. Sõjaministerium, pärast pika-

ajalisi ja raskeid katseid, on tellinud firmalt Seversky Aircraft Corporation 75 õige väikest üheistmelist kiirhävitatajat, mis saavad olema täielikult metallist, ühemootorilised, peidetavate ratastega monoplaanid. Lenduri istmel on eriline kuplitaoline kate, et lenduril oleks kergem viibida suurtes kõrgustes, milleks need väikesed lennukid ongi ette nähtud. Istme kuplitaoline kate on nii tugev, et see pakuks teatavat kaitset lendurile lennuki ümberviskumisel maandumisel.

*

Luis De Florez firmast De Florez Engineering Co. of New York demonstreeris hiljuti asjatundjatele „mehhaanilisi kõrvu“ lennuki juhtimiseks, mille abil on võimalik lennukeid juhtida „pimesi“. Luis De Florez on töötanud selle probleemi lahendamiseks juba üle kolme aasta ja tema arvates pimedad, kelle kõrvad on paremini välja arenenud kui nägijal, võivad tulevikus saada parimateks lenduriteks. „Mehhaaniliste kõrvadega“ varustatud lendur lendab sumina järele tema „mehhaanilistes kõrvades“. Eriti otstarbekohane olevat neid tarvitada lendamisel udus, pilvedes, pimeduses jne., kus nägemine on raskendatud või üldse võimatu.

„Mehhaaniliste kõrvade“ silmadeks on kaks propellerikest, mis on asetatud võimalikult kaugemale üksteisest lennuki tiibade otstesse, mille tiirlemiskiirus on proportsionaalne propellerikese koha liikumiskiirusele. On selge, et pöörangutel välise tiiva propellerikene tiirleb kiiremini sisemise tiiva propellerikesest, kuna lennuki langemisel mõlemad propellerikesed tiirlevad kiiremini kui tõusul või ühtlasel otseliikumisel jne. Iga propellerikese võllile on monteeritud väike dünamo, mille vool propellerikeste tiirlemisel paneb sumisema „mehhaaniliste kõrvade“ kõrvaklappe proportsionaalselt propellerikese tiirlemiskiirusele. Sumina tooni järele neis klappides lendur pidavat olema suuteline otsustama lennu käigu üle palju kiiremini ja täpsamalt kui ta suudaks seda teha silmade abil. Peale seda on nende mehhaaniliste kõrvade elektriringvoolu asetatud veel väike tiirlev vurr, mis võimaldab lennukid antud kursil hoida.

De Florez'i arvates on samade mehhaaniliste kõrvadega võimalik kindlaks määrata ka raadiojaamade suundi.

*

Hiljuti valmis esimene Poola poolkõva ühemootoriline õhulaev, mis on valmistatud täielikult Poolas poola inseneride ja tööliste poolt.

Vanim prantsuse õhulaevade ehitaja firma „Zodiak“ on lasknud välja uue väikese õhulaeva, mille nimeks on pandud „Moto-Ballon nr. 2“. Selle mahtuvus on 820 kuni 1020 m³. Gondel on pikk süstiku taoline ja tehtud vineerist. Gondli eesotsa on mahutatud 60 h.j. mootor, mis käivitab kaheharulist Levasser'i propellerit. Peale mootoriga gondli on sellel „Moto-Ballon'il“ nähtud ette veel harilik korv-gondel, mida kasutatakse selle õhulaeva tarvitamisel vaatlus-õhupallina. Gondlite vahetus toimub 6—9 minuti jooksul.

Lendur ja vaatleja istuvad mootor-gondlis üksteise taga. Lenduri ees asetsevad juhtimisorganid ja gondli lõpus on horisontaalne tüür. Mootor gondli abil „Moto-Ballon“ saab kergelt liikuda umbes 50 km kiirusega tunnis. Selle reisi juures vaatlus-gondlid transporteeritakse uuele kohale kiire transportaudo abil. Jõudes uude vaatluskohta vahetatakse mootoriga gondel vaatlusgondliga ja balloon tõuseb õhku kui vaatlus-õhupall. (Tehn. i Voor. nr. 12—1936).

*

Ka Šveitsis on võetud tarvitusele niisugune mootoriga varustatud vaatluspall mahtuvusega 1450 m³, mille Siemens-mootori võimsus on 100 h. j. ja mis paneb ta liikuma kuni 60 km kiirusega tunnis. Selle motoriseeritud vaatluspalli puudusteks on ta manööverdamise puudulikkus, sest juba 8 m/sek tuule kiiruse juures on juhtimine raskendatud, nii et seda saab tarvitada ainult võrdlemisi ilusatel ilmadel.

*

Teine Prantsusmaal konstrueeritud motoriseeritud vaatlus-õhupall omab neli propellerit, mis kõik pannakse käima vastavate ülekannete abil ühest 135 h. j. Salmson-mootorist. Need 4 propellerit võivad muuta oma tiirlemispinda, nii et olenevalt propellerite tiirlemispindadest see vaatlus-õhupall võib liikuda vertikaalses, horisontaalses ja kallakus suunas.

Sellel õhupallil on ainult üks gondel. Katsed sellega Orli aerodroomil Pariisi lähedal näitasid, et see balloon on võimeline tõusma ja laskuma vertikaalselt ja isegi kaunis tugeva tuule juures jääda püsima ühes kohas õhus (Tehn. i Voorus. nr. 12—1936).

*

Uus saksa hiigel-tsepeliin LZ—129 valmis tähtajaks, nagu oli ette nähtud, 1936. a. lõpuks. Nimeks on talle pandud „Hindenburg“. Praegu on juba lõppenud tema vastuvõtukatsed, mis näitasid selle uue õhuhiiglase hiilgavaid võimeid. „Scientific America“ nr.

6—1936. a. järgi pidavat see õhuhiiglane kindlasti ületama tema eelkäija iseenesestki uskumatuid saavutusi ookeanide ületamisel, mida tagavad Friedrichshafeni tehaste 35-aastased kogemused tsepeliinide ehitamise alal. Ka selle uue tsepeliini juures ei tehtud midagi uut, vaid tarvitati tema eelkäija joonestusi, parandades neid vastavalt sõitudel saadud praktiliste kogemuste kohaselt. Uus tsepeliin erineb oma eelkäijast peamiselt oma mõõtudel. Kuigi ta on ainult mõne meetri võrra pikem eelmisest tsepeliinist, on ta gaasimahutus peagu kaks korda suurem (uuel 199989 m³, eelmisel 104992 m³), tänu hulga suuremale läbimõõdule. Uue tsepeliini kohta tehnilised andmed on järgmised:

Pikkus 245 m

Kõrgus 45 m

Läbimõõt 41 m

Pikkuse suhe läbimõõdule 6 : 1.

Gaasimahutus 199989 m³

Gaasi sektsioone 16

Kaal täie koormatuse juures 195651 kg.

Maksulist koormat võib peale võtta 7024 kg

Posti võib võtta peale 12040 kg

Kogu tõstejõud 214715 kg

Mootorite võimsus 4400 h.j. (4×1100 h.j.)

Peale seda veel kaks 50 h.j. diiselmootorit tsepeliini omas elektriijaamas. Õhulaeva maksimaalne kiirus on 135 km/tunnis ja normaalne sõidukiirus 125 km/tunnis. Normaalse sõidukiirusega sõites on lennu raadius 14 000 km. Maksimaalne kaasavõetava küttematerjali tagavara on 65217 kg. Laeva meeskond koosneb 46 mehest. Ühepäevaseks sõiduks võtab sõiduk peale — 150 ja ookeani ületamisel 40 sõitjat.

„Hindenburg“ saab ookeanide ületamisel kaasa võtta suurema maksulise koorma, kui ükski senistest õhulaevadest või lennukitest, peale selle ta võib maandumiseta lennata Euroopast Ameerikasse ja tagasi, omades laeval kaks korda nii palju kütteainet kui on vajaline selleks sõiduks. Seega nüüd enam ei ole vajadust lennata Euroopast Ameerikasse lõunapoolset teed mööda peatustega Bermuda ja Azori saartel. Uue õhulaeva kapten võib kaarti mööda võtta lühima tee Euroopast Ameerikasse ja sõita seda teed mööda, hankides eeskätt ainult informatsiooni ilmastiku seisukorrast sellel teel.

Võrreldes seda uut tsepeliini senistega torkab silma selle suurem jämedus võrreldes endistega, mis on tingitud sellest, et on leitud, et lühema ja paksema õhulaeva õhutamiseks õhulaeva antud liikumiskiiruste juures kasvab võrdlemisi vähe võrreldes mahu suurenemisega, kuid seejuures kere luustiku murdpinged on palju väiksemad

kui pikal ja peenel õhulaeval. Peale selle on lühem ja paksem õhulaev sõnakuulelikum tüüridele, kuigi pikem õhulaev on veidi stabiilsem lennul. Uue õhulaeva esimestel proovilendudel selgus, et „Hindenburgis“ on õnnestunud ühendada lennu stabiilsust manööverdamise painduvusega.

Et vähendada tuleohtu ja siiski odavamalt välja tulla on „Hindenburgis“ vesinikuballoonid ümbritsetud mittepõleva gaasi — heeliumiballoonidega. Säärane kombinatsioon võimaldab manööverdusel häda korral lasta välja mitte kallist heeliumi, vaid odavamat vesinikku. Peale selle mootorid töötavad raske toorõliga, mis ei ole nii tuleohtlik kui bensiin. Et veelgi suurendada tulekaitset, on igale poole üles pandud tulekustutajad. Kõikide nende tuleohtu vältimiseks tarvitusele võetud abinõude tagajärjel on lubatud laeval suitsetada erilises tulekindlate seintega ja tuld kustutavate tuha toosidega varustatud ruumis, mis on suureks kergenduseks suitsetajatele pikematel reisidel. Selle suitsetamistoa uksi on võimalik avada ainult väljastpoolt, nii et seal väljatu- lejaid peab alati välja laskma eriline teener, kes ühtlasi hoolitseb selle eest, et ühelgi suitsetajal ei oleks enam sigareti otsa käes.

Seni arvali, et õhulaeva maandumiseks on vajaline maandumismast. Uue tsepeliini juures seda enam ei ole vaja, sest see saab maanduda ka ilma mastita, mis otstarbeks juhtimiskabiini alla on asetatud kaks suurt 1,2 m jämedate õhukummidega maandumis-

ratast, mis lennu ajaks, et vähendada õhuta- kistust, peidetakse tsepeliini kehasse.

Uue õhulaeva metallist luustik on umbes samasugune kui eelmiselgi, ainult veidi tu- gevam ja ka selle materjal — eriline alu- miiniumi suland — on tugevam.

Gaasiballoonid on tehtud erilise odava- vast sünteetilisest materjalist, mis pidavat olema täiesti läbipääsmatu gaasidele. Õhu- laeva välispind on kaetud erilise puuvillase riidega, mis on imbutatud tselluloosiga ja värvitud erilise värviga, mis kaitseb õhulae- va päikesekiirte eest.

Iga gaasisektsioon omab oma kaitseven- tiili, mille juhtmed jooksevad kokku juhi kabiini, mis asub õhulaeva ees otsas ja on täielikult eraldatud sõitjate ruumidest. Siia on koondatud kõik juhtimisorganid, nagu horisontaal- ja vertikaaltüüride juhtimisrat- tad, külgriistad, telefonikeskjaam, kaitse- ventiilide juhtmed jne.

Meeskonna ruumid (46 isikule) on aseta- tud järgmiselt: 12 ohvitseri kajutid asuvad juhi kabiini peal; 22 madruse ja teenijate ruumid asuvad reisijate ruumide taga; 12 masinisti ruumid asuvad veel kaugemal ta- gapool mootorite juures.

„Hindenburgis“ ehitamisel olid võetud tar- vitusele kõik abinõud, et tagada uuele õhu- hiiglasele ohutust ja suurendada selle navi- gatsioonilisi omadusi; ühtlasi on laevale an- tud ka suurim kiirus, mis on kunagi olnud õhulaeval.

Rindesõdur jutustab.

Lipnik V. Helme-Tõrva maanteed vallutamaks.

Kapten P. Kangro.

Pärast mitmeid julgeid retki ja lahinguid jaanuarikuu esimesel poolel Kärstnasse, Lee- bikusse, Pikasillale ja Puka jaama löid ja- nuarikuu teisel poolel 3. jal. palgu ja Vil- jandi Kaitsepataljoni (pärastine Sakala Par- tisani Pataljon) osad vihaseid lahinguid vaenlasega Helme kantside ja mõisa pärast. Kuna viimased moodustasid vaenlasele oma looduslikult soodsa asendi tõttu tugeva kindluse, siis nõudis nende vallutamine rün- dajailt suurt kangelasmeelt ja ennastsalgavat heitlust.

Lahingud Helme pärast olid visad ja ras- ked. Kaks meie pealetungi Helmele 18/19. 01. ja 21. 01. ei annud otsustavat tagajärge, kuid neis lahinguis ilmnes meie moraalne

küpsus visaks võitluseks. Jättes puuduta- mata lahingute üldkirjelduse toon vaid Vil- jandi Kaitsepataljoni ltn. L. jutustuse ltn. V. isiklikust vahvusest 21. jaanuaril 1919. a. Helme teiskordsel vallutamisel, mis on oma- pärasim lugu kogu Helme lahingute peri- oodil.

„Sain 3. Jal. polgu ülema asetäitjalt kpt. J. Schmidtilt ülesande, liikuda kuulipildujaga pealetungil 3. Jal. polgu osade vasaku tiiva järel ja lahingus, kus maastik võimaldab, tu- listada vaenlast kas üle meie liikuvate ahelik- kude või siis ahelikuga ühele jonele asudes. Kui Helme võetud, siis kohe asuda meie ahelikkuude jonele Helme—Tõrva tee- le, et sealt taganevat vaenlast kahelt poolt teed tu-

listada ning juhul, kui vaenlane vastupealetungi algab, jääda sinna kaitsele. Kui Helme mõis oli vallutatud 21. jaanuaril 1919. a. kella 1600 paiku, asusid meie väed mõisa Tõrva-poolsele äärele ja kiriku poole viisvate tee-joonele kaitseisukorda. Lahing Helme kantside pärast oli eelmistest võitlustest palju ägedam. Vaenlane pani visalt vastu. Ta avas 700 sammult marulise püssi ja kuulipildujatule meie vägedele, takistades ja aeglustades nende edasitungi. Kui meie väed olid vaevalt 100 sammu mõisast eemal, jooksis vaenlane sealt välja ja taandus Tõrva suunas. Mina asusin kuulipildujaga, nagu varem juba määratud, Tõrva poole viiva tee äärde karjalautade juurde, kus paigutasin kuulipilduja laskevalmis, mehed aga viisin lauda taha varjule. Umberringi kostsid veel õhtu vaikuses üksikud püssipaugud ja õhku läbistas kuulipilduja taata. Peagi vaibus ka see. Äsja möödunud põrguliku lahingumüra järele tundus vaikus võõrana. Kõrvad huugasid veel sellest mürast. Vähe aja möödudes sõitis minu juurde lipnik V. ratsahobusel ja ütles: „Kuule, Ats, mis sa siin paigal vahid. Läheme õige ja näitame punastele, anname neile säru, mis nad saatanad siin meid tülitavad“. Seepeale vastasin, et grupijuht kpt. Schmidt käskis paigal olla ja kaitseõigult mitte lahkuda. Minu vana hea sõber lpn. V. lõi selle jutu peale käega ja tähendas: „Noh, kui sa pead paigale jääma, siis täida käsk ja jää siia, kuna mina aga liigun edasi. Kui sa kpt. Schmidt kohtad, siis kannu temale ette, et mina võtsin Helme—Tõrva maantee oma alla ja liigun Tõrva sihis edasi.“

Minu hoiatusest hoolimata kadus lpn. V. oma ratsuga hämarusse. Kostsid vaid veel kõrvu kordkorralt kaugenevad hobuse sammud. Mõtlesin endamisi, et see mees on nüüd omadega kindlasti läbi, sest natuke aega tagasi visalt vastupanu avaldanud vaenlane ei võinud ju meist kuigi kaugel olla. Ja vaenlase kätte sattudes oleks vähe lootust terve nahaga pääseda.

Niisuguseid mõtteid mõlgutades ootasime ärevuses lpn. V. tagasitulekut, sest igal mehel meist oli kahju kaotada oma ridadest säärast julget, vaprat ja kohusetruud võitlejat. Nii möödus põnevas ootuses mõnikümmend minutit, kui korraga kuulen 5—6 lasku suunas, kuhu eemaldus lpn. V. Nüüd oli selge, et sõber sattudes vaenlasega kokku, tahtis põs-

geneda, kuid lasti maha. „Minu hoiatus polnud asjata“, mõtlesin ja kirusin, „miks pidi ta ometi nii ettevaatamatult tormama otse surmasuhu“. Nii mõtiskledes möödus umbes pool tundi, kui kuulen kaugelt lähenevat reejalaste kriuksumist lumel ja hobuse aeglasi samme. „Noh, nüüd läheb alles lõõmaks lahti“, ütlen juuresolevatele sõduritele ja asun kuulipilduja taha, et parajal hetkel valangut vaenlase pihta tühjendada. Kõik asume vaikselt ja surmtõsiselt oma varjatud kohtadele ja ootame lähenevat vaenlast. Sõitja lähenenud meile mõnekümne meetri kaugusele, küsin: „Kes on?“ Vastuseks saan: „Lpn. V.“ Üllatus, heameel ja rõõm oli suur. Ei tahtnud oma silmi uskuda, kui nägin oma ees maanteel sõpra ja veel kui kummalises rakendis: ta istus sadulas, kuna tema järel oleva ree aisa otsad olid pistetud sadula ja laraudadesse, millele jalgadega ise toetus. Nii oli võimalik rege ühes seal leiduva sõja saagiga enda järel lohistada ja ära tuua.

Järele pärides niisuguse imeliku rakendi üle tähendas lpn. V.: „Kohates vaenlast silma vastu metsateel, lasksin maha kõigepealt hobuse, siis tulistasin välkkiirelt reel olevaid punaväelasi. Kaks punaväelast jätsin sinna-paika, kuna ühe asitõendusena kaasa tõin. Polnud siis aega mahalastud hobuselt riistade võtmiseks ega teise hobuse ette rakendamiseks, kuna selline rakendusviis, nagu ise näed, on palju lihtsam ja mis peaaegu — kiirem. Ei teadnud ju, kui kaugel ja kui palju vaenlasi võis veel läheduses olla.“ Seejuures võttis lpn. V. reelt presendi ja näitas presendi all lamavat punaväelast, raske kuulipildujat ning kuulipildujalinte, mille järgi sõitis teed mööda edasi mõisa sihis. Jäin kuulipildujaga endiselt kohale, kuna juuresviibivad sõdurid vangutasid päid ja tähendasid: „On aga sel mehel julgust ja külmaverd...“

Kokku võttes näeme, et Vabadussõja algpäevil, millal tekkis juba sõdurkonnas sise mine murrang, s. o. usk oma võimeisse ja lahingväärtusesse, muutusid lahingud meile võidurikkaiks ja meie vastupanu kõvenes päev-päevalt. Üksikud kodukaitsjad muutusid isegi seevõrta aktiivseiks, et omal algatusel, hoolimata neid varitsevast hädaohust, tormasid edasi, et aga kiiremini hävitada vaenlast ja vabastada kodumaa võõrast võimust ja vaimust.

Kilde Soomusrongirügemendi allohvitseride kogu elust.

8. veebruaril asetleidnud üldkoosolekul valiti kogu juhatusse 1937. a. peale: esimeheks v.allohv. J. Laats, teiseks aastaks; abiesimeheks veltv. R. Maalstein, uus; juhatusliigeteks veltv. R. Vesmes, teiseks aastaks ja v.a.o. A. Korol, uus. Majavanemaks v.a.o. J. Vanari, teiseks aastaks; raamatukoguhoidjaks veltv. A. Väli, uus. LH kassa laekuriks v.a.o. A. Kivirähk, neljandaks aastaks. Revisjoni komisjoni valiti v.a.o. E. Vaher, neljandaks aastaks; v.a.o. E. Helari, kolmandaks aastaks, n.a.o. J. Randla, uus.

*

Pilku heites möödunud aasta kogu tegevusele, võib nentida, et see on olnud õige hoogus ja tagajärjekas. On suudetud rohkem kui möödunud aastatel, mis kahtlemata tuleb kirjutada esimehe energilise teotsemise, osalt aga ka ruumide kriisi lahendamise arvele. Nii võiks märkida: kogu liikmetest ja nende abikaasadest moodustatud segakoori tegevust, millisest tegevusest võetakse osa suure hulga ärksamate kogu liikmete ja nende perekondade poolt. Koor, kes vast kuu aja pärast saab aastaseks, on korraldanud ilusaid hetki laulude ettekandmisega aastapäevadel oma perele, kui ka järelehüüde-lauludega igavikku lahkunud kogu liikmete perekonnaliikmetele ja väeosast lahkunuile. Samuti on koori tegevus rakendunud laulu teenistusse väljaspool kogu, esinedes üldkooriga möödunud Võidupühal, Vabadusristivendade päeval jne. Koori juhhib kohalik algkooli õp. hr. Paluvee.

*

Esimehe algatusel võeti vastu abiandmise kassa põhikiri. Abiandmise kassa järgi on tarvidust olnud juba aastaid ja vaevalt ellu kutsutud, pidi ta juba oma avitavat kätt sirutama. Sissetulekuid saab kassa: ühekordsest liikmete maksustamisest ühe krooniga kassa tegevusse astumisel ja hiljem toetustest ning osa korraldatavaist pidude sissetulekuist.

*

Kogu näitetrupp, v.a.o. P. Laanemetsa juhtimisel, leidis esimehe poolt sooja suhtumist. Nii näiteks võimaldati näitetrupi peategelasil Tallinnas käia, osaliselt kogu kulud vaatamas Töölisteatri etendatavat „Kirvest ja kuud“, mille kätteõppimine kiiresti teostus ja näidend tuli Vabariigi aastapäeval esietendusele. Möödunud aastal ettekantud T. Braksi „Tantsuprofessor“ ja „Võsavennad“

võeti publiku kui ka arvustuse poolt vastu väga kiitvalt. Edasise mängutase tõstmiseks on esimehel kavatsus määrata korraldatavaist pidude sissetulekuist selleks otstarbeks teatav kindel protsent.

*

Esimehe algatusel korraldati kogu liikmetele emakeele kursus, kus Tapa keskkooli ja ühisgümnaasiumi õpetaja hr. Meikop lektorina esineb. Kursused kestavad umbes 3—4 kuud. Osavõtt elav. Kursus on osavõtjatele maksuta; lektori tasu kr. 100 tasub kogu.

*

Ehkki kogu endale ruumid sai Tapa linna ja nad paremad on mõisas, s. o. rügemendi asukohas olnuist, jätavad nad siiski palju soovida, eriti ruumide ebakohase jaotuse ja külmuse poolest. Kuna siin esinevad veel teisedki negatiivsed küljed, siis muutub paratamatuks uue kodu saamise võimaluste arutamine. Esimehe poolt on küsimust võetud õige tõsiselt ja loodetavasti leiab ka tagajärgi.

Uus kino Soomusrongirügemendile.

Lähemal ajal avatakse rügemendis uus helifilmi kino. Nagu proovitöötamine näitas, täidab uus kino täiel määral temale pandud lootusi, andes isegi paremat, kui seda suudab teha linna kino. Kuna Tapal asub vaid üks kino (rügemendist 2½ km kaugel), siis on uue kino asutamine väga tervitatav, eriti just ajateenijate sõdurite seisukohast, kellel alati puuduvad võimalused linna kino kasutada nii aja kui ka rahalises mõttes.

A. K.

Valimisi.

Pärnu Garnisoni Ülejateenijatekogus.

02. veebruaril s. a. ärapeetud Pärnu Garnisoni Ülejateenijatekogu korralisel üldkoosolekul valiti juhatus, revisjonikomisjon ja haridustoimkond alljärgnevas koosseisus:

a) juhatus: esimees — n.a.o. A. Krimm, abiesimees — v.a.o. O. Tammela, sekretär — v.a.o. O. Käevart, laekahoidja — v.a.o. H. Alla, juhatuse liikmete kandidaadid — veltveebel A. Miller ja n.a.o. K. Lõhmus.

b) esimees — v.a.o. A. Kaskema, esimehe asetäitja — veltv. J. Kõrve, liige — n.a.o. J. Särg, liikmete kandidaadid — v.a.o. M. Pikkur ja n.a.o. R. Hindre.

c) Haridustoimkond: n.a.o. N. Viik, v.a.o. M. Pikkur, v.a.o. P. Kangur, v.a.o. A. Jaansalu ja v.a.o. N. Vanatoa.

d) Majavanem — v.a.o. A. Kuusner.

9. Üksiku Jalaväepataljoni Ohvitseride Laskespordiühing.

Ärapeetud 9. Üksiku Jalaväepataljoni Ohvitseride Laskespordiühingu korralisel peakoosolekul kinnitati 1936. a. tegevuse ja rahaline aruanne, võeti vastu 1937. a. rahaline eelarve ja valiti juhatus ning arvepidamise revidendid alljärgnevas koosseisus:

a) juhatus: esimees — major H. Kits, abiesimees — leitnant O. Ojasalu, sekretär — leitnant K. Kivi, juhatuse liikmete kandidaadid — kapten H. Tomson ja leitnant R. Alev.

b) Arvepidamise revidendid — major O. Taalder ja leitnant H. Kapsta, arvepidamise revidentide kandidaadid — kapten M. Eelend ja major V. Mäeste. E-dt.

RIIGIVANEMA KÄSUKIRJAD KAITSEVÄGEDELE

Nr. 4.

18. veebruaril 1937. a.

§ 1.

Varustusvalitsuse ümbernimetamise ja ümberkorraldamise puhul Kaitseväge Varustusvalitsuseks määrان teenistuse huvides arvates 16. veebruarist s. a.:

- Varustusvalitsuse ülema kindral-major Tõnis Rotberg'i VR 1/2 — Kaitseväge Varustusvalitsuse ülemaks;
- Varustusvalitsuse Intendantuuriosakonna ülema kolonel-leitnant Eduard Putmaki — Kaitseväge Varustusvalitsuse Raha-Arveosakonna ülemaks;
- Varustusvalitsuse Ehitus-Korterosakonna ülema kolonel-leitnant Eduard Lillaku — Kaitseväge Varustusvalitsuse Ehitus-Korterosakonna ülemaks.

Alus: O.T.S. § 93 p. 1.

§ 2.

Vabastan seniselt ametikohalt teenistuse huvides arvates 16. veebruarist s. a.:

- Varustusvalitsuse Raha-Arveosakonna ülema kolonel Johannes-Eduard Martins'i — määramiseks Kaitseväge Varustusvalitsuse ülema I abi kohustetäitjaks;

— II Diviisi intendandi major Evald Ein'i — määramiseks Kaitseväge Varustusvalitsuse Intendantuuriosakonna ülema kohustetäitjaks.

Alus: O.T.S. § 93 p. 1.

Nr. 5.

18. veebruaril 1937. a.

Viin üle ja määrان teenistuse huvides Varustusvalitsuse Üldosakonna ülema kolonel Gustav Viardi — Kaitseministri käsundusohvitseriks arvates 16. veebruarist s. a.

Alus: O.T.S. § 121 p. 2, § 133 p. 1 ja § 93 p. 1.

Nr. 9.

1. märtsil 1937. a.

§ 1.

Viin üle ja määrان teenistuse huvides arvates 1. märtsist s. a.:

- sõjaprokuröri kolonel Konstantin Trakmann'i — Km. Nõukogu alaliseks liikmeks ja
- Km. juriskonsuldi abi kapten Herman Treufeldt'i — sõjaprokuröri abiks.

Alus: O.T.S. § 93 p. 1, § 121 p. 1, 2 ja § 133 p. 1.

§ 2.

Määrان teenistuse huvides sõjaprokuröri abi kolonel-leitnant Gustav-Johann Knorring'i — sõjaprokuröriks arvates 1. märtsist s. a.

Alus: O.T.S. § 93 p. 1 ja § 121 p. 1.

Nr. 10.

1. märtsil 1937. a.

Kõrgendan arvates 1. märtsist 1937.:

Koloneli — kindral-majoriks, vanusega 1. märtsist 1937.: Nikolai Helk — Sõjaringkonna-kohtu esimees.

Kolonel-leitnandi — koloneliks, vanusega 1. märtsist 1937.: Gustav-Johann Knorring — sõjaprokurör.

Alus: O.T.S. § 77⁶, 77⁷ ja Ohv. teenistuskäigu seadluse muutmise ja täiendamise seadluse (RT 12—1937) IV osa.

K. Päts,
Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

P. Lill,
kindral-major,
Kaitseminister.

JUHI KÄSIRAAMAT

Hind . . . . . Kr. 3.—
„Sõduri“ tellijatele „ 2,50

Müügil „Sõduri“ toimetuses
Sakala t. 33.

Vastutav toimetaja major A. Luts. Tegev toimetaja major J. Madise.

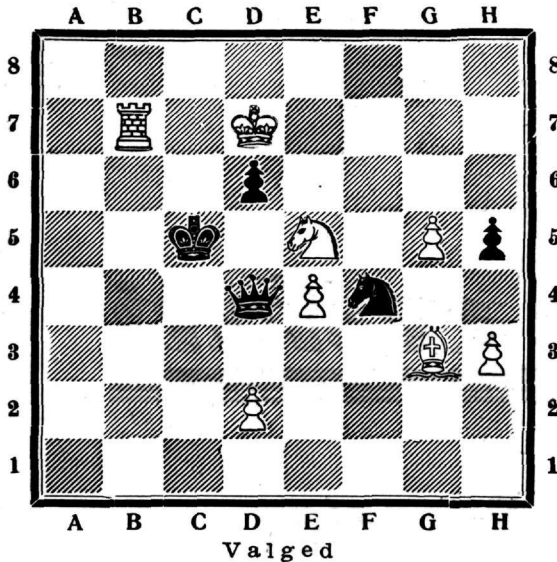
Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 15.

L. Prokes („Cas. Cesk. Sach“)

Mustad

Valged

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Eelmise ülesande lahendus.

Partiis mängiti: 23. . . ., Vh1—f1!, 24. Lg4—g5+, f7—f6, 25. Lg5—d2, g7—g6, 26. Ld2:e3, Vf1:f2+, 27. Kf3—e4 (27. Kf3—g4, Rd5—e3 matt), Vh2—h4+ ja valged loobusid.

Kui 26. Oa3—c5, siis Vf1:d1, 27. Ld2:c3, Rd5:c3, 28. Val:d1, Rc3:d1, 29. Oc5:a7, Kd8—c7, 30. Oa7—c5, b7—b6, 31. Oc5—d4, e6—e5, 32. Od4—e3, Rd1:e3, 33. Kf3:e3, f6—f5 ja mustad võidavad. Ehk 29. Od3:g6, b7—b6, 30. Oc5—d4, e6—e5, 31. Od4—e3, Rd1:e3, 32. Kf3:e3 ja mustad võidavad.

Kui 24. Oa3—c5 siis Vf1:d1, 25. Val:d1, Lc3:c5, 26. Vd1—f1, Lc5—c3, 27. Kf3—e2, Lc3—e5+, 28. Ke2—f3 (28. Kd2, Le3+), g7—g5, 29. Lg4—e4 (29. Lc4, f5! ehk 29. Oc4, Rf6, 30. Vd1+, Ke7, 31. Ld4, g4+ mustade võiduga), Le5—f6+, 30. Kf3—g4 (30. Ke2, Rc3+), Lf6—h6, 31. Kg4—f3, f7—f5, 32. Le4—d4, Lh6—h5+, 33. g3—g4, f5:g4+, 34. Kf3—e2 (34. Ke4, Lg6+, 35. Ke5, Lf6+ ja mustad võidavad), g4—g3+, 35. Ke2—d2, Lh5—f3, 36. Ld4 : a7, Vh2 : f2+, 37. Vf1 : f2, Lf3:f2+, 38. La7:f2, g3:f2, 39. Kd2:e2, Rd5—f4+, 40. Ke2:f2, Rf4:d3 ja mustad võidavad. Kui 36. Od3—e2 siis Lf3—f4+, 37. Ld4:f4, Rd5:f4, 38. Oe2—f3, Vh2:f2+, 39. Vf1:f2, g3:f2 ja mustad võidavad.

Kui 27 Lg4—g5+ siis Kd8—e8! ehk 27. Lg4—c4, Lc3—f6+ 28. Kf3—e2, Lf6—e5+, 29. Ke2—f3, g7—g5, 30. Lc4—e4, Le5—c3, 31. Le5—c5, Lc3—f6+, 32. Kf3—e2, Lf6—e5+, 33. Ke2—d2, Vh2:f2+, 34. Vf1:f2, Le5—e3+, 35. Kd2—d1, Le3:f2, 36 Kd1—c1, Lf2:g3 ja mustad võidavad. Ka 33. Ke2—d1, Le5—a1+, 34. Kd1—d2, La1:a2+,

35. Lc4—c2, La2—a5, 36. Kd2—e2, Rd5—c3+, 37. Ke2—f3, f7—f5, 38. Od3—c4, La5—e5, 39. g3—g4, Vh2—h3+ ja järgneb matt.

Kui 26. Vd1—d2 siis Lc5—c3, 27. Kf3—e2, Vh2:f2+, 28. Ke2:f2, Lc3:d2+, 29. Od3—e2, Rd5—c3, 30. Lg4—h4+, g7—g5, 31. Lh4—h8+, Kd8—d7, 32. Lh8—e5, Ld2:e2+ ja mustad võidavad.

Kui 26. Lg4—g5+ siis Kd8—e8, 27. Lg5—d2, g7—g5, 28. g3—g4, Ke8—f8, 29. Ld2—c2, Rd5—c3, 30. Vd1—c1, Lc5—d5+, 31. Od3—e4, Rc3:e4, 32. Lc2:e4, Vh2:f2+ mustade võiduga. Kui 29. Vd1—f1 siis Rd5—f4, 30. Od3—c4, Vh2—h3+, 31. Kf3—e4, f7—f5+ ja järgneb matt. Ehk 29. Ld2:g5, Lc5:f2+, 30. Kf3—e4, Rd5—c3+, 31. Ke4—e5, Lf2—c5+ ja mustad võidavad. Kui 28. Od3—c4 siis g5—g4+, 29. Kf3:g4 (31. Ke4, V:f2), Vh2:f2, 30. Ld2—h6, Rd5—f6+, 31. Kg4—h3, Lc5—f5+ ja järgneb matt.

Sport kaitseväes.

Poksimeistrid Tallinna garnisonis.

Garnisoni poksi-esivõistlused peeti 13/14. veebr. s. a. garnisoni Sõdurite Kodus. Võistlustest võttis osa 18 võistlejat; nende hulgas 2 Eesti tuntuimat poksijat: rms. Salong, kes aega teenib autotank. rügemendis ja rms. Freimuth õhukaitses. Raskekaalus võistles kaasa Eestis paremuselt teine kuulitõukaja asp. Kreek, sõjak.

Meistervõistlused olid ühtlasi eelvõistlusteks Tall. garn. ja Harju maleva vahelisteks võistlusteks, mis toimuvad märtsi alul.

Võistluste tulemused kujunesid järgmisteks:

Sulgkaalus tuli meistriks — rms. Freimuth; 2. rms. Tõugu, Kalevi pat.; 3. rms. Mänd, õhuk.

Kergekaalus, meister — rms. Kruus, õhuk.; 2. rms. Sersnin, sidepat.; 3. noor Maripuu, 10. pat.

Kergekeskkaalus, meister — noor Siht, 10. pat.; 2. n.a.o. Jansikene, õhuk.; 3. rms. Vöti, sidepat.

Keskkaalus tuli meistriks — asp. Roston, sõjak.; 2. rms. Tulp, sidepat.; 3. rms. Ribin, sidepat.

Poolraskekaalu-meistriks — rms. Salong, autotank. rüg.; 2. kpr. Jaanus, sidepat.; 3. asp. Remmel, sõjak.

Raskekaalu võitis rms. Kaltmann, õhuk.; 2. asp. Kreek, sõjak.; 3. noor Orgo, Kalevi pat.

Kohtadele tulnuile anti auhindu. Pealtvaatajaid oli rohkesti mõlemal õhtul. A. M.

PEREKONDLIKKE TEATEID.

Sünde:

Sv. Õppeasutiste n.a.o. Voldemar Talviste (end. Tiermann) abikaasal Leidal poeg Väino. V.a.o. Hans-Leonhard Klases'i abikaasal Alical tütar Marvi. Riigiteenija-vabateenija Ants Vahtra abikaasal Elvine-Mariel tütar Taimi-Reet. Pioneripataljoni ltn. Ants Kivilo abikaasal Ellal tütar Aive.

Abiellumisi:

Pioneripataljoni n.a.o. Andi Suurkask, 30 a. vana, abiellus Katarina Vikerbau'ga, 38 a. vana.

ILM U S T R Ü K I S T

Kaitsevägede staabi

VI osakonna väljaandel

Ratsaväe eeskiri

II osa

(RE II)

Üksuste väljaõpe

H I N D 1 K R O O N

Müügil „Sõdur’i“ toimetuses

Tallinn, Sakala tänav nr. 33, telefon Kaitseväge nr. 1-63